

Олдос Хаксли

ВРЛИ НОВИ СВЕТ

Превео

Влада Стојиљковић

1. Поглавље

Здепаста сива зграда од само тридесет четири спрата. Изнад главног улаза, речи: ЛОНДОНСКИ ЦЕНТАР ЗА ИНКУБАТОРСКУ ПРОИЗВОДЊУ И СИСТЕМАТСКУ ОБРАДУ, и, на рељефу у облику штита, гесло Светске Државе: ЗАЈЕДНИЦА, ИСТОВЕТНОСТ, СТАБИЛНОСТ.

Огромна сала у приземљу била је окренута северу. Хладна уза све лето иза окана, уза сву тропску топлоту саме сале, кроз прозоре је блештала оштра танка светлост, жудно тражећи какав бледи облик академске најежене коже, али не налазећи ништа сем лабораторијског стакла, никла и мутносјајног порцулана. Зима је одвраћала зимом. Радници су били одевени у бело, а на рукама су имали рукавице бледе лешне боје. Светлост је била смрзнута, хладна, сабласна. Једино је од жутих цеви микроскопа узимала нешто богате и живе материје, и лежала дуж углачаних цилиндара као бутер, једна сочна трака за другом, у дугој перспективи низ радне столове.

„А ово је“, рече директор отварајући врата, „сала за оплођавање.“

Погнуто над својим инструментима, три стотине оплођивача је било удубљено кад је директор Центра ушао у собу, у тишину без даха, у несвесно певушење или звиждукане које одаје најдубљу концентрацију. Стадо новопридошлих студената, врло младих, жутокљуних, пратило је нервозно, и прилично понизно, директора у стопу. Сваки је носио свеску у коју је, кад год би велики човек проговорио, очајнички ужврљавао забелешке. Из прве руке. То је била изузетна повластица. Д. Ц. је увек лично водио своје нове студенте по разним одељењима.

„Колико да добијете општу представу“, објашњавао би им. Јер неку општу представу би, наравно, морали да имају, ако свој посао треба да обављају интелигентно – али што је могућно блеђу, ако треба да постану добри и срећни чланови друштва. Јер детаљи, као што свако зна, доводе до праве врлине и среће; уопштавања су, са интелектуалне тачке гледишта, нужна зла. Не чине костур друштва филозофи, него љубитељи канаринаца и скупљачи марака.

„Сутра ћете“, додавао би, осмехујући им се и испољавајући доброћудност, „кренути у озбиљан рад. Нећете имати времена за уопштавања. У међувремену...“

У међувремену: изузетна повластица. Из прве руке, па право у свеску. Момчићи су жврљали као луди.

Висок и прилично мршав, али усправан, директор ступи у салу. Имао је издужену браду и крупне, прилично истурене зубе које су му усне, пуне и гиздаво извијене, једва покривале кад је говорио. Стар, млад? Тридесет година? Педесет? Педесет пет? Било је тешко одредити. У сваком случају, такво питање се није ни

постављало; у овој години стабилности, години 632. Ф. Е¹., никоме није падало на памет да тако шта пита.

„Почећу из почетка“, рече Д. Ц., а ревноснији студенти записаше његову намеру у своје свеске: почети из почетка. „Ово су“, он махну руком, „инкубатори.“ И, отворивши једна изолована врата, показа им редове и редове сталака с нумерисаним епруветама. „Недељна залиха женских оплодних ћелија. Чувају се“, објасни он, „на температури која је једнака телесној; док се мушке гамете“, на то он отвори друга врата, „морају чувати на тридесет пет уместо тридесет седам степени. Пуна телесна топлота стерилизује.“ Овнови умотани у термоген не праве јагњад.

И даље наслоњен на инкубаторе, он им укратко описа, док су оловке нечитко жврљајући летеле преко страница, савремени процес оплођавања; поче, наравно, са хируршким захватом—„операцијом на добровољној основи, за добро Заједнице, да и не говоримо о награди коју она за собом повлачи, а која је једнака шестоструком износу месечне плате“; с неколико речи настави о техници одржавања извађеног јајника у животу и активном развоју; пређе на питања оптималне температуре, салинитета, вискозности; помену течност у којој се чувају издвојене и сазреле оплодне ћелије; и повевши своје питомце до радних столова, показа им како се течност извлачи из епрувета; како се наноси, кап по кап, на специјално загрејане стаклене плочице микроскопа; како се ћелије ту испитују да би се абнормалне уклониле, броје и скупљају у порозан суд; како се (на то их он поведе да посматрају процес) овај суд потапа у топли бујон који садржи ослобођене сперматозоиде—у концентрацији, нагласи Д. Ц. „од најмање сто хиљада на кубни центиметар“, како се, после десет минута, суд вади из течности и његов садржај поново испитује; како се, ако остане неоплођених ћелија, поново потапа, па, ако је потребно, још једном; како се оплођене ћелије враћају у инкубаторе, где групе алфа и бета остају све до коначног претакања у боце; док се групе гама, делта и епсилон поново ваде, после тридесет шест часова, и подвргавају процесу Бокановски.

„Процесу Бокановски“, понови директор, а студенти подвукоше у својим свешчицама.

Једна оплодна ћелија, један ембрион, једна одрасла јединка – нормалност. Али бокановскизована ћелија има способност да се размножава, дели, пупи. Осам до деведесет шест пупољака, а сваки пупољак нарасте у савршено формиран ембрион, и сваки ембрион у нормалну одраслу јединку. Ствара се деведесет шест људских бића од материјала раније потребног за само једно. Напредак.

„Бокановскизација“, закључи Д. Ц., „у основи представља низ интервенција којима се задржава развој оплодне ћелије. Зауставимо нормалан ток развоја, а ћелија, парадоксално, реагује тако што почиње да пупи.“

¹ Фордове ере. У оригиналу А. Ф. – *Anno Fordi*; прим. прев.

Реагује тако што почиње да пуни. Оловке су неуморно летеле.

Он показа прстом. Ношен врло спором покретном траком, један сталак епрувета је улазио у велики метални сандук, а други излазио. Машинерија је једва чујно прела. Пролажење траје осам минута, објасни Д. Ц. Осам минута подвргавања јаком рендгенском зрачењу; ћелије могу да издрже само толико. Неке угину; од осталих, најотпорније на зрачење деле се у две; већини израсту четири пупољак; неким осам; све се враћају у инкубатор, где пупољци почињу да се развијају; затим се, после два дана, подвргавају хлађењу и контроли. Два, четири, осам, сад пупољци пуштају своје пупољке; после тога им се даје готово смртоносна доза алкохола; на шта они поново пропупе и потом—сад је већ реч о пупољцима пупољачких пупољака—даље заустављање је по правилу фатално—оставе да се развију на миру. У тој фази је првобитна ћелија већ на добром путу да се развије у најмање осам а највише деведесет шест ембриона—што представља, признаћете, велико побољшање природног процеса. Истоветни близанци—али не бедно по двоје или троје као у прошла живородна времена кад се понека ћелија случајно делила; него по десет, по двадесет.

„По двадесет“, понови директор и рашири руке као да дели богате поклоне. „По двадесет.“

Али један студент беше толико глуп да упита у чему је преимућство.

„Дечко драги!“ директор се нагло окрете према њему. „Па зар не схватате? Зар не схватате?“ Он подиже руку; лице му је имало свечан израз. „Процес Бокановски је један од најважнијих елемената друштвене стабилности!“

Најважнијих елемената друштвене стабилности.

Стандардни људи и жене; у једнообразним серијама. Читаво особље једне мање фабрике из једне једине бокановскизоване ћелије.

„Деведесет шест истоветних близанаца ради на деведесет шест истоветних машина!“ Глас је готово подрхтавао од одушевљења. „С тим већ може нешто да се почне. Први пут у историји.“ Он одрецитова гесло планете. „Заједница, истоветност, стабилност.“ Велике речи. „Кад бисмо могли да бокановскизујемо у неограниченим количинама, цео проблем би био решен.“

Решен стандардним Гамама, једнаким Делтама, истим Епсилонима. Милиони истоветних близанаца. Принцип масовне производње најзад примењен и у биологији.

„Али, нажалост“, одмахну главом директор, „не може се бокановскизовати бесконачно.“

Деведесет шест је горња граница; седамдесет два добар просек. У напорима да се од једног истог јајника и гамета једног истог мушкарца произведе што више серија истоветних близанаца, то је највише (нажалост, не и све) што се може постићи. Но, чак је и то тешко.

„Јер у природи је потребно тридесет година да две стотине оплодних ћелија достигну зрелост. Али наш је задатак да стабилизујемо становништво у овом тренутку, овде и сада. Да губимо по четврт века производећи близанце помоћу пипете—каква корист од тога?“

Очигледно никаква. Али Подснапов метод је јако убрзао процес сазревања. Може се рачунати с најмање сто педесет сазрелих оплодних ћелија у року од две године. Оплођење и бокановскизација—другим речима, множење са седамдесет два—и добија се у просеку близу једанаест хиљада браће и сестара у сто педесет серија истоветних близанаца, све за отприлике две године.

„А у изузетним случајевима успевамо да од једног јајника добијемо више од петнаест хиљада одраслих јединки.“

Он махну руком једном плавокосом, руменом младићу који је у том тренутку пролазио поред њих: „Господине Фостеру.“ Румени младић приђе. „Господине Фостеру, хоћете ли да нам кажете који је рекордни број постигнут из једног јајника?“

„Шеснаест хиљада дванаест у нашем Центру“, одговори Фостер без оклевања. Говорио је врло брзо; имао је живахне, плаве очи и очигледно је уживао износећи бројке. „Шеснаест хиљада дванаест; у сто осамдесет и девет серија идентичних јединки. Наравно, у неким тропским центрима“, клепетао је он даље, „постигнути су много бољи резултати. У сингапурском су често производили по више од шеснаест и по хиљада; а у Момбаси су достигли целих седамнаест. Само, ствар је у томе што они имају много повољнију ситуацију. Да видите само како црначки јајници реагују на слуз! Да се човек зачуди, нарочито ако је навикао на европски материјал. Па ипак“, додаде он уз осмех (али очи су му сијале борбеношћу, а брада била пркосно истурена), „ипак ћемо ми гледати да их надмашимо. Сад баш радим на једном дивном делта-минус јајнику, тек му је осамнаест месеци. До сада већ имамо више од дванаест хиљада и седам стотина деце, што изручено, што у ембриону. А производња и даље тече пуном паром. Још ћемо ми њима да покажемо.“

„Такав дух волим!“ узвикну директор и потапша Фостера по рамену. „Хајдете мало с нама, да искористимо ваше стручно знање за добро ових момака.“

Фостер се скромно осмехну. „Са задовољством.“

У сали за флаширање владала је складна журба и методичан рад. Свежи комади свињске трбушне марамице, већ сасечени на потребну величину, долетали су на малим лифтовима из складишта органа, смештеном у подруму. Бззз, а онда: шкљоц! аутоматски су се отварала вратанца лифта; облагач боца је имао само да пружи руку, узме комад марамице, убаци га, изравна крајеве, и пре него што би обложена боца одмакла бескрајном траком ван дохвата руке, бззз, шкљоц! нови комад марамице би већ био узлетео из дубина, спреман да се убаци у нову боцу, следећу у тој спорој бесконачној поворци на траци.

До облагача стајали су материчари. Поворка је ишла даље; материчари су премештали оплодне ћелије, једну по једну, из епрувете у веће судове; вешто расецали облогу од трбушне марамнице, спуштали морулу, наливали физиолошки раствор... и боца би већ прошла, а ред долазио на етикетаре. Они су преносили податке—наслеђе, датум оплођења, припадност датој групи Бокановског, све се то преносило са епрувете на боцу. Не више анонимна, већ са именима, идентификована поворка је лагано продужавала свој пут: кроз отвор на зиду, полако, до сале за друштвено предодређивање.

„Осамдесет осам кубних метара картотеке“, рече Фостер са уживањем, док је група излазила.

„Која садржи све потребне податке“, додаде директор.

„Ажурира се сваког дана, ујутру.“

„И координира сваког дана по подне.“

„На основу тога се праве калкулације.“

„Толико и толико јединки, таквог и таквог квалитета“, рече Фостер.

„Које се расподељују у тим и тим количинама.“

„Оптимална стопа изручивања у сваком датом тренутку.“

„Непредвиђени отпис се сместа надокнађује.“

„Сместа“, понови Фостер. „Да знате само колико сам морао да радим прековремено после овог последњег земљотреса у Јапану!“ Он се ведро насмеја и заврте главом.

„Предодређивачи шаљу своје бројке оплођивачима.“

„Који им дају тражене ембрионе.“

„После чега се шаљу у складиште ембриона.“

„Куда и ми сад идемо.“

И, отворивши врата, Фостер поведе групу низа степенице у подрум.

Температура је и овде била тропска. Сиђоше у сумрак који се све више згушњавао. Двоја врата и ходник који је два пута скретао штитили су подрум од сваког продора дневне светлости.

„Ембриони су као негатив“, враголасто рече Фостер, отварајући друга врата. „Подносе само црвену светлост.“

И заиста, спарна тама у коју су га студенти пратили била је видљива и гримизна, као тама која настаје кад се у летње поподне затворе очи. У нивовима препуних полица, на боцама се пресијавало безброј рубина, а међу рубинима су се кретале црвенкасте утваре људи и жена пурпурних очију и са свим симптомима лупуса. Зујање и клопот машинерије благо су комешали ваздух.

„Изнесите им неколико бројки, господине Фостеру“, рече директор, који се беше уморио говорећи.

Господин Фостер с највећим задовољством изнесе неколико бројки.

Дужина двеста двадесет метара, ширина двеста, висина десет. Он показује навише. Као пилићи кад пију, студенти дигоше очи ка удаљеној таваници.

Три спрата полица: приземље, прва галерија, друга галерија.

Паучинасте челичне конструкције су се на све стране губиле у тами. Недалеко од њих, три црвена духа марљиво су истоваривала балоне с покретних степеница.

Ескалатор из сале за друштвено предодређивање.

Свака боца се могла ставити на једну од петнаест полица, а свака полица, мада се то није видело, била је конвејер који се кретао брзином од тридесет три сантиметра и једну трећину на сат. Две стотине шездесет седам сати по осам метара дневно. Све у свему, две хиљаде сто тридесет шест метара. Један круг товара на нивоу приземља, један на првој галерији, пола на другој и две стотине шездесет седмог јутра на светлост дана у сали за изручивање. Самостално постојање—такозвано.

„Али успели смо“, закључи Фостер, „да им много шта учинимо за то време. Ох, заиста много шта.“ Смех му је би тријумфалан, зналачки.

„Овакав дух волим!“ понови директор. „Хајдемо у обилазак. Ви им испричајте све, господине Фостеру.“

Господин Фостер им и исприча.

Исприча им о развоју ембриона на постељи од трбушне марамице. Даде им да окусе густ сурогат крви којим се ембрион храни. Објасни зашто се мора стимулирати плацентиним и тироксином. Исприча им о *corpus luteum* екстракту, показа им цеви кроз које се екстракт аутоматски убризгава сваких дванаест метара, од нултог до две хиљаде четрдесетог. Рече како се постепено повећавају дозе слузи које се уносе током последњих деведесет шест метара пута. Описа вештачки мајчин крвоток који се у сваку боцу уграђује на сто дванаестом метру; показа им резервоар сурогата крви, центрифугалну пумпу која покреће течност преко плаценте и тера је кроз синтетичка плућа и филтер од отпадног материјала. Помену непријатну склоност ембриона ка анемији и огромне дозе екстракта свињског и цигерицу фетуса ждребета који им се због тога морају давати.

Показа и једноставни механизам који на последња два метра од сваких осам потреса све ембрионе истовремено да би их навикао на кретање. Наговести озбиљност такозване ‘трауме изручивања’ и наброја мере предострожности које се увежбавањем ембриона у боци своде на минимум. Исприча им о тестовима за утврђивање пола који се раде у близини двестотог метра. Објасни систем етикетирања—велико Т за мушки пол, круг за женски, а за оне, одређене да постану штиркиње, знак питања, црн на белој позадини.

„Јер, наравно“, рече Фостер, „у огромној већини случајева плодност само смета. Један плодан јајник на дванаест хиљада—то би нам било сасвим доста. Али, потребан нам је шири избор. И, наравно, увек се мора оставити широка маргина сигурности. Зато пуштамо да се читавих тридесет одсто ембриона нормално развије. Остали добијају по једну дозу мушког хормона на сваком двадесет четвртом метру до краја пута. Резултат: изручујемо их као штиркиње структурално сасвим нормалне (једино, морао је да призна, што имају благу тенденцију ка растењу браде), али стерилне. Гарантовано стерилне. Што нам, најзад, омогућује“, настави Фостер, „да напустимо подручје ропског подражавања природи и уводи нас у много занимљивији свет људског изума.“

Он протрља руке. Јер, наравно, они се не задовољавају да само излегу ембрионе: то би могла и свака крава.

„Ми, уз то, предодређујемо и обрађујемо. Ми нашу децу изручујемо као социјализована људска бића, као Алфе или Епсилоне, као будуће чистаче канализације или будуће...“ Хтео је да каже „будуће Управљаче света“, али се исправи и рече „будуће директоре Центра за инкубаторску производњу и систематску обраду.“

Д. Ц. прими овај комплимент уз осмех.

Пролазили су поред 320. метра на полици 11. Један млади Бета-минус механичар пословао је одвртком и француским кључем око пумпе за сурогат крви на боци која је управо пролазила. Зујање електричног мотора постајало је све дубље, за делић по делић тона, док је он окретао завртње. Дубље, дубље... Последњи окрет, поглед на бројач обртаја, и посао је био готов. Он пође два корака уз траку и забави се истим послом на следећој пумпи.

„Смањује број обртаја у минути“, објасни Фостер. „Сурогат циркулише спорије; другим речима, пролази кроз плућа у дужим размацима; другим речима, даје ембриону мање кисеоника. Ништа боље од смањене порције кисеоника ако хоћете да ембрион буде испод нормале.“ И поново протрља руке.

„Али зашто да буде испод нормале?“ упит један наиван студент.

„Магарче!“ рече директор, прекинувши дуго опште ћутање. „Зар вам не пада на памет да епсилон ембрион мора да имао не само епсилон околину него и епсилон наслеђе?“

Очигледно му није пало на памет. Обузе га збуњеност.

„Што нижа каста“, рече Фостер, „то мање кисеоника.“ Погођен бива прво мозак. После тога, костур. На седамдесет одсто од нормалне количине добијају се патуљци. На мање од седамдесет чудовишта без очију.

„Која не вреде ништа“, закључи Фостер.

„Међутим (глас му постаде поверљив и страствен), кад бисмо само могли да пронађемо метод за скраћење периода сазревања, какав би то био успех, какво добротинство Заједници!“

„Узмите за пример коња.“

Они га узеше за пример.

Зрео у шестој години; слон у десетој. Док у тринаестој години човек још није сексуално зрео; а потпуно је одрастао тек у двадесетој. Одакле, наравно, онај плод закаснелог развитка: људска интелигенција.

„Али за Епсилоне“, рече Фостер, „интелигенција нам није потребна.“ И био је потпуно у праву.

Није потребна, па им се и не даје. Али Епсилони, иако духовно зрели у десетој години, постају телесно способни за рад тек у осамнаестој. Дуге године сувишне и страшене незрелости. Кад би се физички развој могао убрзати док се не скрати као, на пример, код краве, каква би то била огромна уштеда за Заједницу!

„Огромна!“ промрмљаше студенти. Фостеров ентузијазам је био заразан.

Он затим пређе на чисто стручне ствари; задржа се на абнормалној координацији ендокриних жлезда због које човек расте тако споро; свали кривицу за то на мутацију клице. Може ли се поништити дејство мутације? Може ли се Епсилон јединка, одговарајућим поступком, вратити на нормалну ситуацију као код крава и паса? У томе је проблем. Који само што није решен.

Пилкингтон, у Момбаси, произвео је јединке које су биле сексуално зреле са четири године, а потпуно одрасле са шест и по. Тријумф науке. Али друштвено некористан. Шестогодишњи људи и жене преглупи су чак и за послове које обављају Епсилони. А у питању је био процес који је ишао на све или ништа: модификација, или потпуна, или никаква. Још се радило на идеалном компромисном решењу између зрелости у шестој години и зрелости у двадесетој. Досад без успеха. Фостер уздахну и одмахну главом.

Лутање кроз гримизни сумрак беше их довело у близину 170. метра на полици 9. Од тог места надаље, полица 9 је била затворена, а боце су остатак пута прелазиле кроз нешто налик на тунел, који су, ту и тамо, прекидали отвори два до три метра ширине.

„Топлотна обрада“, рече Фостер.

Топли тунели су се смењивали са хладним. Хладноћа је била везана с нелагодношћу у виду јаког рендгенског зрачења. Кад доспеју у фазу изручивања, већ имају усађену одвратност према хладноћи. Били су предодређени да се одселе у тропске крајеве и постану рудари и радници у фабрикама ацетатне свиле или челичанама. Касније ће им и дух бити обрађен тако да потврди мишљење тела. „Доводимо их до тога да им топлота прија“, закључи Фостер. „Колеге на спрату ће их научити да је заволе.“

„А то је“, убаца директор с поучном озбиљношћу, „то је тајна среће и врлине— волети оно што мора да се ради. То је сврха целокупне обраде: навести људе да воле своју неизбежну друштвену судбину.“

У отвору између два тунела, једна болничарка је пажљиво убадала дугом танком иглом пихтијасту садржину боце која је пролазила. Студенти и њихова два водича застадоше за тренутак и посматрају је у тишини.

„Па, Ленина“, рече Фостер кад она најзад извади иглу и исправи се.

Девојка се трже и окрете. Видело се да је, и поред свег лупуса и црвених очију, била необично лепа.

„Хенри!“ осмех јој блесну као црвена муња и откри низ коралних зуба.

„Дивна, дивна девојчица“, промрмља директор и, потапшавши је два-три пута, прими у замену један осмех, у доброј мери испуњен поштовањем.

„Шта им дајете?“ упита Фостер, обојивши свој глас врло професионалним тоном.

„Као и обично: против тифуса и спаваће болести.“

„Одређени за рад у тропским крајевима добијају инјекцију од 150. метра надаље“, објасни Фостер студентима. „У тој фази ембриони још имају шкрге. Имунизујемо рибу против болести будућег човека.“ Затим, окренувши се Ленини: „Дакле, данас у десет до пет на крову“, рече, „као и обично.“

„Дивна“, рече директор још једном и, поново је потапшавши, оде за осталима.

На полици 10 низови будућих хемичара пролазили су кроз поступак привикавања на подношење дејства олова, каустичне соде, катрана, хлора. Прва серија ембриона—ракетних механичара, којих је било двеста педесет, управо је пролазила поред ознаке за хиљаду стоти метар на полици 3. Нарочити механизам без престанка обртао је њихове боце. „Да им се усаврши осећај равнотеже“, објасни Фостер. „Кад је ракета у ваздуху, пипав је посао оправљати је споља. Кад стоје како треба, успоравамо циркулацију, тако да малтене угину од глади, а кад стоје наглавачке, удвостручавамо прилив сурогата. На тај начин се привикну да повезују стајање наглавце с пријатношћу; у ствари, истински су срећни једино кад дубе на глави.“

„А сад“, настави Фостер, „сад ћу да вам покажем врло интересантан поступак коме подвргавамо Алфа-плус интелектуалце. Имамо велику серију на полици 5. Прва галерија“, довикну он двојици младића који беху пошли ка приземљу.

„Они су негде око 900. метра“, објасни он. „Док фетусима не отпадне реп, нема ни говора о неком корисном третману за интелектуалце. Хајдете за мном.“

Али директор беше погледао на сат. „Десет до три“, рече. „Нећемо имати времена за интелектуалне ембрионе. Морамо горе до јасала, док се деца нису пробудила после поподневно одмора.“

Фостер беше разочаран. „Макар само да погледамо у салу за изручивање“, замоли он.

„Може.“ Директор се благонаклоно осмехну. „Само да погледамо.“

2. Поглавље

Фостера оставише у сали за изручивање. Д. Ц. и његови студенти уђоше у најближи лифт и попеше се до петог спрата.

Табла је објављивала: ДЕЧЈЕ ОДЕЉЕЊЕ. САЛЕ ЗА НЕОПАВЛОВСКЕ УСЛОВЉЕНЕ РЕФЛЕКСЕ.

Директор отвори врата. Нађоше се у велико голој сали, врло светлој и сунчаној; цео јужни зид био је од стакла. Неколико сестара, у прописној униформи—беле блузе и панталоне од вискозног платна—косе асептично скривене под белим капама, постављало је вазе с ружама од једног краја просторије до другог. Велике вазе крцате цвећем. Хиљаде круничних листића, зрелих, развијених и свиленасто глатких, налик на образе безброј малих херувима, али херувима, у тој блиставој светлости, не смо ружичастих и аријевске крви него и сјајних Кинеза, и Мексиканаца, и апоплектичних од превише дувања у небеске трубе, и бледих као смрт, бледих као посмртна белина мермера.

Сестре се укочише у ставу мирно кад директор уђе.

„Наместите књиге“, рече он кратко.

Сестре без речи послушаше наређење. Између ваза с ружама појавише се књиге—ред кварто-табака дечјих сликовница заводљиво отворених на странама где је била насликана шареним бојама нека животиња, птица или риба.

„А сад донесите децу.“

Оне журно изиђоше из собе и вратише се кроз минут-два, свака је гурала по једна колица на четири спрата, ограђена жичаном мрежом и натоварена осмомесечним бебама које су све биле потпуно једнаке (једна иста група Бокановски, очигледно) и све (пошто је њихова каста била Делта) одевене у сивомаслинасто.

„Ставите их на под.“

Децу истоварише.

„Сад их окрените да виде цвеће и књиге.“

Окренуте, бебе сместа ућуташе, а онда почеше да пузе према површинама јарких боја, према тим шареним и ведрим облицима који су их гледали с белих страница. Док су се примицале, из тренутног замрачења иза једног облака, појави се сунце. Руже плануше као да их је изненадна страст одједном осветлила изнутра; сјајне странице сликовница као да испуни неко ново и дубоко значење. Из редова беба које су пузале зачу се узбуђено пијукање, гугутање и цвркулт задовољства.

Директор протрља руке. „Одлично!“ рече. „Ово је као поручено.“

Најокретнији пузавци већ беху стигли на циљ. Ручице су се несигурно пружале, дотицале, грабиле, круниле листиће преображених ружа, гужвале илустроване странице сликовница. Директор сачека да се све бебе занесу у свој радосни посао. Онда рече: „Пазите добро“ и, подигавши руку, даде сигнал.

Главна неговатељица, која је стајала поред разводне табле на супротном крају сале, притисну једну полужицу.

Зачу се жестока експлозија. Поче да завија сирена, све продорније и продорније. Лудо зазвонише звона на узбуну.

Деца се тргоше, завришташе; лица су им била изобличена од страха.

„А сада“, заурла директор (бука је била загушена), „сада им ово тувимо у главу путем благог електричног удара.“

Он поново махну руком, а главна неговатељица притисну другу полужицу. Вриштање беба наједном доби нови тон. У оштрим грчевитим крицима које сад почеше да испуштају било је нечег очајничког, готово суманутог. Мала тела су им се грчила и кочила; удови се цимали као да их повлаче невидљиве жице.

„Можемо да пустимо струју у цео тај појас пода“, дрекну директор објашњавајући. „Но, доста је и оволико“, и он даде знак болничарки.

Експлозије умукнуше, звона престадоше да звоне, урлик сирена замуче, тон по тон. Тела која су се кочила и трзала опустише се, а малопређашња писка и цик малих манијака нарасте још једном у нормалну дреку обичног ужаса.

„Сад им поново понудите цвеће и књиге.“

Неговатељице послушаше; али чим им се руже принесосе, чим им поглед паде на ведре слике цица-мица, вау-вау и у шумици зеке, бебе се претрашено повукоше; дрека наједном постаде гласнија.

„Посматрајте“, тријумфовао је директор, „посматрајте.“

Књиге и продорна буке, цвеће и електрични удари—ови парови су у детињој свести већ били повезани; а после две стотине поновљених лекција, истих или сличних, биће нераскидиво спојени. Што човек сједини, природа је немоћна да растави.

„Рашће са ‘инстинктивном’—како су то психолози некад звали—мржњом према књигама и цвећу. С неизменљиво условљеним рефлексима. Целог ће живота бити безбедни од књига и ботанике.“ Директор се окрете сестрама. „Однесите их.“

Оне натоварише на колица децу у сивомаслинастим пеленама, која су и даље плакала, и одвезосе их; за њима остаде мирис прокислог млека и тишина, више него добродошла.

Један студент подиже два прста; он је сасвим лепо схватао зашто се нижим кастама не сем допустити да време које припада Заједници траће на књиге и да би увек постојала опасност да прочитају нешто што би им непожељно могло пореметити неке рефлексе, али ипак... па ето, није могао да схвати зашто цвеће. Зашто настојати на томе да се Делтама психолошки онемогући да воле цвеће?

Д. Ц. стрпљиво објасни ствар. То што се деца терају да вриште чим виде ружу, има своје разлоге у вишој привредној политици. Не тако давно (пре једног века или тако нешто), Гаме, Делте, чак и Епсилони, били су обрађивани тако да заволе цвеће—цвеће посебно, а природу уопште. Сврха која се тиме желела постићи је била: навести их да иду у природу кад год им се пружи прилика и тако их нагнати да користе саобраћајне услуге.

„А зар их нису користили?“ упита студент.

„И те како“, одговори Д. Ц. „Али ништа сем тога.“

Јаглике и пејзажи, истаче он, имају један велики недостатак: бесплатни су. Љубав према природи не даје посла ниједној фабрици. Стога је било решено да се љубав према природи укине, макар у најнижим кастама, али да се *задржи* тенденција ка коришћењу саобраћајних услуга. Јер, наравно, било је неопходно потребно да они и даље одлазе у природу, макар је и мрзели. Проблем је, дакле, био у томе да се изнађе повод за коришћење саобраћајних услуга који би био економски здравији од голе љубави према јагликама и пејзажима. И пронађен је.

„Обрађујемо масе да мрзе природу“, закључи директор. „Али паралелно с тим, обрађујемо их да воле све спортове под ведрим небом. У исто време, удесили смо да бављење сваким од тих спортова повлачи употребу компликованих справа. И тако сад они постају потрошачи како индустријске робе, тако и саобраћајних услуга. Отуда ови електрични удари.“

„Сад ми је јасно“, рече студент и ућута, ван себе од дивљења.

Кратка пауза; затим се директор накашља и поче: „Једном давно, док је господ Форд још ходао по земљи, живео је један дечак који се звао Рубен Рабинович. Матерњи језик његових родитеља био је пољски.“ Директор се сам прекиде. „Ви знате шта је то пољски језик, је ли тако?“

„Мртав језик.“

„Као француски и немачки“, додаде други студент, ревносно истичући своје знање.

„А родитељ?“ испитивао је Д. Ц.

Завлада нелагодна тишина. Неколико момчића поцрвене. Још нису били научили да повуку значајну, али често танку, граничну црту између непристојних израза и чисте науке. Најзад се један охрабри и диже два прста.

„Људска бића су некад била...“ и прекиде се; крв му јурну у образе. „Па ето, била су живородна.“

„Тачно.“ Директор климну у знак одобравања.

„И кад се деца изруче...“

„Роде“, чу се исправка.

„Тако су настајали родитељи... хоћу да кажем, не деца, наравно; него они први.“ Сиромашак се био потпуно сплео од збуњености.

„Укратко“, размрси ствар директор, „родитељи су се звали мајка и отац.“ Непристојни изрази који су у ствари били научни термини, као прасак одјекнуше у тишини у којој су момчићи крили погледе. „Мајка“, понови он гласно, тувећи им науку у главу; затим се завали у столицу и рече озбиљно: „Знам, то су непријатне чињенице. Али већина историјских чињеница и јесте непријатна.“

Он се врати на малог Рубена—малог Рубена у чијој су соби његов отац и мајка (трас! трас!) једне вечери, непажњом, оставили радио укључен.

„Морате, наиме, имати у виду да су у та времена примитивног живородног размножавања децу подизали родитељи а не Државни центри за обраду.“

Док је малишан спавао, радио је одједном почео да преноси неку емисију из Лондона; и сутрадан, на запрепашћење свог... трас, и своје... трас (храбрији момчићи се усудише да се искезе један на другог), мали Рубен се пробудио и поновио од речи до речи дуго предавање оног чудног старинског писца („једног од ретких чија су дела одобрена и за нас“) Џорџа Бернарда Шоа, који је, придржавајући се чврсто засноване традиције, говорио о својој сопствено генијалности. ... (намигивање) и ... (церење) малог Рубена, нису, наравно, схватили ни једну једину реч овог предавања, па су позвали доктора, плашећи се да им је дете изненада полудело. Он је, срећом, знао енглески; препознао је Шоово предавање које је било емитовано претходне вечери, схватио значај оног шта се детету десило и о томе писмом известио медицинску штампу.

„И тако је откривен принцип учења у сну, или хипнопедије.“ Д. Ц. начини значајну паузу.

Принцип је био пронађен; али требало је да прође много и много година пре него што је било могућно применити га у пракси.

„Случај малог Рубена се догодио само двадесет три године после избацивања на тржиште првог модела Т² господина Форда.“ (Директор састави палац с кажипрстом и средњим прстом и оцрта слова Т на трбуху, а сви студенти побожно учинише то исто).

„Па ипак...“

² Један од првих модела аутомобила марке форд; прим. прев.

Студенти су бесомучно жврљали. „Хипнопедија, први пут званично употребљена 214. г. Ф. Е. Зашто не раније? Два разлога: а)...“

„Ти први експериментатори“, рече Д. Ц. „били су на погрешном путу. Они су сматрали да се хипнопедија може користити као инструмент интелектуалног образовања...“

(Малишан спава на десној страни, десна рука му је испружена, а десна шака опуштена преко ивице кревета. Кроз решетке на округлом отвору једног спрата чује се тихи глас.

„Река Нил је прва по дужини у Африци, а друга на свету. Она је краћа од Мисисипија с Мисуријем, али је на првом месту у свету по дужини свог базена, који се простире од 35. степена ширине...“

Сутрадан, за доручком, неко каже: „Томи, знаш ли ти која је најдужа река у Африци?“ Томи одмахује главом. „Али зар се не сећаш да си чуо нешто што почиње: Река Нил је...“

„Река-Нил-је-прва-по-дужини-у-Африци-а-друга-на-свету...“ Речи шикљају и сустигу једна другу. „Она-је-краћа-од...“

„Фино. Е, па која је онда најдужа река у Африци?“

Очи гледају не трепћући.

„Не знам.“

„Па Нил, Томи.“

„Река-Нил-је-прва-по-дужини-у-Африци-а-друга...“

„Па која је онда река најдужа, Томи?“

Томи груне у плач. „Не знам“, дречи он.

Та дрека, разјасни директор, обесхрабрила је прве истраживаче. Престало се експериментисати. Више се није покушавало да се деца у сну науче колико је дугачак Нил. Сасвим исправно. Природне науке се не могу научити ако се не зна тачно шта је на ствари.

„Међутим, да су само почели с моралним васпитањем“, рече директор, полазећи према вратима. Студенти пођоше за њим, очајнички хватајући белешке у ходу и целим путем у лифту. „С моралним васпитање, које никад, ни у ком случају, не сме да буде рационално.“

„Тишина, тишина“, чу се шапат из звучника док су излазили из лифта на четрнаестом спрату; „тишина, тишина“, почеше неуморно да понављају метална уста у правилним размацама дуж ходника. Читав четрнаести спрат је шишао од категоричног императива.

После педесет метара пређених на прстима, стигоше до врата која директор опрезно отвори. Прекорачише праг и уђоше у сумрак спуштених ролетни

спаваонице. Поред зида је стајало осамдесет креветаца у једном реду. Чуо се шум лаког равномерног дисања и неки непрекидни мрмор, као удаљени шапат врло тихих гласова.

Неговатељица устаде кад су ушли и стаде мирно пред директором.

„Који је данас час?“ упита он.

„Првих четрдесет минута имали смо почетни курс сексуалног васпитања“, одговори она. „Сад смо прешли на почетни курс кастне свести.“

Директор пође лаганим кораком низ дуги ред креветаца. Ружичасто и опуштено у сну, осамдесеторо мушкарчића и девојчица лежало је тихо дишући. Испод сваког јастука се чуо шапат. Д. Ц. се заустави, саже се изнад једног кревета и поче пажљиво слушати.

„Кажете, почетни курс кастне свести? Да га чујемо мало јаче преко звучника.“

На другом крају собе штрчао је звучник. Директор му приђе и притисну прекидач.

„...сва носе зелено“, рече тих али врло јасан глас ухваћен усред реченице, „а Делта деца носе сивомаслинасто. Ја нећу да се играм с Делта децом. А Епсициони су још гори. Што су они глупи! Не знају ни да читају ни да пишу. И још носе црно, а то је толико ружна боја. Ја *баш* волим што сам Бета.“

„Алфа деца носе грао. Они раде много више него ми зато што су тако страшно паметна. Ја *баш* волим што сам Бета, стварно волим, зато што не радим толико много. И још смо ми много бољи него Гаме и Делте. Гама деца су много глупа. Она сва носе зелено, а Делта деца носе сивомаслинасто. *Баш* нећу да се играм с Делта децом. А Епсициони су још гори. Што су они глупи! Не знају ни...“

Директор поново притисну прекидач. Глас ућута. Само је његов танушни дух и даље мрморио испод осамдесет јастучића.

„Ово ће им се поновити још тридесет-четрдесет пута пре него што се пробуде; па онда поново у четвртак и у суботу. Сто двадесет пута дневно по три пута недељно; и тако тридесет месеци. После тога прелазе на теже градиво.“

Руже и електрични удари, сивомаслинаста боја Делта и мирис смрдљевка—нераскидиво спојени пре него што дете научи да говори. Али обрада без речи је груба и сувише уопштена; њоме се не могу улићи у свест финије разлике, не могу усадити комплекснији системи понашања. За тако шта потребне су речи, али речи лишене смисла. Укратко, хипнопедија.

„Највећа морализаторска и социјализаторска сила свих времена.“

Студенти записаше ово у своје свеске. Из прве руке.

Директор још једном притисну прекидач.

“...тако страшно паметни“, говорио је тихи, убедљиви, неуморни глас. „Ја баш волим што сам Бета, стварно волим, зато што...“

Не сасвим као капи воде, иако вода може да проврти рупу у најтврђем граниту; више налик на капи печатног воска, капи које приањају и стапају се са оним на шта падају, док најзад цела стена не постане само једна скерлетна маса.

„Све док се, на крају, детиња свест не поистовети са оним чему их учимо, а збир научног не постане детиња свест. И не само детиња. У одраслих такође—и то доживотно. Свест која расуђује, жели, одлучује—саздана од ових идеја!“ Али те идеје су *наше* идеје! Директор је готово викао у свом ликовану. „Идеје које одређује Држава.“ Он удари песницом по најближем столу. „Из чега произилази...“

Гласови га натераше да се окрене.

„Форде госпoде!“ рече он измењеним тоном, „ето пробудио сам децу.“

3. Поглавље

Напољу, у башти, било је време игри. Голо на топлом јунском сунцу, шест или седам стотина дечачића и девојчица трчало је уз продорну цику преко травњака, или се играло лоптом, или ћутке чучало по двоје и троје у цветним жбуновима. Руже су биле у цвату, два славуја певала су у дуету у шумарку, а кукавица им је управо кварила мелодију летећи међу липама. Ваздух је био пун сањивог зујања пчела и хеликоптера.

Директор и његови студенти стадоше за тренутак да посматрају групу деце која се играла центрифугалне лоре. Двадесеторо њих стајало је у кругу око куле од хромираног челика. Лопта бачена на платформу на врху куле откотрљала би се у унутрашњост, падала на један круг који се брзо обртао, излетела избачена кроз неки од безбројних отвора на цилиндричном омоту куле и тада ју је требало хватати.

„Кад човек помисли“, размишљао је директор наглас док су кретали даље, „кад човек помисли да се и у Фордовој ери већина игара некад играла готово без икаквих апарата, сем, можда, једно две лопте, неколико штапова и мало мреже. Замислите ту глупост: допустити људима да се играју компликованих игара којима се ни на који начин не повећава потрошња. Чисто безумље. Данас Управљачи не одобравају ниједну нову игру ако за њу није потребно најмање онолико апарата као и за најкомпликованију постојећу.“ Он застаде.

„Симпатична група“, рече показујући руком.

У малом травнатом заливу између два висока жбуна средоземног вреса, двоје деце, дечачић од својих седам година и девојчица старија можда годину дана, били су занети, врло озбиљно и са свом усредсређеном пажњом научника удубљених у рад на неком открићу, у рудиментарну сексуалну игру.

„Дивно, дивно!“ рече директор сентиментално.

„Дивно“, учтиво се сложише момчићи. Али њихов осмех био је прилично снисходљив. Они су овакве детињасте забаве били прерасли пре тако кратког времена да их сад нису могли посматрати без нешто мало презира. Дивно? Па то се само двоје клинаца лудира у игри и ништа више. Клинци.

„Увек мислим да...“ настави директор оним истим, прилично разнеженим тоном, кад га прекиде гласна кукњава.

Из оближњег жбуна појави се једна неговатељица; водила је за руку дечачића који је све време дречао. За њом је каскала мала девојчица забринута лица.

„Шта се десило?“ упита директор.

Неговатељица слеже раменима. „Ништа нарочито. Овај мали се, изгледа, плаши нормалне еротске игре. Већ сам запазила једном-двапут раније. Данас опет. Почео је да се дере кад...“

„Часна реч“; убаца девојчица забринута лица, „нисам му ништа урадила. Часна реч.“

„Ниси, душо, дабоме да ниси“, охрабри је неговатељица. „Сад га водим“, настави она, окренувши се директору, „помоћнику начелника психијатријске службе. За сваки случај; можда ипак има нешто ненормално.“

„У праву сте“, рече директор. „Само га ви одведите. Ти остани, девојчице“, додаде он док се неговатељица удаљавала са својим пуленом који је и даље дречао. „Како се зовеш?“

„Поли Троцки.“

„Баш лепо име“, рече директор. „Хајде сада лепо иди и потражи неког другог дечка да се играш.“

Дете отрча у жбуње и нестаде из вида.

„Изванредно дете!“ рече директор, пратећи је погледом. Онда, окренувши се својим студентима: „Ово што ћу вам сада рећи може вам се учинити невероватно. Али кад човек није упознат са историјом, највећи део података о прошлости и звучи *невероватно*.“

И изнесе запрепашћујућу истину. Врло дуго пре Фордове ере, па чак и неколико генерација у току ње, еротска игра деце сматрала се абнормалном (одјекну смех); и то не само абнормалном него и неморалном (је ли могућно?), због чега је била немилосрдно спречавана.

На лицима слушалаца појави се израз неверице прожет запрепашћењем. Да се сиротој деци одузме то мало забаве? Није им то ишло у главу.

„Чак и одраслији дечаки“, настављао је Д. Ц., „чак и одраслији дечаки као ви...“

„Није могућно!“

„Сем мало потајног аутоеротизма и хомосексуалности—апсолутно ништа.“

„Ништа?“

„У већини случајева тек после двадесете године.“

„После двадесете“, понови директор. „Јесам ли вам рекао да ће вам се учинити невероватно.“

„Али шта се дешавало?“ упиташе они. „Какви су били резултати?“

У дијалог се изненада убаца дубок звучан глас. „Резултати су били стравични.“

Они се тргоше и погледаше око себе. На рубу њихове мале групе стајао је незнанац—човек средњег раста, црномањаст, кукастог носа, пуних румених усана, црних и врло продорних очију. „Стравични“, понови он.

Д. Ц. је у том тренутку сео на клупу од челика и гуме, каквих је било много свуда по парку; али спазивши непознатог човека, он скочи на ноге и полете према њему, раширених руку, са осмехом који је откривао све зубе, топећи се од милине.

„Господине Управљач! Какво неочекивано задовољство! Момци, зар не видите? Ово је Управљач; његово фордство Мустафа Монд.“

У четири хиљаде соба Центра, на четири хиљаде електричних часовника истовремено изби четири сата. Из металних уста звучника одјекнуше бестелесни гласови.

„Прва дневна смена слободна. Друга дневна смена, на посао! Прва дневна смена слободна...“

У лифту, возећи се ка свлачионици, Хенри Фостер и помоћник директора Одсека за предодређивање прилично упадљиво окретоше леђа Бернаруду Марксу из Психобироа, гроећи се угледа који је уживао.

Тихо зујање и клопарање машина још је комешало гримизни ваздух у складишту ембриона. Смене су долазиле и одлазиле, једно лице обојено лупусом смењивало се с другим; а конвејери су се величанствено и вечно кретали напред са својим товаром будућих људи и жена.

Ленина Краун се хитрим кораком упути према вратима.

Његово фордство Мустафа Монд! Студентима који су га поздрављали само што очи нису искочиле из главе! Мустафа Монд! Регионални Управљач за Западну Европу! Један од десет Управљача света. Један од десет... и он је сео на клупу са Д. Ц., остаће, остаће, јесте, и још ће разговарати с њима... они ће чути науку с највишег места. Из самих Фордових уста.

Двоје деце, косе смеђе као лешник, појави се из оближњег жбуња, загледа се за тренутак у њих крупним, запрепашћеним очима, а онда се врати својој забави међу лишћем.

„Ви сви знате“, рече Управљач својим дубоким снажним гласом, „ви сви, вероватно, знате ону дивну и надахнуту мисао господа Форда: ‘Историја, то је: смуги па проспи.’“

Он махну руком; изгледало је као да невидљивом перушком брише нешто мало прашине, а та прашина беше Харапа, беше халдејски Ур; нешто паучине, а та паучина су били Теба, Вавилон, Кносос, Микена. Један замах перушком, и још један—и где је Одисеј, где је Јов, где су Јупитер, Готама, Исус? Један замах—и сва она зрнца античке прашине, звана Атина и Рим, Јерусалим и Средње царство—сва она несталоше. Паф—испразни се место где је била Италија. Паф, катедрале; паф,

паф, краљ Лир и Паскалове Мисли. Паф, Христово страдање; паф, Реквијем; паф, симфонија, паф...

„Идеш ли вечерас у тактилоскоп, Хенри?“ упита помоћник директора одсека за предодређивање. „Чујем да је овај нови филм у Алхамбри првокласан. Има једна љубавна сцена на простирци од медвеђег крзна; кажу да је изврсна. Репродукована свака длака крзна. Невероватни тактилни ефекти.“

„Због тога вам се историја и не предаје“, говорио је Управљач. „Али сад је време...“

Д. Ц. га погледа са стрепњом. За Управљача се причало да у радној соби, у сефу, крије старе забрањене књиге. Свето писмо, збирке песама—сам Форд зна шта све не.

Мустафа Монд улови директоров усплахирени поглед и углови румених усана му иронично заиграше.

„Без бриге, директоре“, рече он тоном благог подсмеха, „нећу их искварити.“

Д. Ц. се збуни као дечак.

Они који се осећају презрени добро чине што и сами дају свом лицу израз презира. Осмех на лицу Бернарда Маркса био је презрив.

Није него, свака длака крзна!

„Свакако ћу отићи“, рече Хенри Фостер.

Мустафа Монд се наже напред, замаха уздигнутим прстом пред њима. „Покушајте само да замислите“, рече он, а од његовог гласа пођоше им неки чудни жмарци по дијафрагми. „Покушајте да замислите како је то изгледало имати живородну мајку.“

Опет она непристојна реч. Али овог пута никоме није ни на памет пало да се насмеје.

„Покушајте да замислите шта је значило живети са својом породицом!“

Покушаће; али, очигледно, без икаквог успеха.

„А знате ли шта је значила реч ‘дом’?“

Они одмахнуше главом.

Из овог полумрачног гримизног подрума, Ленина Краун узлете седамнаест спратова, окрете десно изишавши из лифта, пође дугим ходником и, отворивши врата на којима је писало ЖЕНСКА СВЛАЧИОНИЦА, зарони у заглашени хаос руку, груди и доње рубља. Бујице вреле воде су се прскајући уливале у стотину када или клокотале истичући из њих. Зујећи и шиштећи, осамдесет апарата за вибро-вакуум масажу истовремено су гњечили и усисавали чврсту и опаљену пут осамдесет изванредних примерака женки. Све су говориле на сав глас. Апарат за синтетичку музику извијао је соло на суперкорнету.

„Здраво, Фани“, рече Ленина девојци чији су чивилук и касета били одмах до њених.

Фани је радила у сали за флаширање, а презивала се такође Краун. Но пошто је на две милијарде становника планете било само десет хиљада презимена, ова случајност није била тако необична.

Ленина поче да повлачи своје патент-затвараче—наниже на блузи, наниже обема рукама, по један од оних који су држали панталоне, још једном наниже, за доње рубље. Не скидајући чарапе и ципеле, она оде у купатило.

Домаће огњиште—неколико собичака, у којима су становали збијени да се угуше, човек, жена која је повремено котила, гомила дечака и девојчица свих узраста. Без ваздуха, без довољно простора; затвор, нестерилизован затвор; помрчина, болештине, смрад.

(Управљач је тако живо евоцирао прошлост, да један момчић, осетљивији од осталих, побледе од самог описивања и само што није почео да повраћа.)

Ленина изиђе из каде, обриса се пешкиром, дохвати дугу еластичну цев утакнуту у зид, стави отвор на груди као да је хтела да изврши самоубиство, притисну прекидач. Млаз загрејаног ваздуха напраши је најфинијим талком. Над лавабоом је било осам славина за разне мирисе и колоњске воде. Она окрете трећу слева, намаза се шипром и, носећи чарапе и ципеле у руци, оде да потражи слободан вибро-вакуум апарат.

А домаће огњиште је било одвратно колико физички толико и психички. Физички, то је била зечја лога, брлог, врео од трења тесно згомиланог живота, смрдљив од емоција. Каквих је све загушљивих интимности било између чланова породичне групе, каквих опасних, нездравих, бестидних односа! Мајка је манијачки бдела над својом децом (својом децом!)... бдела над њима као мачка над мачићима; али мачка која уме да говори, мачка која уме да понавља без престанка: ‘чедо моје, чедо моје’.

„Чедо моје, ах, ах, на мојим грудима, ручице, гладно моје мало, и оно неизрециво болно задовољство. И ево, моје чедо спава, моје чедо спава с мехурићем млека у углу усташца. Моје мало спава...“

„Да“, рече Мустафа Монд климајући главом, „имате чега и да се гадите.“

„С ким излазиш вечерас?“ упита Ленина, враћајући се с вибро-вакуум масаже, налик на бисер осветљен изнутра, сва у ружичастом сјају.

„Ни с ким.“

„Некако се не осећам најбоље ових дана“, објасни Фани. „Доктор Велс ми је препоручио куру вештачке трудноће.“

„Јесте, срце, само, теби је тек деветнаест година. Прва кура је обавезна тек у двадесет првој.“

„Знам, срце. Али за неке је боље да почну раније. Доктор Велс ми је рекао да бринете са широком карлицом, као ја, треба да прођу прву куру вештачке трудноће са осамнаест година. Значи, ја ћу две године касније, а не раније.“ Она отвори вратанца на својој касети и показа јој кутијице и бочице са етикетама наређане на горњој полици.

Ленина поче да чита наглас. СИРУП КОРПУС ЛУТЕУМА. ОВАРИН ГАРАНТОВАНО СВЕЖ; РОК УПОТРЕБЕ 1. АВГУСТ 632. Г. Ф. Е. ЕКСТРАКТ МЛЕЧНЕ ЖЛЕЗДЕ; УЗИМАТИ ТРИ ПУТА ДНЕВНО ПРЕ ЈЕЛА, С МАЛО ВОДЕ. ПЛАЦЕНТИН; ПО 5 ccm ИНТРАВЕНОЗНО СВАКИ ТРЕЋИ ДАН... „Уф!“ стресе се она. „Што ја мрзим интравенозне; а ти?“

„И ја. Али шта ћеш кад су добре за здравље...“ Фани је била изузетно обдарена здравим разумом.

Господ Форд—или господ Фројд, како је из недокучивих разлога имао обичај да себе назива кад се бавио питањима психологије—господ Фројд је био први који је открио застрашујуће опасности породичног живота. Свет је био пун очева—дакле пун беде; пун мајки—дакле пун свакојаких перверзија, од садизма до невиности; пун браће, сестара, стричева, стрина—пун лудила и самоубиства.

„Па ипак, међу урођеницима Самое, на неким острвима Нове Гвинеје...“

Тропско сунце је као топли мед обавијало нага тела деце која су се у гомили развратно превртала у цвећу хибискуса. Дом?—било која од двадесет колиба покривених палмовим лишћем. На Тробријанским острвима зачеће се сматрало делом духова предака; никад се није ни чуло за реч отац.

„Супротности се додирују“, рече Управљач. „Из простог разлога што су и натеране да се додирују.“

„Доктор Велс каже да ће ми три месеца вештачке трудноће, ако сад прихватим куру, држати здравље још три-четири године.“

„Фино ако је тако“, рече Ленина. „Само, Фани, то значи да идућа три месеца не смеш...“

„А не, срце, никако. Само недељу-две. Вечерас идем у клуб на партију музичког брица. Ти излазиш?“

Ленина климну главом.

„С ким?“

„Са Хенријем Фостером.“

„Опет?“ На Фанином добром лицу, округлом као месец, појави се израз неодобравања и болног изненађења, који уз то лице није никако пристајао. „Хоћеш да кажеш да си још увек са Хенријем Фостером?“

Очеви и мајке, браћа и сестре. Али постојали су још и мужеви, жене, љубавници и љубавнице. Сем тога, постојала је и моногамија и 'забављање'.

„Мада, вероватно, не знате шта ти изрази значе“, рече Мустафа Монд.

Они одмахнуше главом.

Породица, моногамија, забављање. Свуда искључивост, свуда усредсређивање на једну једину личност, уско каналисање импулса и енергије.

„Али свако припада свима“, закључи он, наводећи хипнопедијску пословицу.

Студенти заклимаше главом, у знак сагласности са изјавом коју су, пошто су је у сну били чули више од шездесет две хиљаде пута, прихватили не само као истиниту него као аксиому, саму по себи јасну, потпуно необориву.

„Па шта хоћеш“, протестовала је Ленина, „тек је четири месеца како имам Хенрија.“

„Тек је четири месеца! Лепо, богами. И још нешто“, настави Фани, испруживши, оптужујући, прст према Ленини, „све то време ниси имала никог другог. Је ли тако?“

Ленина поцрвене као крв; али очи и глас остадоше јој пркосни. „Нисам имала никог“, одговори она готово бесно. „И могу ти рећи да не видим зашто је требало да имам.“

„А, она ми може рећи да не види зашто је требало да има“, понови Фани, као да је иза Ленининог левог рамена стајао невидљиви слушалац. Затим, изненада променивши тон: „Не, озбиљно; стварно мислим да треба да пазиш шта радиш. Врло је непристојно, пре свега, тако дуго бити само с једним. Да ти је четрдесет година, или бар тридесет пет, још и којекако. Али, Ленина, у *твојим* годинама! Не, то стварно не може тако. А знаш добро како се Д. Ц. буни кад је нешто тако јако или дуготрајно... Четири месеца Хенри Фостера, и све то време да немаш ниједног другог—да то чује, био би бесан као рис.“

„Замислите воду у цеви, под притиском.“ Они је замислише. „Ја је пробушим на једном месту“, рече Управљач. „Какав млаз!“

Он је пробуши на двадесет места. Појави се двадесет бедних водоскочића.

„Чедо моје, чедо моје...!“

„Мама!“ Лудило је заразно.

„Срећо мамина, једино мамино, злато моје, злато...“

Мајка, моногамија, забављање. Водоскок шиба високо; млаз је жесток и запењен. Нагон има сам једну одушку. Срећо мамина, чедо мамино. Није ни чудо што су ти људи из предмодерног доба били сви људи, бедни и зли. Њихов свет им није допуштао да ствари примају олако, да буду здрави, врли, срећни. Што од мајки и љубавника, што од забрана које нису били обрађени да поштују, што од искушења и самотног кајања, што од болести и бескрајног бола који издваја од света, што од несигурности и беде—морали су, хтели—не хтели, да имају јака

осећања. А с тако јаким осећањима (и то јаким осећањима усамљености, у безнадежно самотној издвојености), како су могли да буду стабилни?

„Па сигурно, нема потребе да га напустиш. Ту и тамо узми понеког другог, ништа више. Он има и друге девојке, зар не?“

Ленина признаде да је тако.

„Наравно. За Хенри Фостера можеш руку у ватру да ће бити савршени центлмен—увек по бонтону. Па онда, треба да мислиш и шта ће директор рећи. Ти знаш какав је он формалиста што се тога...“

Ленина климну главом. „Данас ме је потапшао по задњици.“

„Ето видиш!“ ликовала је Фани. „Из тога се види какав је *то* човек. Најстроже конвенционалан.“

„Стабилност“, рече Управљач, „стабилност. Нема цивилизације без друштвене стабилности.“ Глас му је звучео као труба. Док су га слушали, осећали су да расту, да их нешто греје.

Машина се окреће, окреће, и мора се стално окретати—за сва времена. Њено заустављање значи смрт. Милијарду људи гребло је Земљину кору. Точкови су почели да се окрећу. Кроз сто педесет година било је две милијарде људи. Зауставите само точкове. Кроз сто педесет недеља биће их поново само милијарду: хиљаду милиона људи умрло је од глади.

Точкови се морају окретати без престанка, али не могу сами. Морају их окретати људи, људи који су сигурни као точкови на својим осовинама, људи здрави, људи поштени, стабилни у свом стању задовољства.

Ако вичу: чедо моје, мама, једино, једино моје; ако стењу: мој грех, мој страшни боже, ако вриште од бола, јече у грозници, ропћу против старости и болести—како ће онда окретати точкове? А ако не могу да окрећу точкове... Тешко је сахранити или спалити лешеве хиљаду хиљада људи и жена.

„На крају крајева“, улагивала се Фани, „као да то боли, као да је ружно имати још једног-двојицу поред Хенрија. Све у свему, *морала би* да се пустиш у већи промет.“

„Стабилност“, упорно је настављао Управљач, „стабилност. То је прва и последња човекова потреба. Стабилност. Отуда и потиче све ово.“

Једним замахом руке он обухвати парк, огромну зграду Центра, голу децу која су се скривала у жбуњу и трчала преко алеја.

Ленина одмахну главом. „Не знам шта ми је“, размишљала је наглас, „у последње време нешто нисам сасвим расположена да се пустим у промет. Дође тако човеку, па изгуби вољу. Да ли се то и теби дешава?“

Фани изрази покретом главе своје саосећање и разумевање. „Али човек се мора трудити“, рече она поучно, „мора да се придржава неких правила у животу. На крају крајева, свако припада свима.“

„Тако је, свако припада свима“, понови Ленина лагано и, уздахнувши, ућута за тренутак; затим узе Фанину руку и благо је стеже. „Потпуно си у праву, Фани. Као и увек. Потрудићу се.“

Потиснути импулс избија свом силином, и та поплава је страст, та поплава је чак и лудило: све зависи од јачине тока, висине и јачине бране. Поток који не наилази на препреке мирно тече својим одређеним коритом у смирено благостање. (Ембрион је гладан—пумпа за сурогат крви непрестано, из дана у дан, врши својих осам хиљада обртаја у минути. Изручено дете плаче—неговатељица се сместа појављује с боцом спољних излучевина. Осећања вребају управо у том размаку између појаве и испуњења жеље. Треба, дакле, скратити размак, срушити све те старе непотребне бране.)

„Ви сте срећна омладина“, рече Управљач. „Није се штедело труда да вам се емотивни живот олакша—да будете поштеђени, у највећој могућој мери, робовања осећањима.“

„Форд је у својој лимузини“, промрмља Д. Ц. „Све је на свету у најбољем реду.“³

„Ленина Краун?“ понови Хенри Фостер питање помоћника директора Одсека за предодређивање, повлачећи патент-затварач на панталонама. „А, то је изврсна девојка. Дивна, врло пнеуматична. Чудим се да је још ниси имао.“

„Не знам како ми се то десило“, рече помоћник. „Али хоћу, свакако. Првом приликом.“

Са свог места на супротном крају пролаза кроз свлачионицу, Бернард Маркс их чу и побледе.

„Мада, да ти право кажем“, рече Ленина, „већ ми је помало досадило: сваког дана само Хенри.“ Она навуче леву чаралу. „Познајеш Бернарда Маркса?“ упита она Фани гласом чија је претерана равнодушност била очигледно намештена.

Фани се трже. „Нећеш ваљда да кажеш...?“

„Што да не? Бернард је Алфа-плус. Позвао ме је, уз то, да пођем с њим до једног резервата за дивљаке. Увек сам желела да видим како изгледа резерват за дивљаке.“

„Да, али знаш на каквом је он гласу?“

„Баш ме брига.“

„Кажу да не воли голф с баријерама.“

³ Јетка пародија на познати Браунингов дистих: „Бог је у свом рају. Све је на свету у најбољем реду“; прим. прев.

„Кажу, кажу“, ругала се Ленина.

„И још, најчешће је сам у слободно време—сам.“ У Фанином гласу осећало се згражање.

„Е, па кад буде са мном неће бити сам. Уосталом, зашто су људи тако покварени према њему? Баш је он слadak.“ Она се осмехну за себе: што је био смешан и постиђен! Готово преплашен—као да је она Управљач света а он Гама-минус машински контролор.

„Ето, погледајте свој сопствени живот“, рече Мустафа Монд. „Да ли је било ко од вас икад наишао на неку непрелазну препреку?“

Одговори му одречно ћутање.

„Је ли ико од вас био приморан да се дуже време претрпи од појаве жеље до њеног испуњења?“

„Па, овај...“, поче један младић, па ућута.

„Реците шта имате“, рече Д. Ц. „Немојте да његово фордство чека.“

„Једанпут сам морао да чекам готово четири недеље док девојка коју сам желео да имам није пристала.“

„И последица је била та да сте доживели јаку емоцију?“

„Страшну!“

„Страшну; сигурно“, рече Управљач. „Ваши преци су били до те мере глупи и кратковиди да нису хтели да имају никаква посла с првим реформаторима кад су се појавили и понудили им да их ослободе тих одвратних емоција.“

„Говоре о њој као да је комад меса.“ Бернارد зашкргута зубима. „Узми је овде, узми је онде. Као овчетину. Унижавају је, своде на комад овчетине. Рекла је да ће размислити, да ће ми одговорити ове недеље. О, Форде, Форде, Форде.“ Хтео је да им приђе и изударе их песницама по лицу.

„Озбиљно ти саветујем да је пробаш“, говорио је Фостер.

„Погледајте ектогенезу. Фицнер и Кавагучи су овај метод детаљно разрадили. И шта мислите, да ли су владе хтеле да је узму у разматрање? Нису. Постајало је нешто што се звало хришћанство. Жене су биле присиљене да и даље буду живородне.“

„Па он је тако ружан!“ рече Фани.

„Мени се баш допада.“

„А уз то је тако мали.“ Фани направи гримасу; низак раст је био одвратан; типичан знак нижих каста.

„Мени се то допада“, рече Ленина. „Човек просто добије жељу да га помази. Као мачку.“

Фани је била згранута. „Кажу да је неко погрешно још док је он био у боци— помислио је да је Гама, па му сипао алкохола у сурогат крви. Зато је тако закржљао.“

„Којешта!“ одврати Ленина с негодовањем.

„У Енглеској је учење у сну—веровали или не—било забрањено. У оно време је владао такозвани либерализам. Парламент, ако знате шта тај архаизам значи, изгласао је закон против хипнопедије. То се види из сачуваних докумената. Из говора о слободи личности. Слободи да се буде ништаван и несрећан. Слободи да се буде риба на сувом.“

„Ма не, ни говора, само ти изволи. Само изволи.“ Хенри Фостер потапша помоћника директора по рамену. „На крају крајева, свако припада свима.“

Сто пута поновљено, три ноћи недељно, у току четири године, помисли Бернард Маркс, који је био специјалиста за хипнопедију. Шездесет две хиљаде и четири стотине пута поновљена реченица једнако: једна истина. Идиоти!

„Исто је и са системом каста. Стално предлаган, и стално одбациван. Држали су се нечега што су звали демократија. Као да поред физичко-хемијске постоји и нека друга људска једнакост.“

„Ти како хоћеш, али ја ћу прихватити његов позив.“

Бернард их је мрзео. Али било их је двојица, били су крупни, били су јаки.

„Деветогодишњи рат је почео 141. године Ф. Е.“

„Чак и *ако* је оно за алкохол у сурогату крви истина.“

„Фозген, хлоропикрин, етил јодоацетат, дифенил-цијанарсин, трихлорметил хлороформат, дихлоретил сулфид. Да и не говоримо о хидроцијаничној киселини.“

„У шта ја просто-напросто не верујем“, закључи Ленина.

„Звук четрнаест хиљада авиона који се приближава у бојном поретку. Али на Курфирстендаму, или у осмом арондисману, експлозија антракс-бомби једва да је гласнија од праска надуване кесе од хартије.“

„Зато што *баш* хоћу да видим резерват за дивљаке.“

$\text{CH}_3\text{C}_6\text{H}_2(\text{HO}_2)_3 + \text{Hg}(\text{CNO})_2 = \text{чему?}$ Огромној рупи у земљи, гомили шута, неколико комадића меса и слузи, једној нози—још обувеној—која лети кроз ваздух и пада, буп, усред леје пелагија—оних скерлетних; диван је призор то био оног лета!

„Ти си, Ленина, изгубљен случај; дижем руке од тебе.“

„Руски метод за тровање водовода био је нарочито инвентиван.“

Окренуте леђима једна другој, Фани и Ленина ћутећи наставише да се пресвлаче.

„Деветогодишњи рат, велики Привредни слом. Имало је да се бира између управљања светом и пропасти—између стабилности и...“

„И Фани Краун је згодна“, рече помоћник директора.

У дечјем одељењу се беше завршио час кастне свести (почетни курс), а гласови су прилагођавали будућу потражњу будућој индустријској производњи. „Што волим да летим авионом“, шапутали су. „Што волим да летим авионом, што волим да купујем нова одела, што волим...“

„Либерализам је, наравно, био угинуо од антракса, али се ипак није све могло постићи силом.“

„Није ни издалека пнеуматична као Ленина. Ни издалека.“

„Али стара одећа је одвратна“, настављао је неуморни шапат. „Ми увек бацамо стару одећу. Боље ново набављати него старо преправљати, боље ново набављати него старо преправљати, боље ново...“

„Владати значи седети а не опседати. Влада се мозгом и задњицом, а не песницом. Тако је, на пример, уведена обавезна потрошња.“

„Ево, готова сам“, рече Ленина; али Фани је и даље ћутала. „Хајде да се помиримо, Фани.“

„Сваки човек, жена и дете били су обавезни да потроше одређену количину робе годишње. У интересу индустрије. Једини резултат...“

„Боље ново набављати него старо преправљати. Нову робу у нову собу; нову робу...“

„Ако наставиш овако“, злослутно рече Фани, „једног дана ћеш се наћи у сосу.“

„Пасивни отпор на широком плану. Избегавање потрошње по сваку цену. Повратак природи.“

„Што волим да летим авионом, што волим да летим авионом.“

„Повратак култури. Да, у ствари култури. Ко седи и чита књиге, тај не троши много.“

„Како изгледам?“ упита Ленина. Блуза јој је била од тамнозелене ацетатне тканине са зеленим вискозним крзном на манжетама и оковратнику.

„Осам стотина фанатика који су проповедали једноставан живот, покошено митраљезима на Голдерс Грину⁴.“

⁴ Једна лондонска четврт; прим. прев.

„Боље ново набављати него старо преправљати, боље ново набављати него старо преправљати.“

Зелени шорц од ребрастог сомота и беле чарапе од вискозне вуне заврнуте испод колена.

„Онда је уследио чувени масакр у Британском музеју. Две хиљаде љубитеља културе угушено дихлоретил сулфидом.“

Ленинине очи штитио је зелено-бели цокејски качкет; ципеле су јој биле светлозелене и цаклиле се.

„На крају су“, рече Мустафа Монд, „Управљачи схватили да се силом не може. Прихваћени су спорији али знатно сигурнији методи ектогенезе, условљавања рефлекса неопавловским методом хипнопедије...“

А око паса је носила фишеклију од зеленог лажног сафијана, украшену сребром и крцату (јер Ленина није била штиркиња) прописаним следовањем средстава за контрацепцију.

„Открића Фицнера и Кавагучија су најзад нашла примену у пракси. Почела је интензивна пропаганда против живородног размножавања...“

„Изванредно!“ ускликну Фани. Никад није била у стању да се дуго одупре Ленинином шарму. „Што ти је *сладак* овај Малтусов опасач!“

„Пропраћена кампањом против прошлости; затварањем музеја, демолирањем историјских споменика (већина их је, срећом, већ била уништена у току Деветогодишњег рата); забраном свих књига штампаних пре 150. године Ф. Е.“

„На сваки начин морам и ја да набавим један такав“, рече Фани.

„На пример, постојале су такозване пирамиде.“

„Она моја стара фишеклија од црног лака...“

„И један човек по имену Шекспир. Разуме се, за њега нисте ни чули.“

„Више ни на шта не личи, срамота ме да је носим.“

„То су преимућства образовања на научној основи.“

„Нову робу у нову собу; нову робу у нову собу; нову робу у нову...“

„А дан кад је на тржиште избачен први модел Т господа Форда...“

„Имам је већ три месеца.“

„Проглашен је за почетак нове ере.“

„Боље ново набављати него старо преправљати. Боље ново набављати него...“

„Као што рекох, постојало је једно веровање звано хришћанство.“

„Боље ново набављати него старо преправљати. Волим нова одећа, волим нова одећа, волим...“

„Етика и филозофија недовољне потрошње...“

„Од битног значаја у условима недовољне производње; али у веку машина и каптације азота—то апсолутно постаје злочин против друштва.“

„Поклонио ми ју је Хенри Фостер.“

„Са свих крстова скинут је горњи крак, тако да су добили облик слова Т. Сем тога, веровали су у нешто што се звало бог.“

„Прави сурогат сафијана.“

„А сад имамо Светску државу. И прославе Фордовдана, колективна појања, и мисе солидарности.“

„Форде, што их мрзим!“ мислио је Бернард Маркс.

„Веровали су, такође, и у нешто што се звало рај; но и поред тога су пили огромне количине алкохола.“

„Као месо, само као комад меса.“

„Веровали су, затим, у још две ствари: једна се звала душа, а друга бесмртност.“

„Свакако упитај Хенрија где ју је набавио.“

„Али уживали су морфијум и кокаин.“

„Најгоре је то што и она сама себе сматра за месо.“

„Године 178. Ф. Е., у те сврхе је било стипендирано две хиљаде фармацеута и биохемичара.“

„Заиста изгледа невесео“, рече помоћник директора Одсека за предодређивање, показујући прстом на Бернарда Маркса.

„И после шест година почела је да се производи за тржиште Савршена дрога.“

„Еуфорична, наркотична, благо халуциногена.“

„Невесео си, Марксе, невесео.“ Од ударца по рамену Маркс се трже и подиже поглед.

Она животиња Хенри Фостер. „Добро би ти дошао један грам *some*.“

„Сва преимућства хришћанства и алкохола; ниједан од њихових недостатака.“

„Форде, што бих га слатко убио!“

Али само рече „Не, хвала“, и одби кутијицу таблета која му је била понуђена.

„Сад човек може да узме одсуство од стварности кад год зажели, и да се врати без мамурлука или митологије.“

„Узми само“, наваљивао је Хенри Фостер, „узми.“

„Тиме је стабилност била практично обезбеђена.“

„Један кубни центиметар лечи десет црних мисли“, рече помоћник директора, цитирајући једну од основних хипнопедијских мудрости.

„Преостало је још само да се победи старост.“

„Скините ми се...!“ повика Бернард Маркс.

„Хе-хе, баш си накриво насађен.“

„Хормони полних жлезда, трансфузије младе крви, магнезијумске соли...“

„И запамти: боље грам него срам.“ Насмејаше се.

„Уклоњена су сва физиолошка обележја старости. И разуме се, заједно с њима...“

„Не заборави да га питаш за тај Малтусов опасач.“

„А заједно с њима и све менталне карактеристике старости. Карактер остаје целог живота неизмењен.“

“...да одиграм две туре голфа с баријерама пре него што се смркне. Морам брзо у хеликоптер.“

„И у раду, и у забави—у шездесетој години, сва наша снага и све склоности остају исти какви су били у седамнаестој. У она одвратна стара времена старци су се одрицали свега, пензионисали се, одавали се религији, траћили време на читање и размишљање—*размишљање!*“

„Идиоти, свиње“, мрмљао је Бернард Маркс у себи, идући ходником ка лифту.

„А сада—такав је напредак остварен—старци раде, старци се паре, старци немају времена, немају предаха од задовољстава, ни тренутка да седну и почну размишљати—а ако се неким несрећним случајем у чврстој материји њихових забава и разјапи таква једна пукотина времена, ту је увек *сома*, изванредна *сома*, пола грама за полупразник, пун грам за викенд, два грама за пут до чарног Оријента, три за тамну вечност на Месецу; а кад се одатле врате, нађу се на другој страни пукотине, сигурни на чврстом тлу свакодневног рада и забаве, трче од тактилоскопа до тактилоскопа, од једне пнеуматичне девојке до друге, од терена за елекромагнетски голф до...“

„Бежи, девојчице“, повика бесно Д. Ц. „Бежи, дечко! Зар не видите да је Његово фордство заузето? Идите негде другде да се играте еротичних игара.“

„Сирота деца!“ рече Управљач.

Лагано и величанствено, уз тихо зујање машинерије, конвејери су се кретали напред, тридесет и три центиметра на сат. У црвеној тами блистали са безбројни рубини.

4. Поглавље

I

Лифт је био препун мушкараца који тек што су били изишли из Алфа свлачионице; Ленину дочека мноштво пријатељских наклона и осмеха. Она је била омиљена у свом кругу и готово са сваким од њих је већ провела једну ноћ у овој или оној прилици.

Дивни су то младићи, мислила је узвраћујући им поздраве. Дивни младићи! Штета, само, што су Џорџу Едзелу уши толико велике (можда су му дали коју капљицу екстракта паратироидне жлезде више на 328. метру). А кад је бацила поглед на Бенита Хувера, није могла а да се не сети колико је он ипак *превише* длакав кад се скине.

Окренувши се на другу страну, мало онерасположена сећањем на Бенитове црни и коврцаве длаке, она спази у углу ситно мршаво тело и сетно лице Бернарда Маркса.

„Бернарде!“ приђе му она. „Тебе сам тражила.“ Глас јој је јасно одзвањао, надјачавајући звук лифта у покрету. Остали се радознано осврнуше. „Хтела сам да поразговарам с тобом о нашем плану за Њу Мексико.“ Крајичком ока виде Бенита Хувера који беше зинуо од запрепашћења. То ју је нервирало. „Чуди се што га не молим да ме поново има!“ рече она у себи. Онда, наглас, топлије него икад, настави: „Толико бих *волела* да одем тамо с тобом на недељу дана у јулу.“ (Било како било, овим је јавно показала да није верна Хенрију. Фани је требало да буде задовољна, иако је само Бернард у питању.) „То јест“, и она му се насмеши што је могла дражесније и значајније, „ако још желиш да ме имаш.“

Бернардово бледо лице обли руменило. „Шта му је?“ зачуди се она, ипак дирнута тим чудним признањем своје моћи.

„Зар не би било боље да поразговарамо негде другде?“ промуца он; видело се да му је било незгодно.

„Као да сам му рекла нешто ружно“, помисли Ленина. „Не би се више згрануо ни да сам рекла нешто непристојно—да сам га упитала ко му је мајка, или тако нешто.“

„Мислим, овде је пуно света...“ збуњеност га је гушила.

Ленинин смех је био искрен и савршено незлобив. „Баш си смешан!“ рече она. Најискреније је мислила да је смешан. „Рећи ћеш ми недељу дана унапред, хоћеш?“ настави она променивши тон. „Идемо Плавом пацифичком ракетом, зар не? Она креће с куле на Черинг-Т1, је ли тако? Или са Хемпстеда?“

Пре него што је Бернارد стигао да одговори, лифт се заустави.

„Кров!“ чу се пискав глас.

Лифт-бој је било једно ситно мајмунолико створење одевено у црну блузу Епсилон-минус полуимбецила.

„Кров!“

Он отвори врата лифта. Топли дах сунчаног поподнева натера га да се стресе и затрепће. „Ооо, кров!“ понови он усхићено. Изгледало је као да се нагло и радосно пробудио из мрачне и уништавајуће обамрлости. „Кров!“

Он подиже главу према лицима својих путника и насмеши им се с неким псећим дивљењем и ишчекивањем. Разговарајући и смејући се међу собом, они изиђоше на светлост. Лифт-бој погледа за њима.

„Кров?“ рече још једном, упитно.

Уто зазвони звоно, а звучник на таваници лифта поче, врло благим али и врло заповедничким тоном, да издаје своја наређења.

„Доле“, рече звучник, „доле. Осамнаести спрат. Доле, доле. Осамнаести спрат. Доле, до...“

Лифт-бој залупи врата лифта, притисну дугме и сместа пропаде у зујави сумрак бунара, сумрак своје уобичајене обамрлости.

На крову је било топло и сунчано. Брујање хеликоптера у пролазу успављивало је летње поподне; а дубљи тон ракетних авиона који су, невидљиви, прелетали сјајним небом на висини од пет-шест миља у млаком ваздуху је личило на миловање. Бернارد Маркс удахну дубоко. Погледа у небо, пређе очима по хоризонту и најзад спусти поглед на Лениново лице.

„Диван дан!“ Глас му је мало подрхтавао.

Она му се осмехну са изразом најдубљег разумевања. „Савршен за голф с баријерама“, одговори одушевљено. „Сад морам на хеликоптер, Бернарде. Хенри се љути ако га оставим да чека. А за оно ми јави на време.“ Махнувши руком, она отрча широким равним кровом до хангара. Бернارد је стајао и посматрао севање белих чарапа које се све више удаљавало, поцрнела колена како се еластично савијају и исправљају, савијају и исправљају, савијају и исправљају, и блаже њихање тесно припијеног ребрастог сомотског шорца испод тамнозелене блузе. На лицу му се видео израз бола.

„Стварно zgodna“, рече снажан и ведар глас иза њега.

Бернард се трже и осврте. Према њему је зрачило буцмасто црвено лице Бенита Хувера—зрачило очигледном срдачношћу. Бенито је био непроменљиво добродушан. За њега се говорило да би могао проживети цео живот а да и не погледа *сому*. Злоба и лоше расположење од којих су други морали да се спасавају узимајући *сому* њега нису никад обузимали. За Бенита је стварност увек била испуњена радошћу. „И пнеуматична, и те како пнеуматична!“ Затим, променивши тон: „Ама, шта је то с тобом? Збиља си нешто невесео! Добро би ти дошао један грам *соме*.“ Бенито завуче руку у десни џеп панталона и извуче једну бочицу. „Један кубни центиметар лечи десет црних... Е, шта је?“

Бернард се беше нагло окренуо и отрчао.

Бенито је буљио за њим. „Шта ли му је?“ зачуди се он и, машући главом, закључи да прича о алкохолу погрешно доливеденом у сиромашков сурогат крви није измишљена. „Ударило му на мозак, по свему судећи.“

Он врати бочицу *соме* у џеп, извади пакетић жвакаће гуме с полним хормонима, груну један комад у уста и, преживајући, упути се полагано према хангарима.

Кад је Ленина стигла, Хенри Фостер је већ био извезао свој хеликоптер из бокса и седео је на пилотском седишту, чекајући.

„Касниш четири минута“, беше његова једина примедба док се она пела до седишта крај његовог. Он стави у покрет моторе и убаци у брзину. Машина вертикално узлете у ваздух. Хенри повећа брзину; брујање пропелера постаде оштрије, од стршљена до осе, од осе до комарца, брзиномер показа да су се дизали брзином од готово два километра у минуту. Лондон испод њих се смањивао. Огромне зграде, кровова равних као столови, за неколико секунди се претворише у леју геометријских печурки изниклих из зеленила паркова и вртова. У средини, кула на Черинг-Т, виша, виткија гљива танке дршке, уздизала је ка небу округлу плочу блештавог бетона.

Као нејасно оцртана торза славних атлета, огромни меснати облаци су лено лебдели у плавом ваздуху изнад њихових глава. Из једног од њих одједном испаде мала тамноцрвена буба која је падајући зујала.

„Црвена ракета“, рече Хенри. „Управо стиже из Њујорка.“ Погледавши на сат, рече: „Касни седам минута“, и затресе главом. „Дакле, ове прекоокеанске линије су скандалозно неуредне.“

Он подиже ногу с папучице за гас. Брујање изнад њих спусти се за октаву и по, у обрнутом смеру, преко осе и стршљена до бубамаре, до гундеља, до јеленка. Улазна брзина машине се успори; тренутак касније висили су непомично у ваздуху. Хенри притисну једну полугу: нешто шкљоцну. Из почетка полако, а затим све брже и брже, све док се није претворио у кружну маглу пред њиховим очима, пропелер

испред њих поче да се окреће. Ветар хоризонталне брзине звиждао је још оштрије у металној ужади. Хенри није скидао ока с бројача обртаја; кад игла дође до хиљаду двеста, он искључи елису. Машина је сада имала довољан залет да даље лети по инерцији, одржавајући се само на крилима.

Ленина погледа кроз прозорчић на поду између својих ногу. Летели су изнад зеленог појаса шест километара широког који је одвајао Лондон од првог круга сателитских предграђа. Зеленило је врвело од људи скраћених перспективом. Шуме кула за центрифугалну лору пресијавале су се међу дрвећем. У близини Шепердс Буша две хиљаде Бета-минус мешовитих парова играло је тенис на Римановим површинама. Дворед игралишта за ескалаторски рукомет оивичавао је главни пут од Нотинг Хила до Вилздена. На стадиону у Илингу у току су биле гимнастичке вежбе и колективно појање Делтоваца.

„Што је одвратна ова сивомаслинаста боја“, примети Ленина изражавајући хипнопедијске предрасуде своје касте.

Зграде тактило-филмског атељеа у Хаунслоу покривале су седам и по хектара. У њиховој близини, војска радника одевених у црно и сивомаслинасто обнављала је слој стакла на површини Централног западног ауто-пута. У тренутку кад су надлетали ауто-пут, један радник је управо отварао врата на једном од покретних казана. Истопљени камен се изливао у заслепљујући блештавом потоку; азбестни ваљци су долазили и одлазили, на репу термички изоловане цистерне за заливање дизала се пара у белим облацима.

Фабрика ТВ компаније у Бернтфорду изгледала је као мали град.

„Мора бити да се сад смењују“, рече Ленина.

Налик на биљне ваши и мраве, Гама-девојке одевене у лиснозелено и полуимбецили одевени у црно врвели су око улаза или стајали у редовима за трамвај једношинац. Кров главне зграде беше оживео од хеликоптера који су слетали и узлетали.

„Форда ми“, рече Ленина, „баш волим што нисам Гама.“

Десет минута касније били су у Стоук Поџизу и играли прву туру голфа с баријерама.

II

Оборених очију које је сместа скретао у страну кад год би неког спазиле, Бернард је журио преко крова. Био је налик на човека кога прогањају, и то

прогањају непријатељи које он не жели да види да не би испали још гори него што му се чини и да се он сам не би осећао још кривљим и још безнадежније усамљеним.

„Онај одвратни Бенито Хувер!“ Па ипак, Хувер је онако поступио у најбољој намери. Што је, на неки начин, знатно погоршавало ствар. Добронамерни су се понашали исто као и злонамерни. Чак је и због Ленине патио. Он се сети оних седмица стидљиве неодлучности, у току којих ју је посматрао, и желео, и очајавао при самој помисли да јој се приближи. Да ли би се усудио да ризикује понижење у које би га бацило њено презриво одбијање? Али кад би казала да, каква би о срећа била! Е, па сад је рекла да, а он се још осећао бедно—бедно зато што је, по њеном схватању, поподне било као поручено за голф с баријерама, што је откаскала да се састане са Хенријем Фостером, што га је сматрала смешним јер не жели да пред светом говори о својим најличнијим стварима. Једном речи, бедно зато што се понела као што свака здрава и честита Енглескиња треба да се понаша, а не друкчије, ненормално, неуобичајено.

Он отвори врата свог бокса и позва двојицу беспослених Делта-минус послужитеља да му изгурају хеликоптер на кров. Цео персонал хангара била је једна иста група Бокановски; све су били близнаци, подједнако ниског раста, црни и одвратни. Бернард им издаде наређења оштрим, прилично набуситим и чак увредљивим тоном човека који се не осећа сасвим сигуран у својој супериорности. Бернард је увек био узнемирен кад је имао посла с припадницима нижих каста. Зато што је, из било којих узрока (а говоркања о алкохолу у његовом сурогату крви су лако могла—јер упркос свему, грешке нису никад искључене—бити истинита), Бернард био грађен једва нешто боље него просечан Гама. Био је осам центиметара нижи од стандардне алфа мере и мршав сразмерно томе. Додири с припадницима нижих каста увек су га болно подсећали на сопствену физичку слабост. „Ја сам ја, а волео бих да нисам“; стид од самог себе био је код њега снажан и болан. Осећао се пониженим сваки пут кад би погледао неког Длету право у лице уместо да га гледа одозго. Хоће ли та креатура поступити с њим уз поштовање које дугује његовој касти? То питање га је прогањало. И не без разлога. Јер Гаме, Делте и Епсилона су до извесне мере били тако обрађени да друштвену супериорност повезују с телесном масом. У ствари, све касте су имале благу хипнопедијску предрасуду у корист физичког раста. Отуда смех жена којима је прилазио с предлозима што је странац; осећајући се странцем, он се тако и понашао, што је увећавало предрасуде против њега и појачало презир и непријатељство проузроковано његовим физичким недостацима. А то је са своје стране повећавало његово осећање отуђености и усамљености. Стални страх од презира наводио га је да избегава себи једнаке, наводио га да непрестано истиче, кад су у питању били нижи по касти, своје достојанство. С колико је горчине завидео људима као што су Хенри Фостер и Бенито Хувер! Људима који никад нису морали да подижу глас на каквог Епсилона да би се њихово наређење извршило; људима који су свој положај примали као нешто само по себи разумљиво; људима који су се у систему каста

осећали као риба у води—с таквом спонтаношћу да су били несвесни и самих себе и благотворног и удобног елемента у коме је протицало њихово битисање.

Млитаво—како му се чинило—и преко воље, близанци-послужитељи изгубаше његов авион на кров.

„Брже!“ нервозно узвикну Бернارد. Један од њих га погледа. То што му се видело у безизразним сивим очима—је ли то био животињски подсмех? „Брже!“ повика он још јаче, а у гласу му се осети непријатна рапавост.

Он се попе у авион и минут касније је већ летео на југ, према реци.

Разни пропагандни бирои и Виша школа за емоционалну технологију били су смештени у истој згради у Флит Стриту. У подруму и на нижим спратовима налазиле су се штампарије и редакције три велика лондонска листа—*Радио-новости*, новине за више касте које су излазиле сваког сата, *Гама гласника*, који се штампао на бледозеленој хартији, и *Делта дневника*, на сивомаслинастој хартији, чији су текстови садржали само једносложне речи.⁵ Следели су Бирои за пропаганду путем телевизије, путем тактилног филма (у говорном језику званог „тактил“), путем синтетичког гласа и синтетичке музике—двадесет два спрата, све у свему. Последњих осамнаест спратова заузимала је Виша школа за емоционалну технологију.

Бернارد се спусти на кров Дома пропаганде и изиђе из авиона.

„Позовите господина Хелмхолца Вотсона“, нареди он Гама-плус портиру, „и реците да га Бернارد Маркс чека на крову.“

Он седе и запали цигарету.

Хелмхолц Вотсон је писао кад телефон зазвони.

„Реците му да одмах долазим“, рече он и спусти слушалицу. Затим се окрете својој секретарици, настави истим безличним и службеним тоном: „Постарајте се да склоните моје ствари“, и, не обраћајући пажњу на њен блистави осмех, устаде и упути се брзим кораком према вратима.

Он је био масивно грађен, развијеног грудног коша и широких рамена, крупан, а ипак живих покрета, еластичан и хитар. Снажни округли стуб његовог врата подупирао је лепо уобличену главу. Коса му је била црна и коврцава, а црте лица изразите. Био је мужевно, енергично леп, и изгледао, како је његова секретарица неуморно понављала у свакој прилици, Алфа-плус од главе до пете. Радио је као предавач на Вишој школи за емоционалну технологију (одсек за писање текстова), а у прекидима између педагошких активности бавио се својим нормалним послом (био је инжењер емоционалне технологије). Редовно је сарађивао у *Радио-*

⁵ Овде треба имати у виду да је број једносложних речи у енглеском знатно већи него у, рецимо, српском. У Милтоновом Изгубљеном рају, на пример, често се налази на пасусе од неколико десетина речи које су све једносложне; прим. прев.

новостима, писао сценарија за тактилне филмове и имао изванредан дар за састављање парола и хипнопедијских рима.

„Способан“, гласила је пресуда његових претпостављених. „Можда“, (и на то би затресли главом и значајно спустили глас), „чак и мало превише способан.“

„Да, мало превише способан; били су у праву.“ Вишак духовних способности имао је код Хелмхолца Вотсона последице врло сличне онима које је код Бернарда Макса изазивала физичка инфериорност. Неразвијеност костију и мишића одвојила је Бернарда од његових ближњих, а осећање изузетности, које је по свим мерилима резултат прејаког духа, постало је са своје стране узрок још јаче изолованости. Хелмхолца је, међутим, чинила тако нелагодно свесним самог себе и тако потпуно усамљеним управо његова превелика способност. Заједничка им је била свест да обојица имају изражену индивидуалност. Но, док је физички неразвијени Бернард целог живота патио због своје издвојености, Хелмхолц Вотсон беше тек недавно, поставши свестан своје духовне супериорности, схватио, такође, разлику између себе и своје средине. Тај шампион у ескалаторском бадминтону, тај неуморни љубавник (говорило се да је за мање од четири године имао шест стотина четрдесет девојака), тај дивљења достојни члан разних одбора и изузетно друштвен човек, сасвим је изненада схватио да су спорт, жене и друштвена активност, што се њега тиче—ствари од другоразредног значаја. Истински, и у дубини душе, њега је привлачило нешто друго. Али шта? Шта? То је био проблем о коме је Бернард дошао да разговара—или, тачније, пошто је говорио само Хелмхолц, да још једном саслуша монолог свога пријатеља.

Три љупке девојке из Бироа за пропаганду путем синтетичког гласа салетеше га кад је излазио из лифта.

„Хелмхолце, медени, хајде с нама у Ексмур на пикник.“ Молећиво су се привијале уз њега.

Он одмахну главом, прогура се између њих. „Не могу.“

„Не зовемо ниједног другог мушкарца.“

Али се Хелмхолц није дао поколебати чак ни оваквим узбудљивим обећањима. „Не могу“, понови он, „заузет сам.“ И одлучно настави својим путем. Девојке су га упорно следиле. Тек кад се попео у Бернардов авион и залупио врата кабине, оне престадоше да га гоне. И то не без прекора.

„Те жене!“ рече он док се машина дизала у ваздух. „Те жене!“ И, одмахујући главом, намршти се. „Страшно.“ Бернард се дволично сложи, пожелевши, док је изговарао те конвенционалне речи, да може имати исто онолико девојака колико је имао и Хелмхолц и са исто онолико мало труда. Одједном га обузе неиздржљива жеља да се похвали. „Водим Ленину Краун у Њу Мексико“, рече што је равнодушније могао.

„Је ли?“ рече Хелмхолц, потпуно незаинтересовано. Затим настави, после кратке паузе. „Ових последњих недељу-две избегавам и одборе и девојке. Немаш појам колику су буку дигли у школи. Али мислим да је ипак вредело. Последице су...“

Физичка неразвијеност може да доведе до неке врсте духовног сувишка. Изгледало је да је могућно и обратно. Сувишак духовних квалитета може да доведе, ради постизања својих циљева, до добровољног слепила и глувила намерно одабране усамљености, до вештачке импотенције аскезе.

Остатак кратког лета протече у ћутању. Кад су стигли и удобно се испружили на пнеуматичним каучима у Бернардовој соби, Хелмхолц поново поче.

Говорећи полако, он рече: „Јеси ли икад имао осећање као да имаш нешто у себи што једва чека на прилику да се обелодани? Неки сувишак моћи који не користиш—знаш, као вода која пада водопадом уместо да одлази у турбине?“ Он упитно погледа Бернарда.

„Мислиш, све оне емоције које би човек могао да има кад би ствари стајале друкчије?“

Хелмхолц одмахну главом. „Не баш сасвим то. Мислим на једно чудно осећање које ме понекад обузима, осећање да имам нешто важно да кажем и снагу да га искажем—али не знам шта је то, па не могу да искористим ту моћ. Кад би се, само, могло писати некако друкчије... Или о нечем другом...“ Он ућута; затим: „Видиш, мени лако пада да измишљам фразе—знаш, реченице од којих наједном поскочиш као да си сео на иглу, тако ти се чине нове и узбудљиве иако се тичу ствари које су хипнопедијски очигледне. Али то није доста. Није довољно да фразе буду добре; треба да буде добро и оно што помоћу њих желиш да постигнеш.“

„Али твоје ствари су добре.“

„Јесу, у својим границама.“ Хелмхолц слеже раменима. „Али оне су толико скучене. Оно што радим није, ако тако могу да кажем, довољно важно. Осећам да бих могао да радим нешто значајније. Али шта? Шта је то значајније што треба казати? Речи могу да делују као рендгенски зраци ако се користе како треба—продреће кроз било шта. Прочиташ, и оне продру кроз тебе. Томе, између осталог, учим каква је корист писати продорно о колективном појању, или о најновијем усавршеном моделу мирисних оргуља? Уосталом, могу ли речи учинити заиста продорним—знаш, као најјачи рендгенски зраци—кад се пише о тако нечем? Може ли се ни о чему нешто рећи? На то се све своди. Ја се трудим...“

„Пст!“ одједном рече Бернард и подиже прст; они начуљише уши. „Чини ми се да је неко на вратима.“

Хелмхолц устаде, пређе на прстима преко собе и наглим покретом отвори врата широм. Наравно, није било никог.

„Извини“, рече Бернард с непријатним осећањем да се понео глупо. „Живци. Кад те људи сумњиче, почињеш и ти њих да сумњичиш.“

Он пређе руком преко очију, уздахну, глас му постаде жалобан. Правдао се. „Да знаш само шта сам све морао да поднесем у последње време“, рече он готово плачним гласом—и налет самосажаљења личио је на водоскок који су одједном пустили да шикне. „Кад би само знао.“

Хелмхолц Вотсон га је слушао са извесном нелагодношћу. „Сироти Бернард!“ рече он у себи. Но у исто време га је било срамота због свог пријатеља. Желео је да Бернард покаже мало више самољубља.

5. Поглавље

I

Око осам сати дневна светлост поче да слаби. Звучници на кули клупске зграде у Стоук Поџизу почеше, гласом више него људским, да наговештавају затварање терена за голф. Ленина и Хенри прекидоше игру и пођоше према клубу. С ливада Труста за унутрашње и спољашње лучење чуло се мукање оних хиљада грла стоке чији су хормони и млеко били сировине за велику фабрику у Фармен Ројалу.

Непрестана бука хеликоптера испуњавала је сумрак. Свака два и по минута удар звона и писак пиштаљки објављивали су полазак једног од лаких једношинских возова који су припаднике нижих каста, с њихових посебних терена за голф, одвозили у престоницу.

Ленина и Хенри се попеше у своју машину и кретоше. На осам стотина стопа висине Хенри успори обртаје елиса и хеликоптер је минут или два висио у ваздуху изнад предела који је тонуо у мрак. Бернемска шума се протезала као велика бара таме према блештећој обали западног неба. Гримизан на хоризонту, последњи одсјај сунчевог заласка је бледео, идући навише, од наранџастог у жуто и бледозелено. Северно одатле, иза дрвећа и изнад њега, фабрика спољних и унутрашњих лучевина блистала је у јаком електричном сјају сваким прозором својих двадесет спратова. Испод њих су лежале зграде голф клуба—огромне касарне за ниже касте, а с друге стране зида, мање куће одређене за чланове друштва Алфе и Бете. Прилази станицама једношинског воза црнели су се од мрављег гамизања припадника нижих каста. Испод стакленог лука, један осветљени воз излете на отворен простор. Док су пратиле његов пут ка југоистоку, њихове очи привуче господствена зграда крематоријума у Слоу. Ради безбедности авиона који су летели ноћу, четири висока крематоријумска димњака била су јарко осветљена и начичкана црвеним светлима сигнала за опасност.

То је био оријентир.

„Шта је оно око димњака, оно што личи на балконе?“ распита се Ленина.

„Каптирање фосфора“, телеграфски објасни Хенри. „Излазећи кроз димњак, гасови пролазе кроз четири поступка. Некад се P_2O_5 губио сваки пут кад би некога спалили. Сада се каптира више од деведесет осам одсто. Више од килограм

и по из просечног одраслог леша. Дакле, само у Енглеској, готово четири стотине тона фосфора годишње.“ Хенри је говорио с радосним поносом, од срца се веселећи достигнућу, као да је заслуга припадала њему. „Лепо је помислити да смо друштвено корисни и после смрти. Ђубримо биљке.“

Ленина беше у међувремену скренула поглед на другу страну и гледала вертикално наниже, у станицу једношинске железнице. „Али чудно је кад човек помисли да Алфе и Бете не могу да нађубре више биљака него ови доле, ови гадни мали Гаме, Делте и Епсициони.“

„Сви људи су физичко-хемијски једнаки“, поучно рече Хенри. „Сем тога, чак и Епсициони обављају корисне послове.“

„Чак и Епсициони...“ Ленина се одједном присети како се једном приликом, док је још била у школи, пробудила усред ноћи и схватила, први пут, одакле онај шапат који јој се провлачио кроз све снове. Поново јој изиђе пред очи месечев зрак, ред белих креветића; поново јој се јави онај тихи, тихи глас који је говорио (речи су још биле живе, незаборављене, незаборавне после толико понављања која су трајала по целу ноћ): „Свако од нас ради за добро других. Ни без кога се не може. Чак су и Епсициони корисни. Без Епсилона се не може. Ни без кога се не може...“ Ленина се сети првог шока од страха и изненађења; својих првих размишљања у току пола сата бдења; а затим, под дејством тих бесконачних понављања, постепеног смиривања, стишавања, благог примицања сна...

„Епсиционима, вероватно, у основи и не смета што су Епсициони“, гласно рече она.

„Разуме се да им не смета. Како би и могло? Они и не знају како изгледа бити нешто друго. Нама би, наравно, сметало. Али ми смо друкчије обрађени. Сем тога, даје нам се и друкчије наслеђе.“

„Волим што нисам Епсицион“, рече Ленина с дубоким убеђењем.

„А кад би била Епсицион“, рече Хенри, „била би тако обрађена да ти не би било ништа мање мило што ниси Бета или Алфа.“ Он укључи предњи пропелер и окрете машину у правцу Лондона. Иза њих, на западу, гримизна и наранџаста боја беше готово сасвим избледела; у зенит се беше довукла тамна гомила облака. Док су прелетали крематоријум, хеликоптер одскочи на струји врелог ваздуха који се дизао из димњака да би затим пропао, исто тако нагло, кад је прешао у хладнији ваздух на другој страни.

„Какав диван скок!“ одушевљено се насмеја Ленина.

Али Хенријев глас је, за тренутак, био готово меланхоличан. „Знаш од чега је био тај скок?“ рече он. „Од неког људског бића које коначно и дефинитивно нестаје. Које узлеће у млазу врелог гаса. Било би занимљиво знати ко је то био— мушкарац или жена, Алфа или Епсицион...“ Он уздахну. Затим, одлучно и ведро,

закључи: „У сваком случају, једно је сигурно: био ко био, за живота је био срећан. Сад су сви срећни.“

„Да, сад су сви срећни“, одазва се Ленина. Те речи су им дванаест година биле понављане по сто педесет пута сваке ноћи.

Спустивши се на кров четрдесетоспратне стамбене зграде у Вестминстеру где је Фостер становао, они сиђоше право у трпезарију, и тамо, у бучном веселом друштву, поједоше одличан оброк. Уз кафу се служила *сома*. Ленина узме две таблете од пола грама, а Фостер три. У девет и двадесет пређоше преко улице, у новоотворени кабаре Вестминстерске опатије. Ноћ је била готово без облака, без месеца и пуна звезда; али ове, све у свему тужне чињенице, Ленина и Фостер нису, срећом, били свесни. КАЛВИН СТОПС И ЊЕГОВИХ ШЕСНАЕСТ СЕКСОФОНИСТА, блештале су примамљиво слова са фасаде нове опатије. НАЈБОЉЕ ОРГУЉЕ ЗА МИРИС И БОЈУ У ЛОНДОНУ. НАЈНОВИЈИ ХИТОВИ СИНТЕТИЧКЕ МУЗИКЕ.

Они уђоше. Ваздух је изгледао врео и готово загушљив од мириса амбре и сандаловог дрвета. На таваници у виду куполе оргуље за боју беху тог тренутка саставиле слику заласка сунца у тропима. Шеснаест сексофониста је свирало стару омиљену мелодију: „Најбоља боца на свету си ти.“ Четири стотине парова је играло фокстрот Ц-8 на углачаном подијуму за игру. Ленина и Хенри убрзо постадоше четири стотине и први. Сексофони су завијали као благовучне мачке на месечини, јечали у алт и тенор регистрима као да их је косила мала смрт. Набујао од мноштва хармонских линија, њихов дрхтави звук је растао од звонког врхунца, све звонкијег—све док, најзад, покретом руке диригент не ослободи последњу громогласну ноту етер-музике и развеја у ништавило шеснаест дувача који су били само људи. Грмљавина у ас-дуру. А онда, у готово потпуној тобожњој тишини, у готово тобожњем потпуном мраку, уследи постепено сплашњавање, *диминуендо* који је клизио наниже, кроз четврт-тонове, све ниже, ниже до благо прошаптаног доминантног акорда који потраја неко време (док је у позадини и даље пулсирао петочетвртински ритам), набијајући затамњене секунде напетим ишчекивањем. И најзад ишчекивање уроди плодом. Наједном се приказа слика Сунчевог изласка и Шеснаесторица истовремено грунуше:

Боцо, ја те волим више него себе!

О, зашто ме, зашто изручише из тебе?

У теби влада вечни мај,

И плавог неба топли сјај;

Стог

Сад теби певам, нек знају сви:

Најбоља боца на свету си ти.

Играјући фокстрот Ц-8 са осталих четири стотине парова у Вестминстерској опатији, Ленина и Хенри су истовремено играли и у једном другом свету—топлом, шароликом, бескрајно пријатељском свету *сома*-празника. Како су сви били добри, леви, забавни! О, зашто ме, зашто, изручише из тебе... Али Ленина и Хенри су се осећали као да још нису изручени. Налазили су се унутра, у боци—безбедни у њеном вечном мају, блештавом плавом небу. А кад Шеснаесторица, заморени, одложише своје сексофоне и апарат за синтетичку музику засвира најновији Малтус блуз, било им је као да су ембриони-близнаци који се заједно благо њишу на таласима океана од сурогата крви у својој боци.

„Лаку ноћ, драги пријатељи. Лаку ноћ, драги пријатељи.“ Звучници су своје наређење увијали у доброћудну и музикалну учтивост. „Лаку ноћ, драги пријатељи...“

Послушно, заједно са свима осталима, Ленина и Хенри изиђоше из кабареа. Тужне звезде беху прошле добар део пута преко неба. Но, иако је параван од електричних натписа био увелико избледео, двоје младих људи је и даље било срећно и несвесно ноћи.

Прогутана пола сата пре затварања кабареа, друга доза *соме* беше подигла потпуно непробојан зид између стварног света и њихове свест. Улицу су прешли у боци; у боци су се одвезли лифтом до Хенријеве собе на двадесет осмом спрату. Па ипак, иако се налазила у боци, иако је била под дејством оног другог грама *соме*, Ленина не заборави да обави све мере контрацепције одређене прописима. Године интензивне хипнопедије, и, од дванаесте до седамнаесте године, Малтусове вежбе три пута недељно, чиниле су примену средстава контрацепције радњом аутоматском и неизбежном као трептање очних капака.

„Да, ово ме је подсетило“, рече она враћајући се из купатила. „Фани Краун пита где си набавио онај дивни Малтусов појас од сурогата сафијана.“

II

По распореду службе, Бернارد је одлазио на Мису солидарности сваког другог четвртка. Вечеравши рано у Афродитеуму (у који је Хелмхолц недавно био изабран по члану 2), он напусти свог пријатеља, дозвола такси на кров и нареди возачу да га одвезе до Фордсоновог појалишта. Машина се подиже неколико стотина метара, а онда окрете према истоку; у том тренутку се пред Бернардовим очима, гигантски лепа, указа зграда појалишта. Осветљени рефлекторима, њених три стотине двадесет метара изнад Ладгејт Хила; на сва четири угла платформе за

хеликоптере блистало је огромно гримизно Т на позадини мрачног неба, а из отвора двадесет и четири златне трубе грмела је свечана синтетичка музика.

„Бестрага му глава, опет сам закаснио“, рече Бернард у себи кад му поглед паде на Биг Хенри⁶, сат на торњу појалишта. И доиста, док је он плаћао таксисти, с Биг Хенрија поче да избија девет сати. „Форд“, одјекивао је нељудски бас из свих златних труба. „Форд, Форд, Форд...“ Девет пута. Бернард јурну према лифту.

Велика дворана за прославе Фордовдана и остала колективна појања налазила се у приземљу. Изнад ње, по сто на спрату, биле су сале које су служиле Групама солидарности за мисе које су се одржавале сваке друге недеље. Бернард слете лифтом на тридесет трећи спрат, похита низ ходник, заустави се за тренутак, оклевајући, пред вратима сале 3210; затим, скупивши храброст, отвори врата и уђе.

Хвала Форду! није био последњи. Од дванаест столица размештених око округлог стола, још три су биле празне. Он склизну у најближу, што је неприметније могао, и припреми се да са строгим изразом лица дочека оне који буду закаснили још више.

„Шта си играо данас?“ упита девојка слева, окренувши се према њему. „С баријерама, или електромагнетски?“

Бернард је погледа (господе Форде! Моргана Ротшилд) и, поцрвеневши, признаде да није играо ни једно ни друго. Моргана га погледа запрепашћено. Завлада непријатна тишина.

Онда се она упадљиво окрете од њега и обрати се бољем спортисти који јој је седео с леве стране.

„Леп почетак Мисе солидарности“, утучено помисли Бернард; имао је предосећање да ће му се опет изјаловити покушај да оствари причешће мисли. Да је само мало боље погледао где ко седи, уместо што се залетео на прву столицу! А могао је да седне између Фифи Бредло и Џоане Дизел. Уместо тога он се посадио, као последњи слепац, поред Моргане. Поред *Моргане!* Да Форд сачува! Оне њене црне обрве—тачније, она обрва, пошто су се спајале изнад носа. Да Форд сачува! А с десне стране Клара Детердинг. Додуше, њене обрве се нису спајале. Али је зато превише пнеуматична. Док су Фили и Џоана биле сасвим како треба. Пуначке, плаве, не превише крупне... А у овом тренутку између њих седе онај грмаљ Том Кавагучи.

Последња стиже Сароцини Енгелс.

„Закаснила си“, строго рече вођ групе. „Немој да ти се то поново деси.“

Сароцини замоли за извињење и седе између Цима Бокановског и Херберта Бакуњина. Сад је група била комплетна, круг солидарности потпун и без грешке.

⁶ Чувени лондонски сат Биг Бен (Велики Бен). У Фордовој ери, из разумљивих разлога, прекрштен у Биг Хенри, по имену Хенри Форда; прим. прев.

Мушкарац, жена, мушкарац, у бескрајном смењивању око стола. Дванаесторо њих, спремних да се споје у једно, да се саставе, да се слију, да изгубе своје посебне личности у једном већем бићу.

Вођ групе устаде, начини знак Т, и укључивши синтетичку музику, пусти тихо неуморно ударање бубњева у хор инструмената—квази-дувачких и супергудачких—који су жалобно понављали, безброј пута, кратку, упорну и неумољиву мелодију Прве химне солидарности. Још једном, и још једном—и сад се добовање ритма није више чуло ухом него плексусом; јецање и разлегање мелодије која се понављала, нису више опседали свест, него утробу, и будили су снажну жељу за саосећањем.

Вођ начини још једном знак Т и седе. Миса беше почела. Посвећене таблете *соне* стајале су на средини причесног стола. Путир пријатељства са *сомом* у сладоледу од малине пође од руке до руке и, уз обредне речи „пијем за своје уништење“, свих дванаест верника отпи по гутљај. Затим запеваше Прву химну солидарности, уз пратњу синтетичког оркестра.

*Форде, нас дванаест састави у једно
Друштвена река да будемо трајна;
Дај да сви сливени потечемо вредно,
Брзо као твоја Лимузина сјајна.*

Дванаест срцепарајућих строфа. Затим путир пријатељства обреди још једном. Сада су обредне речи гласиле „пијем за Највише Биће.“ Сви отпише по гутљај. Музика је неуморно свирала. Бубњеви су ударили. Плач и тресак хармонија опседали су узнемирену утробу. Дође ред на Другу химну солидарности.

*О, Највише Биће, Пријатељу људи,
Дванаест сливених чека уништење;
Јер тек после смрти нов живот се буди,
Јер тек после смрти чека нас рођење.*

Поново дванаест строфа. Сада се већ осећало дејство *соне*. Очи су блистале, образи се руменили, унутрашње озарење свеопштег блаженства се одражавало на сваком лицу, у осмеху среће и пријатељства. Чак је и Бернард осећао да је мало разнежен. Кад се Моргана Ротшилд окренула и љубазно му се осмехнула, он се потрудио што је боље могао да јој узврати таквим осмехом. Али она обрва, оне две сливене обрве—авај, оне су још биле ту; није их могао занемарити, није могао, упркос свим напорима. Није се био довољно разнежио. Да је седео између Фифи и Џоане, можда би све било... Путир љубави пође у круг и по трећи пут. „Пијем за Његов скори и неизбежни долазак“, рече Моргана Ротшилд, на коју је био ред да отпочне кружни обред. Глас јој је био продоран, усхићен. Она отпи и предаде путир Бернарду. „Пијем за Његов скори и неизбежни долазак“, понови он,

искрено покушавајући да осети близину Његовог доласка; али обрва га је и даље прогањала, а до доласка је, што се њега тицало, било стравично далеко. Он отпи гутљај и предаде путир Клари Детердинг. „Опет ми неће поћи за руком“, рече у себи. „Знам сигурно да неће.“ Али се, ипак, трудио да сачува свој блажени осмех.

Путир љубави беше обишао цео круг. Подигавши руку, вођ групе даде знак; сви запеваше Трећу химну солидарности.

Највише Биће већ нам шири руке!

Веселимо се и умримо сливени!

Истопимо се уз бубњева звуке,

Јер ја сам у теби, а ти си у мени.

Док су се стихови низали, гласови су подрхтавали од све јачег узбуђења. Осећање да Долазак непосредно предстоји испуњавало је ваздух електричним набојем. Вођ групе искључи музику и након завршне ноте у последњој строфи завлада потпуна тишина—тишина напрегнутог ишчекивања која је галвански дрхтала и треперила. Вођ испружи руку; и одједном неки Глас, дубок снажан глас, благозвучнији од љубави, жудње, саосећања; чудесан, тајанствен, натприродан Глас проговори изнад њихових глава. „О, Форде, Форде, Форде“, говорио је глас, полагано, све тише и тише. Осећање топлоте и новог узбуђења поче да се шири из соларног плексуса до последњег кутка тела оних који су слушали; у очима им се појавише сузе; учини им се да се срце и утроба покрећу, као да живе својим сопственим, независним животом. „Форде!“ топили су се „Форде!“ растапали, растапали. Онда, нагло, изненада, Глас затруби другим тоном: „Слушајте! Слушајте!“ Они ослушнуше. Глас ућуга за тренутак, затим се јави шапатом, али шапатом који је на неки начин био продорнији од најгласнијег крика. „Кораци Највишег Бића“, прошапта Глас и понови: „Кораци Највишег Бића.“ Шапат је звучео готово као издисање. „Кораци Највишег Бића чују се на степеницама.“ Поново завлада тишина; и ишчекивање, које за тренутак беше попустило, поново се напрегну, све јаче, јаче, готово до кидања. Кораци Највишег Бића—о, чули су их, чули су их, чују се тихо на степеницама, све ближе и ближе на невидљивим степеницама. Кораци Највишег Бића. И, одједном, граница кидања беше достигнута. Исколачених очију, растављених усана, Моргана Ротшилд скочи на ноге.

„Чујем га“, крикну она. „Чујем га.“

„Долази“, повика Сароџини Енгелс.

„Јесте, долази, чујем га.“ Фифи Бредло и Том Кавагучи устадоше у истом тренутку.

„О, о, о!“ неартикулисано посведочи Џоана.

„Долази!“ дрекну Џим Бокановски.

Вођ се наже према њима и једним додиром на дугме даде маха делиријуму цимбала и труба, грозници там-тама.

„Ево га, долази!“ врисну Клара Детердинг. „Аииии!“ и то је зазвучало као да је кољу.

Осећајући да је дошло време да и он нешто учини, Берnard такође скочи и повика: „Чујем га; долази.“

Али то није била истина. Он није чуо ништа, и, за њега, нико није долазио. Нико—упркос музици, упркос све јачем узбуђењу. Но ипак је махао рукама и урало с најгрлатијима; а кад остали почеше да се дрмусају, поцупкују и топћу ногама, и он такође поче да се дрмуса и поцупкује.

Стадоше у круг; свако ухвати играча испред себе за кукове, и пођоше у круг, околo-наоколo узвикујући углас, топћући ногама по ритму музике, пљескајући, пљескајући рукама по задњици играча пред собом; дванаест пари руку пљескало је као један, дванаест је тупо одјекивало као једно. Дванаесторо као један, дванаесторо као један. „Чујем га, чујем како долази.“ Музика убрза темпо; ноге затопташе још брже, руке почеше да ударају у све бржем ритму. Изненада, снажан синтетички бас громко изговори речи које су наговештавале блиско искупљење и коначно постизање солидарности, долазак Дванаест у једном, отеловљење Највишег Бића. „Форда славимо“, запева бас, док су бубњеви и даље грозничаво добовали:

Форда славимо,

Оргије правимо;

Пуно соме, пуно секса,

Паримо се без комплекса.

„Форда славимо“, прихватише играчи литургијски рефрен, „Форда славимо, оргије правимо, пуно соме...“ И док су они певали, светла полако почеше да се гасе—да се гасе и у исто време постају топлија, богатија, црвенија, док се на крају играчи не нађоше у гримизном сумраку депоа за ембрионе. „Форда славимо...“ У својој ембрионалној тами боје крви играчи су још неко време кружили, пљескали и пљескали по неуморном ритму. „Форда славимо...“ Онда се круг заталаса, разби, распаде делимично по кругу кауча који су окруживали—круг око круга—сто и његове планетарне столице. „Форда славимо“, нежно је прео и гукао глас; у црвеном сумраку то је било као да неки огромни црни голуб благонаклоно лебди изнад играча, који су сада лежали, једни потрбушке, а други полеђушке.

Стајали су на крову. Биг Хенри беше управо отпевао једанаест. Ноћ је била тиха и топла.

„Зар није било дивно?“ рече Фифи Бредло. „Зар није било просто дивно?“ Она погледа Бернарда са изразом заноса, али заноса у коме није било трага ни узбуђења ни претеране раздражености—јер бити претерано раздражен значи бити

још незадовољен. Њена екстаза је била екстаза постигнутог циља, мира; не обичне ситости и ништавила, него усклађеног живљења, уравнотежених и смирених сила. Мир богат и пун живота. Јер Миса солидарности није само узела, него и дала, делимично је оточила само зато да би долила. Фифи је била испуњена до врха, доведена до савршенства; била је већа од саме себе. „Је л' да је било дивно?“ наваљивала је упривши у Бернарда своје очи испуњене натприродним сјајем.

„Јесте, било је дивно“, слага Бернард и скрете поглед: њено преобразено лице га је истовремено оптуживало и иронично подсећало на оно што га одваја од других. У том тренутку је био исто тако јадно усамљен као и на почетку Мисе—усамљенији чак због своје неиспуњене празнине, своје умртвљене засићености. Издвојен и неискупљен док су се остали сливали у Највише биће; усамљен и у Органином загрљају—много усамљенији, у ствари, много безнадежније зазидан у себе него што је икад био у животу. Из оног гримизног сумрака изронио је у простачки електрични блесак са стидом који се граничио са мучењем. Осећао се крајње јадно, а за то је, вероватно (оптужише га њене сјајне очи), вероватно сам био крив. „Заиста дивно“, понови он; али у памет му је долазила Морганина обрва.

6. Поглавље

I

Чудан, чудан, *чудан*, гласио је Ленинин закључак о Бернаруду Марксу. Тако чудан, заиста, да се у току следећих седмица не једном упитала да ли да се предомисли што се тиче одмора у Њу Мексику и да уместо тога оде на Северни пол са Бенитом Хувером. Незгода је била, само, у томе што је на Северном полу већ била, колико прошлог лета, с Џорџом Едзелом, и, штавише, провела се врло лоше. Никакве забаве, а хотел безнадежно старомодан—без телевизије у собама, без оргуља за мирис, само нека одвратна синтетичка музика и свега двадесет пет игралишта за ескалаторски бадминтон на више од две стотине гостију. Не, на Северни пол више никако не би могла. Уз то, у Америци је била само једном, па и тада није ваљало. Бедан викенд у Њујорку са—с ким оно беше, Жан-Жак Хабибулом или Бокановски Џонсоном? Није могла да се сети. Није ни важно. Прилика да поново лети на запад и да тамо проведе целу недељу дана била је врло примамљива. Провела би, уз то, најмање три дана те седмице у резервату за дивљаке, а у целом Центру једва да је пет-шест људи ушло у такав резерват. Знала је да Бернард, као Алфа-плус психолог, има права на дозволу. За Ленину, прилика је била јединствена. Па ипак, Бернардово чудаштво је такође било једниствено, и то до те мере да се двоумила да ли да искористи прилику, па је чак помишљала да поново рескира Северни пол са старим добрим смешним Бенитом. Тај је, у најмању руку, био нормалан. Док Бернард...

„Алкохол у сурогату крви“, тако је Фани објашњавала сваку ексцентричност. Али Хенри, с којим је једне вечери, кад су спавали заједно, разговарала, прилично забринуто, о свом новом љубавнику—Хенри је упоредио једног Бернарда с носорогом.

„Носорог се не може научити никаквим вештинама“, објаснио јој је он својим сажетим и енергичним стилем. „Неки људи су готово носорози; не реагују правилно на обраду. Јадници! А и Бернард је један од таквих. Срећа што је доста добар на послу, иначе га директор не би више држао. Само, ипак“, додао је утешитољским тоном, „мислим да је безопасан.“

Можда безопасан; али забрињавајуће чудан. На пример, та његова манија да све ради у самоћи. Што практично значи: да не ради ништа. Јер шта се *може* радити у самоћи (сем спавати, разуме се; само, ни то се не може по цео дан.) Да, *заиста*, шта? Мало шта. Оно поподне кад су први пут изишли било је нарочито лепо. Ленина је била предложила једну партију у Торквеј клубу љубитеља природе, а затим вечеру у Оксфорд Јуниону. Али Бернард је рекао да ће тамо бити превише света. Добро, онда једну туру електромагнетског голфа? Бернард је и то одбио: сматрао је да је електромагнетски голф просто губљење времена.

„Па за шта онда служи време?“ Упита га она, мало зачуђено.

Очигледно, за шетњу по пределу језера Лејк Дистрикту⁷; јер он јој је предложио управо то. Да се спусте на врх Скидоа и прошетају сат-два кроз врес. „Бићемо сами, Ленина.“

„Бернарде, па целу ноћ ћемо бити сами.“

Бернард је на то поцрвенео и скренуо поглед. „Мислим, сами да разговарамо“, промрљао је.

„Да разговарамо? Али о чему?“ Шетати па разговарати—чудан провод.

Најзад је успела да га убеди, иако се јако противио, да одлете до Амстердама и виде четвртфинала светског првенства рвања у тешкој категорији за жене.

„У гомилу“, гунђао је. „Као и обично.“ Цело то поподне постао је тврдоглаво мрачан; није хтео да разговара са Ленининим пријатељима (којих је било на десетине у бифеу где су пили малину са *сомом* у паузама између мечева); и упркос томе што је био зле воље, одбио је да попије пола грама малине са *сомом* коју му је она упорно нудила. „Радије ћу остати оно што сам“, рекао је. „А не неко други, ма колико он био весео.“

„Грам у прави час—то је прави спас“, рекла је Ленина, обелоданивши још један бисер мудрости научног у сну.

Бернард је нервозно одгурнуо понуђену чашу.

„Немој сад да се љутиш“, рекла му је. „Запамти да један кубни центиметар растерује десет црних мисли.“

„Умукни већ једном, за име Форда!“ Подвикну је он.

Ленина је слегла раменима. „Боље грам него срам“, закључила је достојанствено и сама испила чашу.

Кад су у повратку надлетали Ламанш, Бернард је по сваку цену желео да заустави пропелер, тако да лебде тридесетак метара изнад воде. Време се било покварило; дувао је југозападни ветар, а небо је било облачно.

⁷ Језерска област—један крај у Енглеској; прим. прев.

„Гледај“, наредио јој је.

„Страшно“, рекла је Ленина, одмичући се, ужаснута, од прозорчића. Беху је поплашили навале ноћне пустоши, црни запењени таласи који су се пропињали испод њих, бледи круг месеца, онако диваљ и измучен између облака који су се јурили.

„Отвори радио. Брже!“ Машила се дугмета на разгласној табли и окренула га насумце.

„...у теби влада вечни мај“, певало је шеснаест фалсета у тремолу, „за мене то је...“

Онда метални звук и тишина. Бернард беше искључио струју.

„Хоћу да посматрам море на миру. Човек не може да гледа уз ову дреку.“

„Зашто, баш је лепа музика. А мени се не гледа.“

„Мени се гледа“, био је упоран он. „Од тога се осећам као...“ Застао је, тражећи праве речи, „као да сам у већој мери ја, ако схваташ шта хоћу да кажем. У већој мери свој господар, а не тако потпуно део нечега. Не само ћелија у телу друштва. А ти?“

Али Ленина је плакала. „Страшно, страшно“, понављала је.

„Како можеш да говориш да нећеш да будеш ћелија у телу заједнице? На крају крајева, свако од нас ради за добро других. Ни без једног се не може. Чак су и Епсициони...“

„Знам, знам“, рекао је Бернард подругљиво. „Чак су и Епсициони корисни. Ја такође. А баш би волео да нисам!“

Ленину је ово богохуљење шокирало. „Бернарде!“ протестовала је гласом згранутим и болним. „Како можеш тако?“

Он понови, али другачијим тоном, замишљено. „Како могу тако? Не, проблем је у овоме: Како то да не могу, или боље—пошто ипак добро знам зашто не могу—како би изгледало кад би био слободан, неспутан обрадом.“

„Бернарде, ти говориш језиве ствари.“

„А зар ти, Ленина не желиш да будеш слободна?“

„Не знам шта хоћеш да кажеш. Ја сам слободна, слободна да се дивно проводим. Данас су сви срећни.“

Он се насмејао. „Да, данас су сви срећни. То почињемо да уливамо у памет деци кад наврше пет година. Али зар не би хтела да будеш срећна на неки други начин, Ленина? На свој начин, на пример; не на исти начин као и сви остали.“

„Не знам шта хоћеш да кажеш“, поновила је она. Онда се окренула према њему. „Хајдемо назад, Бернарде, молим те. Овде ми је тако гадно.“

„Зар не волиш да будеш са мном?“

„Па, наравно, Бернарде! Једино не волим ово место.“

„Мислио сам да ћемо овде бити више... више *заједно*—само море и месец. Више заједно него у оној гомили, или чак у мом стану. Зар не схваташ?“

„Ништа ја не схватам“, одлучно је рекла она, решена да очува своје разумевање. „Ништа, а најмање од свега схватам“, наставила је измењеним тоном, „зашто нећеш да узмеш *some* кад ти дођу те твоје ужасне идеје. Онда би све заборавио. И уместо да будеш овако несрећан, био би расположен. *Тако* лепо расположен“, поновила је и насмешила се, упркос збуњености и стрепњи у очима, на начин који је требало да буде мазан и пун страсти.

Он ју је посматрао ћутећи, лица неизмењено и одбијајући да се прилагоди њеним осећањима—погледао дубоко. После неколико секунди, Ленина није могла да издржи његов поглед; нервозно се насмејала, покушала да нешто каже, али није смислила ништа. Тишина се продужила.

Кад је Берnard најзад проговорио, глас му је био тих и уморан. „Онда у реду. Хајдемо натраг.“ И нагавивши снажно на папучицу за гас потерао је машину навише брзином ракете. На четири хиљаде стопа покрену је пропелер. Минут или два летели су у тишини. А онда је, одједном, Берnard почео да се смеје. Некако чудно, помислила је Ленина; али то је ипак био смех.

„Је ли ти боље?“ усудила се да га пита.

У одговору на то, он је подигао једну руку са контролне табле, загрлио је њоме, и почео је да је милује по грудима.

„Хвала Форду“, рекла је она у себи, „сад му је добро.“

Пола сата касније били су поново у његовом стану. Берnard је једним гутљајем попио четири таблете *some*, укључио радио и телевизор, и почео да се свлачи.

„Па“, упитала га је Ленина враголасто кад су се следећег поподнева састали на крову, „је ли ти се допало јуче?“

Берnard је климнуо главом. Попели су се у хеликоптер. Један трзај и већ су се нашли у ваздуху.

„Сви кажу да сам страшно пнеуматична“, рекла је Ленина замишљено, тапшући се по бутинама.

„Страшно.“ Али у Берnardовим очима се видеде узнемиреност. „Као месо“, мислио је.

Она је подигла очи, уз мало стрепње. „Али нисам *превише* пуна, је л' да?“

Он је одмахнуо главом. Као одговарајућа количина меса.

„Мислиш да сам добра?“ Он је климнуо главом. „У сваком погледу?“

„Савршена“, рекао је он наглас. А у себи: „Она тако и мисли о себи. Не смета јој да буде месо.“

Ленина се тријумфално осмехнула. Али задовољство јој је било кратког века.

„Само, ипак“, наставио је он после кратке паузе, „ипак би волео да се завршило другачије.“

„Другачије? Зар може другачије?“

„Нисам хтео да се заврши тиме што смо пошли у кревет“, прецизирао је он.

Ленина је била згранута.

„Не одмах, не првог дана.“

„Па онда шта...“

Он је онда почео да говори све саме неразумљиве и опасне глупости. Ленина се трудила свом снагом да запуши уши своје свести; али сваки час би понеки део реченице успео да постане чујан. Чула га је како говори „...да испробам како би на мене деловао кад бих зауздао своје импулсе.“ Те речи као да су јој у свести покренуле неку опругу.

„Забаву од данас не остављај за сутра“, рекла је озбиљно.

Његова једина примедба је била: „Двеста пута, по двапут недељно од четрнаесте до шеснаесте године.“ Суманута и опасна прича се наставила. Чула га је како говори „хоћу да сазнам шта је страст. Хоћу да ме нешто дубоко косне.“

„Кад јединка нешто осети у души, зграда целог друштва почне да се руши“, навела је Ленина.

„Па што се тло испод ње не би мало померило?“

„Бернарде!“

Али Бернард није ни мало избачен из седла.

„Одрасли смо у интелектуалном погледу, и у току радног времена“, наставио је он. „А по жељама и осећањима смо деца.“

„Форд је волео децу.“

Бернард је наставио, не обраћајући пажњу на упадицу.

„Неки дан ми је пало на памет да се стално може бити одрастао.“

„Не схватам“; Ленинин тон је био одлучан.

„Знам да не схваташ. Зато смо јуче и пошли у кревет—као деца—уместо да смо се понели као одрасли па сачекали.“

„Али било је лепо“, није попустила Ленина. „Зар не?“

„Да, прекрасно“, одговорио је он, али тако очајно, са изразом толиког јада на лицу, да је Ленина осетила како њен тријумф нагло ветри. „Можда ипак мисли да сам сувише пуначка?“

Кад се Ленина вратила и поверила Фани, ова јој рече само: „Ја сам ти рекла. То је од оног алкохола што су му ставили у сурогат крви.“

„Свеједно“, била је упорна Ленина, „он ми се заиста свиђа. Има тако лепе руке. И како лепо покреће рамена—врло привлачно.“ Удахнула је. „Само да није тако чудан.“

II

Заставши за тренутак пред вратима директорове канцеларије, Бернард удахну дубоко и исправи рамена, прикупљајући храброст за сусрет са одбојношћу и неодобравањем на које је био сигуран да ће наићи унутра. Он куцну и уђе.

„Једна дозвола за парафирање, господине директоре“, рече он што је могао неусиљеније, и спусти хартију на писаћи сто.

Директор га погледа кисело. Али на врху се налазио печат Кабинета Управљача света, а на дну потпис Мустафа Монда, црн и енергичан. Све је било у савршеном реду. Директор није имао избора. Он стави оловком свој параф—два мала бледа слова, покорно прострта испод ногу Мустафе Монда—и управо је хтео да врати потврду Бернарду без речи примедбе и без оног срдачно „пођите с Фордом“, кад му поглед привуче нешто написано у дозволи.

„За резерват у Њу Мексико?“ упита, а његов глас и лице које је подигао према Бернарду изражавали су извесно чуђење и узнемиреност.

Изненађен његовим изненађењем, Бернард климну главом. Завлада краће ћутање.

Директор се завали у фотељу и набра чело. „Колико има од тада?“ рече, говорећи више себи него Бернарду. „Сигурно двадесет година, готово двадесет пет. Морао сам бити ваших година...“ Он уздахну и затреса главом.

Бернарду је било врло непријатно. Да се директор, човек толико конвенционалан, толико скрупулозно коректан, тако грубо огреси о лепо понашање! Дође му да загњури лице у шаке, да истрчи из канцеларије. Није се радило о томе да је аутоматски осуђивао људе који причају о далекој прошлости; то је била једна од хипнопедијских предрасуда којих се био (уображавао је он)

потпуно ослободио. Његова је нелагодност потицала отуда што је знао да директор то осуђује—осуђује, а ипак се издаје и чини оно што је забрањено. По диктату каквог унутрашњег притиска? Иако се осећао непријатно, Берnard је узалудно слушао.

„Био сам дошао на исту идеју као и ви“, говорио је директор. „Хтео сам да видим дивљаке. Добио сам дозволу и отишао у Њу Мексико на одмор. С девојком с којим сам се у то време имао. Била је Бета-минус и, чини ми се“, (он затвори очи), „чини ми се да је имала жуту косу. У сваком случају, била је пнеуматична, изразито пнеуматична; тога се сећам. И тако, отишли смо у Њу Мексико и посматрали дивљаке, и јахали на коњима, и све остало. А онда—то је било, ако се не варам, последњег дана одмора—онда... па ето, онда је нестала. Јахали смо по тим одвратним планинчинама, а било је страшно вруће и спарно па смо после ручка мало одспавали. Бар ја. Она је, мора бити, отишла сама да се прошета. Било како било, кад сам се пробудио, видео сам да је нема. Уто удари и нека олуја, не памтим да сам видео страшнију. Пљуштало је, и грмело, и севало; коњи се отеше и побегоше; хтео сам да их зауставим, али сам пао и повредио колена, једва сам био у стању да ходам. Ипак сам је тражио и даље, викао, и поново тражио. Али од ње ни трага. Онда сам помислио да се, вероватно, сама вратила у дом, па сам некако допузао до долине, оним истим путем којим смо дошли. Колена ме је болело до зла Форда, а *сому* сам изгубио. Вукао сам се сатима, у дом сам стигао тек после поноћи. А тамо је није било; тамо је није било“, понови директор. Ћутао је један тренутак. „И ето“, настави он, најзад, „сутрадан смо организовали трагање. Али је нисмо нашли. Вероватно је негде пала у провалију; или ју је појео јагуар. Форд зна шта јој се десило. У сваком случају, било је ужасно.

У оно време било ме је то потпуно омело. Више него што је требало, могу вам рећи. Јер ипак, такав један несрећан случај се не може десити свакоме; а тело друштва, наравно, живи и даље, ма колико се саставне ћелије мењале.“ Али ова у сну научена утеха, није, изгледа, много помогла. Директор одмахну главом и настави тихо: „Замислите, још ми се дешава да сањам о томе. Сањам како ме буди грмљавина, и видим да ње нема; сањам како је тражим испод дрвећа.“ Он утону у тишину успомена.

„Мора бити да вас је јако потресло“, рече Берnard, готово са завишћу.

Чувши његов глас, директор се трже и постиђено схвати где се налази; баца један брз поглед на Берnardа и, одвративши поглед, дубоко поцрвене; поново га погледа са изненадном сумњичавошћу и рече раздражљиво, с наглашеним достојанством: „Немојте мислити да сам са том девојком имао неке непристојне односе. Није ту било ничег на емотивној основи, ништа дуготрајно. Све је било потпуно здраво и нормално.“ Он предаде дозволу Берnardу. „Не знам ни сам зашто сам вас угњавио овом баналном причом.“ Љут на себе што је открио компромитујућу тајну, он искали свој бес на Берnardу. Поглед му постаде видљиво злобан. „Волео би да искористим ову прилику, господине Маркс“, настави он, „да

вам кажем како нисам ни најмање задовољан извештајима које добијам о вашем понашању ван радног места. Можда ћете рећи да се то мене не тиче. Али ја вам кажем да ме се тиче. Ја морам да мислим на добар глас нашег Центра. Моји радници морају да буду изнад сваке сумње, нарочито они из највиших каста. Алфе су обрађене тако да не буду *нужно* инфантилне у свом емотивном животу, али то је управо разлог више због кога се морају посебно трудити да се прилагоде друштвеним нормама. Њихова је дужност да буду инфантилне, макар се то и противило њиховим склоностима. Ја вас, стога, отворено упозоравам на то, господине Маркс.“ Директоров глас је треперио од негодовања које је сад већ било постало правдољубиво и безлично—изржавало осуду у име саме Заједнице. „Ако поново чујем да сте се понашали недолично, с недовољно инфантилне пристojности, затражићу да будете премештени у неки потцентар—по могућности на Исланд.“ И окренувши се у фотељи, он узео перо и поче да пише.

„То ће га научити памети“, рече он себи. Али грешио је. Јер Бернард је изишао из собе разметљивим кораком, испуњен ликовањем, у тренутку кад је за собом залупио врата, при помисли да потпуно сам пркоси реду и поретку; понесен опојном свешћу о својој личној важности и значају. Чак га ни помисао на казну није плашила; више му је давала снаге него што га је забрињавала. Осећао се довољно јаким да се супростави невољама и победи их, довољно јаким да поднесе Исланд; а самопоуздање му је било утолико веће што ни тренутка није стварно веровао да ће бити позван на ма какву одговорност. За такве ствари се људи не премештају. Исланд је био само претња. Претња која улива подстрек и енергију. Идући ходником, он је чак звиждао.

Те вечери Бернард даде херојски опис свог разговора са Д. Ц. „На шта сам му рекао“, закључи он, „да се носи у Бездану Прошлост и изашао из канцеларије. И тако се то завршило.“ Он погледа Хелмхоца Вотсона са ишчекивањем, надајући се дужној награди у виду симпатије, охрабрења, дивљења. Али овај не рече ни речи. Седео је и гледао у под.

Бернард му је био драг; Бернарду је био захвалан што једино с њим од свих својих познанике може да разговара о стварима које је сматрао важним. Но и поред тога, неке Бернардове особине није волео. Ову хвалисавост, на пример. И изливе самосажаљења с којима се она смењивала. И ону кукавну навику да тек после неког догађаја буде храбар и изузетно присебан. Те особине је мрзео—управо зато што је Бернарда волео. Секунди су пролазили. Хелмхолц је и даље гледао у под. Бернард наједном поцрвене и окрете се.

III

Пут је био сасвим незанимљив. Плава пацифичка ракета је стигла у Њу Орлијенс два и по минута пре времена, изгубила четири минута у торнаду изнад Тексаса, и срећом упала у повољну ваздушну струју на 95. степену западне дужине, тако да је у Санта Фе стигла с мање од четрдесет секунди закашњења.

„Четрдесет секунди за лет од шест и по сати. Није лоше“, признала је Ленина.

Ту ноћ су преноћили у Санта Феу. Хотел је био одличан—неупоредиво бољи од, на пример, оног језивог хотела Аурора бореалис где се Ленина намучила претходног лета. У спаваћој соби сваког апартмана, гостима је на располагању стајао течни ваздух, телевизор, апарат за вибро-вакуум масажу, радио-апарат, кључали раствор кофеина, топла средства за контрацепцију и осам врста мириса. Кад су ушли у хол, машина за синтетичку музику је радила пуном паром и задовољавала све потребе. У лифту видеше да хотел има шездесет игралишта за електробадминтон и да се у парку могу играти и електробадминтон и голф са баријерама.

„Па то је више него дивно“, ускликну Ленина. „Готово бих желела да овде останемо све време. Шездесет игралишта за електробадминтон...“

„У резервату неће бити ни једног“, упозори је Бернард.

„Ни мириса, ни телевизије, чак ни топле воде. Ако мислиш да нећеш моћи да издржиш, остани овде док се не вратим.“

Ленина се увреди. „Могу ја да издржим. Само сам рекла да је овде дивно зато што... па ето, зато што напредак и јесте дивна ствар, зар не?“

„Пет стотина пута, једном недељно, од тринаесте до петнаесте године“, уморно рече Бернард, као за себе.

„Шта кажеш?“

„Кажем да је прогрес дивна ствар. Зато и не мораш у резерват, ако нећеш.“

„Ко каже да нећу?“

„Онда у реду“, рече Бернард; то је зазвучало као претња.

Њихову дозволу је морао да потпише управник резервата, у чијој се канцеларији сутрадан, по пропису, појавише. Портир, један Епсилон-плус црнац, однесе управнику Бернардову посетницу и управник их прими готово без одлагања.

Управник је био плавокос, брахицефалан Алфа-минус, ниског раста, црвен, округла лица и широких рамена, снажног звонког гласа, врло добро прилагођеног

изговарању хипнопедијских мудрости. Он је био неисцрпни рудник података и нетражених савета. Кад би једном почео, његовој тутњави не би било краја.

„...пет стотина шездесет квадратних километара, а подељен је на четири подрезервата; сви су окружени жичаном оградом кроз коју тече струја високог напона.“

У том тренутку, без икаквог видљивог разлога, Бернард се сети да је заборавио да затвори славину за колоњску воду у купатилу.

„...струју добијамо из хидроцентрале на Гранд Кењону.“

„Док се вратим кући, рачун ће бити висок до неба“, Бернарду изађе пред очи игла на мирисометру како гмиже у круг по бројчанику, марволика, неуморна. „Сместа да телефонирам Хелмхолцу Вотсону.“

„...више од пет хиљада километара ограде под напоном од шездесет хиљада волти.“

„Ма није могуће“, учтиво рече Ленина, која није имала појам шта је управник рекао, али која је знала да нешто треба рећи кад је он направио драматичну паузу. Кад је управник почео да тутњи, она је неприметно прогутала пола грама *соне*, тако да је сада могла да седи мирно и прибрано, не слуша ништа, не мисли ни на шта, али да јој крупне плаве очи све време почивају на управниковом лицу и дају јој израз занесене пажње.

„Ко се дотакне жице, остане на месту мртав“, свечано објави управник. „Из резервата за дивљака нема бежања.“

Реч ‘бежање’ била је сугестивна. „Мислим“, рече Бернард, придижући се са столице, „да би требало да пођемо.“ Црна иглица је трчкарала, прави инсект, грицкала време, јела му новац.

„Нема бежања“, понови управник и покретом руке му даде знак да седне; а пошто још није био потписао дозволу, Бернарду није ништа друго преостало него да га послуша. „Они који се роде у резервату—а ви имајте у виду, драга—госпођице“, додаде он, скарадно јој се церећи у лице и спустивши глас до непристојног шапата, „имајте у виду да се у резервату деца још и данас рађају, јесте, заиста рађају, ма колико то одвратно било...“ (Надао се да ће његова прича на срамотну тему нагнати Ленину да поцрвени; али она се само насмеши с претворном бистрином: „Ма, није могуће!“ Разочаран, управник поче из почетка.) „Понављам, они који се роде у резервату осуђену су да у њему и умру.“

Осуђени да умру... Децилитар колоњске воде на сваки минут. Шест литара на сат. „Мислим“, поново покуша Бернард „да би требало...“

Нагнувши се према њима, управник куцну кажипрстом по столу. „Питате ме колико људи живи у резервату? А ја вам одговарам“—победоносно—„ја вам одговарам да не знамо. Можемо само да нагађамо.“

„Ма, није могуће.“

„Драга госпођице, могуће је.“

Шест пута двадесет четири—не, тачније ће бити шест пута тридесет шест. Бернард је био блед; тресао се од нестрпљења. Али тутњава се неумољиво настављала.

“...око шездесет хиљада Индијанаца и мелеза... потпуни дивљаци... наши инспектори повремено обилазе... иначе немају додира са цивилизованим светом... још се придржавају својих огавних навика... брак, ако знате шта је то, драга госпођице; породица... никакве обраде... чудовишне предрасуде... хришћанство, тотемизам, обожавање предака... мртви језици, као што су суњи, шпански и атапаскански... пуме, бодљикава прасад и остале дивље звери... заразне болести... свештеници... отровни гмизавци...”

„Ма, није могуће?“

Најзад се спасоше. Бернард се сјури до телефона. Брже, брже; али требало му је готово три минута док је добио везу са Хелмхолцом Вотсоном. „Могли смо већ бити међу дивљацима“, пожали се он. „Проклети неспособњаци!“

„Узми грам“, предложи Ленина.

Он одби; више је волео да остане при свом гневу. И најзад, хвала Форду, доби везу, и, да, Хелмхолц на телефону; Хелмхолц, коме он објасни шта се десило и који обећа да ће сместа отићи, сместа, и затворити славину, јесте, сместа, али који искористи ову прилику да му каже шта је Д. Ц. синоћ рекао, јавно...

„Шта? Тражи ми замену?“ Бернардов глас је давао ужасну патњу. „Значи, решено је? Је ли помињао Исланд? Кажеш јесте? Форда му! Исланд...” Он спусти слушалицу и поново се окрете Ленини. Лице му је било бледо, израз крајње утучен.

„Шта се десило?“ упита она.

„Шта се десило?“ Он се стропошта у фотељу. „Шаљу ме на Исланд.“

У прошлости се често питао како би изгледало бити подвргнут (без *some*, без икаквог ослонца сем својих унутрашњих снага) каквом великом суђењу, каквом болу, каквом прогањању; чак је жудео за недаћама. Непуну недељу дана пре тога, у директоровој канцеларији, замишљао је себе како се храбро одупире, како стоички и без речи прихвата мучење. Директорове претње су га час одушевљавале, час подстицале да се осећа већим од своје природне величине. Но то је било зато, како се тек сада уверио, што те претње није схватио озбиљно; није веровао да ће Д. Ц. у критичној ситуацији учинити било шта. Сада кад је изгледало да ће се претње обистинити, Бернард је премирао од страха. Од оног стоицизма, оне теоретске храбрости, није остало ни трага.

Беснео је на самог себе—будало блесава!—на директора—какав подлац што му није пружио још једну шансу, ту шансу коју је увек намеравао да искористи. А сад Исланд, Исланд...

Ленина затресе главом: „Време прошло и будуће моју душу страшно муче“, наведе она хипонопедијску изреку. „Уз грам *some* све се реши: садашње се време смеши.“

На крају га је наговорила да узме четири таблете *some*. Пет минута касније, корење и плодови беху збрисани, цвет садашњице беше процветао сав ружичаст. Стиже им порука да је, по управниковом наређењу, стигао чувар резервата и да их чека на крову са својим хеликоптером. Они се сместа одвезоше лифтом до крова. Један мулат у гама-зеленој униформи поздрави војнички и одрецитова јутарњи програм обиласка.

Поглед из птичје перспективе на десет-дванаест највећих публа, затим атерирање у долини Малпаис, на ручак. Тамошња излетничка кућа је удобна, а горе, у публу, дивљаци вероватно славе своје летње свечаности. Биће најбоље да ту и преноћимо.

Они заузеле своја места у кабини и хеликоптер узлете. Десет минута касније прелазили су границу која је делила цивилизацију од дивљине. Узбрдо и низбрдо, преко сланих и пешчаних пустиња, кроз шуме, у љубичасту дубину кањона, преко литица, планинских врхова и платоа меса, текла је жичана ограда, неумољива права линија, геометријски симбол победничке људске сврхе. А у њеном подножју, ту и тамо, по који мозаик белих костију, по који још неиструтели леш, таман на црвенкастом тлу, обележавао је место где су јелен или биво, пума или бодљикаво прасе или којот, или прождрљиви орлови лешинари, привучени воњем мрше, и згромљени, рекло би се, неком песничком правдом, пришли преблизу смртоносним жицама.

„Не могу да схвате“, рече пилот у зеленој униформи, показујући прстом костуре на земљи и испод њих. „Неће никад ни схватити“, додаде и насмеја се, као да је на неки начин постигао личну победу над животињама које је убила електрична струја.

Бернард се такође насмеја; после два грама *some*, досетка је због нечега изгледала духовита. Насмеја се, а онда, готово сместа, заспа; и тако уснуо, био је пренесен изнад Таоса и Тесука; изнад Намбе, Пикуриса и Похоакеа; изнад Сија и Кочитија; изнад Лагуне, Акоме, Зачаране Месе, изнад Суњија, Сиболе и Охокалиенте, и најзад се пробуди; хеликоптер је стајао на земљи, Ленина уносила кофере у малу четвртасту кућу, а Гама-зелени мулат разговарао неразумљивим језиком с једним младим Индијанцем.

„Малпаис“, објасни пилот док је Бернард излазио. „Ово је излетничка кућа. После подне дивљаци имају свечаност са играњем, горе у публу. Повешће вас овај.“ Он показа прстом на мргудног младог дивљака. „Биће смеха.“ Он се искези.

„Све што раде смешно је.“ На то се попе у хеликоптер и упали моторе. „Враћам се сутра. И без бриге“, додаде храбрећи Ленину, „потпуно су питоми; ништа вам неће учинити. Имају они добро искуство с гасним бомбама и сада знају да не смеју да изводе.“ Смејући се и даље, он укључи елисе, притисну папучицу за гас и нестаде.

7. Поглавље

Меса је била налик на брод заустављен бонацом у теснацу прашине боје лављег крзна. Канал је вијугао између стрмих обала, а од једног до другог зида, преко долине се укосо пружала трака зеленила—река и њена поља. На прамцу тог каменог брода у средини мореуза, наизглед као његов део, стајали су геометријски уобличени изданици голе стене—пуебло Малпаис. Блок изнад блока, у спратовима од којих је сваки био мањи од претходног, високе куће су се уздизале у плаво небо као степенасте и зарубљене пирамиде. У њиховом подножју је лежала гомила ниских зграда, лавиринт зидова, с три стране су се у долину рушили стрми зидови провалија. Неколико стубова дима се пело усправно у мирни ваздух и тамо се губило.

„Чудно“, рече Ленина. „Врло чудно.“ То је била уобичајена реч осуде. „Не допада ми се. Не допада ми се ни овај.“ Она показа прстом на Индијанца који је био одређен да их одведе у пуебло. На њено мишљење је, очигледно, било одговорено равном мером; и сама леђа Индијанчева, док је ходао испред њих, била су непријатељски расположена, мргодно презирна.

„Поред тога“, спусти она глас, „он смрди.“

Бернард није ни покушао да порекне. Продужише стазом.

Одједном се учини да је цео ваздух оживео и почео да пулсира, да пулсира неуморним ритмом крвотока. Горе, у Малпаису, бубњали су бубњеви. Њихове ноге прихватише ритам тог тајанственог срца; корак им се убрза. Стаза их доведе до подножја стрмине. Ивице великог брода—месе надносиле су се, у својој висини, над њима, три стотине стопа до горњег наслона лађе.

„Волела бих да смо могли да пођемо хеликоптером“, рече Ленина, с мржњом подигавши поглед на равно чело стене. „Мрзим да идем пешке. Човек се, уз то, осећа тако мали кад је у подножју брда.“

Један део пута пређоше у сенци месе, обиђоше избочину, и тамо одједном се, у излоканој удолини, појави пут који је водио уз лествице за палубу. Они почеше да се пењу. Стаза је била врло стрма и ишла у цикцак од једне до друге стране јаруге. Ударање бубњева се понекад једва чуло, а понекад као да је долазило одмах иза првог угла.

Кад су стигли до половине пута, један орао пролете толико близу да им ветар који су дигла његова крила дуну хладноћу у лице. У пукотини стене лежала је гомила костију. Све је било чудно до мучнине, а Индијанац је све јаче смрдео. Најзад изронише из јаруге на сунце. Врх месе је био глатка камена палуба.

„Као кула на Черинг-Т“, примети Ленина... Али није јој се дало да дуго ужива у свом открићу ове утешне сличности. Бат меких корака натера их да се окрену. Голи од грла до пупка, мрких тела избразданих белом бојом („као игралишта за тенис на асфалту“, објашњавала је касније Ленина), лица нељудских од скерлетних, црних и окер шара, два Индијанца дотрчаше стазом. У црну косу били су им уплетени комади лисичјег крзна и траке црвеног фланела. Огртачи од ћурановог перја лепршали су им на раменима; око глава су им у свим бојама блештале огромне перјане дијадеме. При сваком њиховом кораку чуло се бренчање и звекет њихових сребрних наруквица, њихових тешких огрлица од костију и тиркизних бобица. Приближавали су се без речи, трчећи нечујно у мокасинима од јеленске коже. Један је држао перјаницу; други је у свакој руци носио нешто што је, овако издалека, личило на три или четири комада дебелог ужета. Једно уже се уви на застрашујући начин и Ленина одједном виде да су то змије.

Све су се више приближавали; њихове тамне очи су је гледале; али ничим нису одавали да су је приметили, ни најмање знака да су је видели или да су свесни њеног постојања. Змија која се увијала опусти се и настави млитаво да виси заједно са осталим. Два човека прођоше.

„Ништа ми се ово не допада“, рече Ленина. „Ништа.“

Још јој се мање допало оно што ју је чекало у улазу у публу где их њихов водич остави и пође унутра по даља упутства. Прљавштина, пре свега, гомила ђубрета, прашина, пси, муве. Лице јој се згрчи у гримасу гађења. Она стави марамицу под нос.

„Али како могу овако да живе?“ избаци она гласом пуним срџбе и неверице. (То је било нешто немогућно.)

Бернард филозофски слеже раменима. „Било како било“, рече он, „они тако живе већ пет или шест хиљада година. Вероватно су се досад већ навикли.“

„Али Форду је чистоћа најдража“, наваљивала је она.

„Јесте, али цивилизација је стерилизација“, настави Бернард, завршавајући ироничним тоном другу хипнопедијску лекцију из основа хигијене. „Али ови људи не знају за Форда; нису цивилизовани. Што значи да нема сврхе...“

„Оо!“ Она га зграби за руку.

„Гледај.“

Један Индијанац, готово го, силазио је врло споро лествицама с терасе на првом спрату оближње куће—пречагу по пречагу, с дрхтавом смотреношћу дубоке старости. Лице му је било црно и дубоко изборано, као маска од опсидијана. Безуба уста беху одавно упала. У угловима усана са обе стране браде неколико дугих седих чекиња блистало је на позадини од тамне коже. Дуга неуплетена коса висила му је око лица у седим чуперцима. Тело му је било повијено и измршало до

костију, готово безмесно. Силазио је врло споро, заустављајући се на свакој пречаги пре него што би се усудио да учини нови корак.

„Шта му је?“ прошапта Ленина. Очи су јој биле разрогачене од ужаса и запрепашћења.

„Стар је, ето шта му је“, одговори Бернард што је безбрижније могао. Он је такође био потресен; али трудио се да остане миран.

„Стар!“ понови она. „Па и директор је стар; много људи је старо; ипак нису овакви.“

„То је зато што им не допуштамо да буду такви. Чувамо их од болести. Вештачки им одржавамо унутрашња лучења у равнотежи коју су имали у младости. Не допуштамо да им однос између калцијума и магнезијума падне испод нивоа који су имали у тридесетој години. Дајемо им трансфузије младе крви. Стално им подстичемо метаболизам. Па, разуме се, не изгледају овако. Делом“, додаде он, „зато што ни већина ни издалека не доживи старост ове сподобе. До шездесете године неоштећена младост; она крц! и готово.“

Али Ленина није слушала. Посматрала је старца. Он је силазио споро, споро. Ноге му додирнуше земљу. Он се окрете. Дубоко утонуле испод лукова обрва, очи су му још биле необично сјајне. Затим он полако, погрбљен, отхрама поред њих и изгуби се.

„Па ово је страшно“, прошапта Ленина. „Језиво. Није требало да долазимо овамо.“ Она потражи *сому* у џепу—али само да би приметила да је, мимо сваког обичаја, заборавила бочицу у излетничком дому. Бернардови џепови су такође били празни.

Ленини није преостало ништа друго него да се ужасима Малпаиса супростави голорука. А они је сколише брзо и у гомилама. Призор двеју младих жена које су довеле своју децу нагне је да поцрвени и окрене главу. Никад у животу није видела ништа до те мере непристојно. Да ствар буде још гора, Бернард је, уместо да тактично оћути, почео да отворено коментарише ту одвратну живородну сцену. Стидећи се, сад кад је дејство коме било прошло, слабости коју је показао тог јутра у хотелу, трудио се више него обично да се покаже јаким и неконформистом.

„Како дивно присан однос“, рече он, смело прекорачујући све границе. „Колику тек јачину осећања мора да изазива! Често мислим да нам нешто недостаје зато што нисмо имали мајку. А и ти си, Ленина, вероватно много пропустила што ниси мајка. Замисли себе како седиш тамо преко са својим детенцетом...“

„Бернарде! Како можеш тако?“ Пролазак једне жене која је патила од трахоме и неке кожне болести скрете њено згражање у другом правцу.

„Хајдемо одавде“, замоли она. „Ништа ми се ово не допада.“

Али у том тренутку се њихов водич врати, махну им да га следе, и поведе их узаном улицом између кућа. Скренуше иза једног угла. На гомили ђубрета лежао је

цркнут пас; једна гушава жена требала је ваши из косе своје ћерчице. Водич се заустави крај једних лествица, подиже руку и оштро је водоравно спусти. Они послушаше његову нему заповест—попеше се лествицама, прођоше кроз врата до којих су оне водиле, у дугачку и узану собу прилично мрачну, која је смрдела на дим, изгорелу маст и дуго ношену, а неопрану одећу. На супротном крају собе налазила су се још једна врата, кроз коју је допирао зрак Сунчеве светлости и бука бубњева, врло гласна и блиска.

Они прекорачише праг и нађоше се на широкој тераси. Испод њих, стешњен високим кућама, налазио се висок сеоски трг, препун Индијанаца. Шарена ћебад. Перје у црној коси, одблесак тиркиза и црне коже сјајне од врућине. Ленина поново стави марамицу под нос. На отвореном простору у средини трга биле су две кружне платформе од цигала и утабане глине—очигледно кровови подземних одаја; јер се у средишту сваке платформе налазила баца кроз коју је крај лествица извиривао из таме. Подземни звуци фруле пели су се одоздо и готово се сасвим губили у немилосрдном, упорном бубњању.

Ленини се бубњање допадало. Затворивши очи она се препусти пригушеној грмљавини која се понављала, пусти је да јој све више плави свест док, најзад, на свету не остаде ништа сем дубоког пулсирања звука. То ју је охрабрујуће подсећало на синтетичке звуке који се производе на колективним појањима приликом прослава Фордовдана. „Форда славимо, оргије правимо“, прошапта она у себи. Ови бубњеви су ударили у том истом ритму.

Изненада груну песма од које она подскочи, од стотине мушких гласова који су дивље дречали у оштром једнозвучју. Неколико дугих нота, затим тишина, тишина која је грмела од бубњева; онда цичави одговор продорног женског гласа налик на њисак. Поново бубњеви; и још једном мушкарци у дивљој дубокогласној потврди своје мушкости.

Необично—то да. Место је било необично, необична је била и музика, и одећа, и гуше, и болести коже, и старци и старице. Али сама представа—у њој није било ничег нарочито необичног.

„Подсећа ме на колективно појање нижих каста“, рече она Бернаруду.

Али нешто касније, представа ју је већ много мање подсећала на то невино славље. Јер из оних округлих подземних одаја одједном поврве грозоморна поворка чудовишта. Стравично маскирани или премазани бојама, тако да више ни по чему нису подсећали на људе, они су трупакали у некој чудној хромој игри око трга; около, наоколо, наоколо, певајући у ходу, около-наоколо—сваки пут мало брже; бубњеви беху изменили и убрзали свој ритам, који је постао сличан бубњању грознице у ушима; гомила беше почела да пева заједно са играчима, све гласније и гласније; прво је дрекнула једна жена, затим још једна, и још једна, као да их убијају; а онда се вођ играча наједном истрже из реда, отрча до великог дрвеног сандука који је стајао на једном крају трга, подиже поклопац и извуче две црне змије. Гомила гласно заурла, а сви остали играчи потрчаше према њему,

испружених руку. Он баца змије најближима, затим поново гурну руке у сандук да би извадио још. Још и још, црне змије, мрке и шарене—све их је вадио и бацао. И игра поче поново, али у другом ритму. Сви пођоше у круг са својим змијама, змијасто, уз меко таласање у коленима и куковима. Около-наоколо. Затим вођ даде знак, и играчи, један по један, побацаше змије на средину трга; из подземља се попе један старац и посу их кукурузним брашном, а из друге баце изађе једна жена и попрска их водом из црног ћупа. Тада старац подиже руку и, одједном, изненада и готово застрашујуће, завлада потпуна тишина. Бубњеви престадоше да грме, живот као да се беше угасио, старац упре прстом у две баце кроз које се улазило у доњи свет. На то се одоздо, полако дизане невидљивим рукама, по једна на сваком отвору, појавише слике: једна је представљала орла, а друга човека, голог, прикованог за крст. Оне остадоше усправљене у ваздуху, наизглед ослобођење људске помоћи као да посматрају. Старац пљесну рукама. Го, ако се изузме пречага од белог платна, један момчић од својих осамнаест година иступи из гомиле и стаде пред њега, руку скрштених на грудима, погнуте главе. Старац начини знак крста над њим и удаљи се. Лаганим кораком, момчић поче да обилази око гомиле змија која се грчила и извијала. Беше обишао први и стигао до половине другог, кад из кола играча према њему пође високи човек с маском којота на лицу и канџијом од уплетене опуте у руци. Момчић је ходао и даље као да овај други за њега и не постоји. Човек-којот подиже бич; уследи дуг тренутак ишчекивања, затим брз покрет, фијук канџије и њен јасан и сув прасак кад је ударила по месу. Момчићево тело задрхта; али он не пусти ни гласа, настави да хода, оним истим лаганим, одмереним кораком. Којот га удари још једном, па још једном; при сваком ударцу из гомиле се најпре чуо уздах, а затим мукло стењање. Момчић је ходао даље. Два, три, четири круга. Крв је цурила. Пет, шест кругова. Одједном Ленина покри лице рукама и зајеца. „Доста, доста!“ преклињала је. Али бич је неумољиво ударао и ударао. Седам кругова. Онда момчић изненада посрну и, још увек без гласа, паде ничице. Пригнувши се к њему, старац му дотаче леђа дугим белим пером, подиже га за тренутак, гримизно, да сви виде, затим га протресе трипут изнад змија. Кану неколико капљица и наједном бубњеви поново грунуше у панику захукталих нога; одјекну страشان урлик. Играчи полетеше, покупише змије и отрчаше с трга. Људи, жене, деца, цела гомила потрча за њима. Минут касније трг је био празан; остао је једино момчић, лежећи ничице онде где је пао, непокретан. Три старице изиђоше из једне куће и подигоше га, не без напора, и унесоше унутра. Орао и човек на крсту стражарили су још мало над опустелим публом; затим, као да су се нагледали свега, полако потонуше кроз своје баце, у доњи свет.

Ленина је и даље јецала. „Страшно“, понављала је, и све Бернардово тешење беше узалудно. „Страшно! Она крв!“ Она уздрхта. „Да сам само понела *come*.“

Из собе се зачу бат корака.

Ленина се не покрете; седела је лица загњуреног у шаке не видећи ништа, далеко од свега. Окрете се само Берnard.

Одело младића који је изишао на терасу било је индијанско; али његова уплетена коса била је боје сламе, очи бледоплаве, а бела кожа опаљена сунцем.

„Добар вам дан“, рече непознати, чистим, али чудноватим енглеским језиком. „Ви сте цивилизовани, зар не? Долазите с Оне Стране, ван резервата?“

„Али ко сте...?“ згрануто поче Бернард.

Младић уздахну и затресе главом. „Љути несрећник.“ И, показавши на мрље крви у средини трга, додаде: „Видите ли ову проклету мрљу?“⁸ гласом који је дрхтао од узбуђења.

„Боље грам него срам“, механички рече Ленина испод својих дланова. „Да сам само понела *some*.“

„Требало је да ја будем тамо“, настави младић. „Зашто су одбили да ја будем жртва? Ја бих обишао десет кругова—дванаест, петнаест. Палаутива није стигао даље од седмог. Од мене би извукли два пута више крви. Да обоје мора многобројна.“⁹ Он испружи руке торженственим покретом; затим их, у очајању, пусти да падну. „Али нису хтели. Мрзе ме зарад моје боје. Одувек је тако било. Одувек.“¹⁰ У младићевим очима појавише се сузе; он се постиди и окрете.

Ленина запрепашћено заборави на несташницу *some*. Она откри лице и, први пут, погледа непознатог младића. „Хоћете да кажете да сте желели да вас ударају тим бичем?“

Погледа још увек одвраћена од ње, младић потврди гестом. „За добро публа— да дође киша и да кукуруз порасте. И да се умилоствиве Пуконг и Исус. И, сем тога, да им покажем како могу да поднесем бол без јаука. Да“, и његов глас одједном друкчије зазвуча, он се окрете поносито испршен, изазовом истурене браде, „да покажем да сам човек... О!“ Дах му се пресече од узбуђења и он ућута и исколачи очи. Први пут у животу угледао је лице девојке чији образи нису били боје чоколаде или псеће коже, чија је коса била светлосмеђа, с трајном ондулацијом, и на чијем је лицу (запањујућа новина!) био израз благонаклоне заинтересованости. Ленина му се осмехивала; тако згодан момак, мислила је, тако дивног тела. Крв јурну и опет виде како му се смеши и узбуђење га толико преплави да је морао да се окрене и да се прави да врло напрегнуто посматра нешто на супротној страни трга.

Бернардова питања скренуше му мало пажњу. Ко? Како? Када? Одакле? Не скидајући очи с Бернардова лица (јер је толико страсно жудео да види Ленинин осмех да се просто није усуђивао да је погледа), младић покуша да објасни. Линда и он—Линда је његова мајка (на ову реч Ленина се збуну)—били су странци у

⁸ Макбет, V, 1 (превод Ж. Симића и С. Пандуровића)

⁹ Макбет, II, 2 (превод Ж. Симић и С. Пандуровић)

¹⁰ Млетачки трговац, II, 1 (превод др М. Богдановића)

резервату. Линда је пре много времена дошла с Оне Стране, одавно, још пре него што се он родио, са човеком који му је отац. (Бернард начуљи уши.) Била је пошла сама у шетњу по оним планинама тамо на северу, пала низа страну и повредила главу. („Наставите, наставите“, узбуђено рече Бернард.) Неки ловци из Малпаиса су је нашли и довели у пуебло. Што се тиче човека који му је био отац, Линда га више није видеала. Он се звао Томи (тако је, Д. Ц. име је било Томас). Мора бити да је одлетео натраг на Ону Страну, без ње—одвратан, зао, неприродан човек.

„И тако сам се ја родио у Малпаису“, закључи он. „У Малпаису.“ И затресе главом.

Како је била прљава и бедна та кућа на ивици пуебла!

Међупростор од прашине и ђубрета раздвајао ју је од села. Два изгладнела пса њушкала су по отпацима испред врата. Унутра је, кад уђоше, сумрак смрдео, и одјекивао од зуче мува.

„Линда!“ позва младић.

Из друге собе зачу се охрапавели женски глас: „Ево ме.“

Чекали су. У судовима који су лежали на поду стајали су остаци једног, ако не и више обеда.

Врата се отворише. Једна врло гојазна плавокоса скво прекорачи праг и стаде посматрајући незнанце, фиксирајући их с неверицом, отворених уста. Ленина с гађењем примети да жени недостају два предња зуба. А остали су имали такву боју... Она се стресе. Горе од оног старца. Тако дебела. И још ове боре на лицу, млитавост, набори. И опуштени образи, с тамноцрвенкастим мрљама. И црвене жилице на носу, подлирене очи. И тај врат—тај врат; и ћебе које је носила преко главе—поцепано и прљаво. И, испод смеђе врећасте хаљине, те огромне груди, избочен трбух, кукови. Много горе од оног старца, још много горе. Наједном сподоба избаци бујицу речи, притрча јој раширених руку и—Форде! Форде! па то је огавно преко сваке мере, њој умало није припала мука—стеже је на избочину, на груди, и поче да је љуби. Форде! да је љуби, балавећи, а смрдела је ужасно, сигурно се никад и не купа, и просто баздила за ону одвратну течност што се ставља Делтама и Епсилогима у боце (није, није оно истина за Бернарда), просто је заударала на алкохол. Ленина се отрже што је дуже могла.

Сучели се с расцмиздреним лицем; сподоба је плакала.

„Куку мени, слатка моја.“ Бујица речи је потекла уз јецаје. „Ти немаш појам колико сам—после толико година! Цивилизовано лице. Јесте, и цивилизована одећа. Зато што сам мислила да више никад нећу видети праву ацетатну свилу.“ Она пипну рукав Ленинине кошуље. Нокти су били црни. „И овај диван шорц од вискозног сомота! Знаш, слатка, ја још чувам мој стари костим, онај у коме сам дошла, ту ми је у сандуку. Показаћу ти га после. Додуше, ацетат је сад сав у рупама. Али фишеклије; дивне, беле—само ове твоје од зеленог сафијана су ипак лепше. Е,

слабу сам ја вајду видела од мојих фишеклија.“ Сузе јој поново потекоше. „Вероватно ти је Џон већ рекао колико сам пропатила—а нигде *come*, ни за лек. Само понекад гутљај *мескала*, кад га је доносио Попе. Попе је, то је један младић кога сам некад познавала. Али после је тако тешко, од тог *мескала*, а од *пејотла* припада мука; поред тога од *пејотла* се сутрадан човек ужасно стиди. А ја сам се толико стидела. Помисли само: ја Бета—да се породим: стави се на моје место.“ (Ленина уздрхта при самој помисли.) „Иако грешка није до мене, кунем ти се; ја још ни данас не знам како се то десило: увек сам радила Малтусове вежбе—знаш, на бројање, један, два, три, четири, увек, кунем ти се; али опет није помогло; а, наравно, овде нема Центра за прекид трудноће. Узгред, је ли Центар још доле у Челсију?“ Ленина климну главом. „И још осветљен рефлекторима уторком и петком?“ Ленина поново климну. „Она дивна кула од розе стакла!“ Сирота Линда подиже лице и, затворених очију, у екстази, загледа се у сјајну запамћену слику. „А река ноћу“, прошапта она. Крупне сузе јој полако избише испод чврсто стиснутих капака. „О, а онда, увече, повратак из Стоук Поџиза хеликоптером. Па купање у топлој води, па вибро-вакуум масажа... Али ето.“ Она уздахну дубоко, одмахну главом, поново отвори очи, шмркну једном-двапут, усекну се у прсте и обрису о сукњу. „Јао, извини, молим те“, рече она као одговор на Ленинину нехотичну гримасу гађења. „Није требало то да урадим. Извини. Али шта да радим кад нема марамица? Сећам се како ми је тешко падало, сва она прљавштина, а ништа асептично. Имала сам страшну посекотину на глави кад су ме донели овамо. Не би ти никад пало на памет шта су ми привили. Ђубре, голо ђубре. А ја сам им говорила: „Цивилизација је стерилизација“. И рецитовала оно: „Пре и после јела треба руке прати, детерџента јаког свако ће ти дати“, као да су деца. Али, наравно, нису ме разумели. Како би и *могли*? На крају сам оуглала. Најзад, како може да се одржава чистоћа кад нема инсталација за топлу воду? А тек ова хаљина. Ова одвратна вуна—ни принети ацетату. Траје сто година. А ако се поцепа, треба да се крпи. Али ја сам Бета; радила сам у одељењу за оплођење; нико ме није учио тако нечему. То није ни био мој посао. Уосталом, код нас се никад и не крпи. Кад се одело поцепало, баци се и купи се ново. „Боље ново набављати него старо преправљати“. Зар није тако? Она се осврте; виде да су их Џон и Бернард били напустили и да шетају горе-доле по прабини и ђубрету испред куће; и поред тога се наже према Ленини, која се укочи и скупи, наже се толико близу да је издахнути смрад отрова за ембрионе заголицао маље на Ленином образу, и промукло прошапта: „Ево, на пример, ево како се они овде имају. Луди, велим ти, потпуно луди. Свако припада свима—зар не? Зар не?“ понови она, вукући Ленину за рукав. Ленина климну главом окренутом у страну, испусти дах који беше задржала и некако успе да удахне други, релативно неокужен. „Е, а овде“, настави Линда, „овде се припада само једној особи. А ако хоћеш да се имаш с људима као што је нормално, остали мисле да си покварена и антисоцијална. Онда те мрзе и презиру јер су им мужеви долазили код мене. Што да не долазе? А онда су јурнуле на мене... Не, било је ужасно. Не могу да ти причам.“ Линда покри лице рукама и уздрхта. „Ове жене овде су толико зле. Луде. Луде и свирепе. И, наравно, немају

појма о Малтусовим вежбама, ни о боцама, ни о изручивању, ни о чему. Те тако се стално порађају—као кучке. Одвратно. А кад само помислим да сам ја... О, Форде, Форде, Форде! Ипак ми је Џон *био* велика утеха. Не знам шта бих без њега. Иако се толико секирао кад год би ми неки човек... Чак и кад је био мали. Једанпут је покушао (али тада је био мало већи) да убије сиротог Ваихусиву—или ће то бити Попе?—само зато што сам се понекад имала с њима. Зато што никако нисам могла да му утувим у главу да се тако ради у цивилизованом свету. Али лудило је заразно, вероватно. У сваком случају, изгледа да је то на Џона прешло од Индијанаца. Јер, наравно, стално је био с њима. Чак и кад су били тако одвратни према њему и нису га пуштали да ради све што је другим дечацима било дозвољено. Што и није било лоше, на неки начин, јер ми је тако било лакше да га мало обрадим. Али немаш појма колико је то тешко. Толико ствари човек не зна; није био мој посао да знам. Мислим, кад те дете пита како функционише хеликоптер, или ко је створио свет—шта да му одговориш ако си Бета и ако си радила у одељењу за оплођивање? *Шта* да му одговориш?“

8. Поглавље

Напољу, по прашини и међу гомилама ђубрета (сада су била четири пса), Бернارد и Џон су полако ходали горе-доле.

„Тешко ми је да схватим“, говорио је Бернارد, „да реконструишем. Као да живимо на различитим планетама, у различитим столећима. Мајка, сва ова прљавштина, богови, старост, болест...“ Он затресе главом. „Скоро незамисливо. Нећу никако моћи да схватим ако ми не објасните.“

„Шта да објасним?“

„Ово.“ Он показа руком публо. „Оно.“ Кућицу изван села. „Све. Цео ваш живот.“

„Али шта се ту може рећи?“

„Све од почетка. Откад знате за себе.“

„Откад знам за себе.“ Џон се намршти. Завлада дуго ћутање.

Било је врло топло. Појели су много тортиља и слатког кукуруза. Линда рече: „Ходи, душо, ходи да легнеш.“ Легоше заједно у велики кревет. „Певај“, и Линда запева. Запева: „Пре и после јела треба руке прати“ и „Буји-паји, мало луче, убрзо ће да те изруче.“ Глас јој је био све тиши и тиши...

Чу се гласна бука; он се трже и пробуди. Поред кревета је стајао човек, огроман, страشان. Нешто је говорио Линди, а Линда се смејала. Била је повукла ћебе до браде, али га је он поново свукао. Коса му је била налик на два црна ужета, а око руке је носио лепу сребрну гривну с плавим каменчићима. Гривна му се допала, али га је ипак било страх; он сакри лице уз Линдино тело. Линда стави руку на њега и он се осети сигурнијим. Оним другим речима које није разумевао тако добро, она рече човеку: „Не можемо од Џона.“ Човек баци поглед на њега, затим поново на Линду, и тихо рече неколико речи. Линда рече: „Не.“ Али човек се саже преко кревета према њему, а лице му је било огромно, страшно; црна ужад косе додиривала је ћебе. „Не“, поново рече Линда, и он осети како га њена рука стеже јаче. „Не, не!“ Али човек га дохвати за руку; то га заболе. Он врисну. Човек испружи другу руку и подиже га. Линда га је и даље држала, и даље говорила „Не, не.“ Човек рече нешто кратко и љутито, и њених руку наједном нестаде. „Линда, Линда.“ Бацакао се и извијао; али човек га однесе до врата, отвори их, стави га на под усред друге собе, и оде затворивши врата за собом. Он устаде, потрча до врата. Кад се подигао на врхове прстију таман је успео да дохвати велику дрвену резу. Он је подиже и поче да гура; али врата се нису отварала. „Линда“, повика он. Она није одговарала.

Сећао се велике одаје, прилично мрачне; била је пуна великих дрвених предмета за које су били причвршћени канапи, и око којих је стајало пуно жена—ткале ћебад, како му рече Линда. Линда му рече да седи у углу са осталом децом док она буде помагала женама. Он се дуго играо с дечацима. Одједном жене почеше да говоре гласно, почеше да гурају Линду, а Линда је плакала. Она изађе на врата, а он потрча за њом. Упита је зашто су жене љуте. „Зато што сам поломила нешто“, рече она. А онда се и она разљути. „Откуд ја могу да знам како се тка?“ рече она. „Дивљаци једни.“ Он је упита шта су то дивљаци. Кад су стигли кући, Попе је чекао на вратима; он уђе заједно с њима. Имао је мешину пуну течности која је изгледала као вода; само што то није била вода него нешто што мирише гадно, од чега изгоре уста и што тера на кашаљ. Линда отпи мало, Попе отпи мало, а онда Линда поче да се смеје и да говори врло гласно; а онда она и Попе одоше у другу собу. Кад је Попе отишао, он оде у ту собу. Линда је била у кревету и спавала тако чврсто да није могао да је пробуди.

Попе је долазио често. Рекао је да се оно у мешини зове *мескал*: али Линда је рекла да би требало да се зове *сома*; једино што је после *мескала* тешко. Мрзео је Попеа. Мрзео их је све—све те људе који су долазили Линди у госте. Једно поподне, кад се играо с другом децом—сећао се да је било хладно и да је на планинама било снега—он се врати кући и чу љутите гласове у спаваћој соби. Одједном трас! Нешто се претури; он чу како се унутра хитро крећу људи, онда се чу још један тресак и звук као кад се удари мазга, само не тако кошчата; онда Линда врисну. „Јао; немојте, немојте, немојте!“ Он утрча. У соби су биле три жене умотане у тамну ћебад. Линда је лежала на кревету. Једна жена јој је држала зглобове на рукама. Друга јој је лежала преко ногу да не би могла да се рита. Трећа ју је ударала бичем. Једанпут, двапут, трипут; и сваки пут би Линда вриснула. Плачући, он повуче жену за ресе од ћебета. „Молим вас, молим вас.“ Она га је гурала слободном руком. Бич поново пуче, и Линда поново врисну. Он дохвати женину огромну руку обема својим и утрисе је из све снаге. Она дрекну, отрже руку, и одгурну га тако јако да је пао. Док је лежао на земљи, она га три пута удари бичем. Бич поново фијукну, удари. Али овог пута врисну Линда.

„Али зашто су те тукли, Линда?“ упитао ју је те ноћи. Плакао је зато што су га црвени трагови бича по леђима још страшно болели. Али плакао је и зато што су људи тако одвратни и зли и зато што је само дечкић па им не може ништа. Линда је такође плакала. Она је била одрасла, али није била толико велика да се бије с три жене. Ни према њој свет није био праведан. „Зашто су те тукли, Линда?“

„Не знам. Откуд бих знала?“ Једва је чуо шта је говорила зато што је лежала потрбушке, лица загњуреног у јастук. „Кажу да су ови мушкарци *њихови*“, настави она, а изгледало је као да уопште не говори њему, као да говори некоме у себи. Говорила је дуго, а он није ништа схватио; и најзад она заплака још јаче.

„Немој да плачеш, Линда. Немој да плачеш.“

Он се приби уз њу. Загрли је око врата. Линда узвикну: „Јао, пази! Раме ми је повређено! Јао!“ и одгурну га, снажно. Глава му тресну о зид. „Идиоте мали!“ повика она; а онда, изненада, поче да га шамара. Пљус, пљус...

„Линда“, повика он. „Јао, мама, немој!“

„Нисам ја твоја мајка. Нећу да будем твоја мајка.“

„Па, Линда... Јао!“ Она га ошамари и по образу.

„Постала сам и сама дивљак“, викала је она. „Доносим младунчад на свет као животиња... Да није тебе, могла сам да одем до инспектора, могла сам да се спасем одавде. Али како ћу с дететом? Ту срамоту не бих могла да поднесем.“

Он виде да се она спрема да га поново удари и подиже руку да заштити лице. „Немој, Линда, молим те немој!“

„Животињо једна мала!“ Она склони његову руку; лице му остаде незаштићено.

„Немој, Линда.“ Он затвори очи, очекујући ударац.

Али га она не удари. Мало касније он отвори очи и виде да га она посматра. Он покуша да јој се осмехне. Она га одједном загрли и поче љубити.

Линда понекад није устајала по неколико дана. Лежала је у кревету и туговала. Или је пила ону течност коју је доносио Попе, смешила се дуго и падала у сан. Понекад јој је било мука. Често је заборављала да га окупа, а за јело није било ничега сем хладних тортиља. Сећао се како је вриштала и вриштала кад му је први пут нашла оне животињице у коси.

Најлепше му је било кад је причала о Оној Страни.

„И стварно може да се лети, кад год зажелиш?“

„Кад год зажелиш.“ И она би му причала о дивној музици која се чује из кутија, и свим оним лепим играма којих се може играти, и свим оним укуским стварима за јело и пиће, и о светлости која се пали кад се притисне једна стварчица на зиду, и сликама које се чују, пипају и миришу, поред тога што се виде, и другим кутијама које праве fine мирисе, и кућама—ружичастим, зеленим, плавим, сребрнстим—високим као планине; и како су сви срећни, и нико никад тужан или љут, и како свако припада свима; и о кутијама у којима се види и чује све што се дешава на другом крају света, и малим бебама у лепим чистим боцама—све чисто, и нигде смрада, нигде ни трунке прљавштине—и како људи нису никад усамљени, него живе заједно срећни и весели као на летњим свечаностима овде у Малпаису, само још много срећнији, а срећа је ту сваки дан, сваки дан... Слушао ју је сатима. А понекад, кад би се остала деца и он уморили од игре, један од стараца из пуебла би им причао, оним другим речима, о великом Преобразитељу света, и о дугој борби између Леве и Десне руке, између Суше и Влаге; о Авонавилони који је направио велику маглу размишљајући једне ноћи, а затим од магле створио цео свет; о Мајци Земљи и Оцу Небу; о Ахаијуги и Марсаилеми, близанцима, Рату и случају; о

Исусу и Пуконгу; о Марији и Етсанатлехи, жени која се подмлађује кад остари; о Црном камену код Лагуне, о великом Орлу и Богородици акомској. Чудне приче, за њега још чудесније зато што су биле испрличане оним другим речима, па их стога није потпуно схватио. Лежећи у кревету, размишљао би о рају, Лондону, Богородици акомској, безбројним низовима беба у чистим боцама, Исусу како узлеће, Линди како узлеће, великом директору Светског центра за инкубаторску производњу и Авонавилони.

Линди је долазило у госте много људи. Дечаци почеше да показују прстом на њега. Оним чудним другим речима говорили су да је Линда покварена; називали су је именима која није разумео, али је знао да су ружна. Једног дана су саставили песму о њој и певали је без престанка. Он их је гађао каменицама. Они су му узвраћали; један оштар камен га је посекао по образу. Крв није хтела да стане; био је сав обливен крвљу.

Линда га је научила да чита. Комадићем угљена је цртала слике на зиду—животињу како пасе, бебу у боци; онда је писала слова. КРАВА ПАСЕ ТРАВУ, БЕБА СЕДИ У БОЦИ. Учио је брзо и лако. Кад је научио да чита све речи које је она писала по зиду, Линда је отворила свој велики дрвени сандук и испод оних чудних црвених панталоница које никад није носила извукла танку књигу. Ту књигу је често виђао. „Кад порастеш“, говорила му је, „моћи ћеш да је читаш.“ Е па, ето, сад је довољно порастао. Био је поносан. „Неће ти бити много забавна“, рече она. „Али немам ништа друго.“ Она уздахну. „Да само видиш оне дивне машине за читање које смо имали у Лондону!“ Он поче да чита. *Хемијска и бактериолошка обрада ембриона. Практичан приручник за Бета-раднике у складишту ембриона.* Требало му је четврт сата само да прочита наслов. Он баца књигу на под. „Одвратна, одвратна књига!“ рече и расплака се.

Дечаци су и даље певали ону гадну песму о Линди. Понекад би му се још и ругали што је тако дроњав. Кад би му се одело исцепало, Линда није умела да га закрпи. На Оној Страни, како му је говорила, поцепано одело се баца и купује се ново. „Дроњави, дроњави!“ викали су дечаци за њим. „Али ја знам да читам“, говорио је он у себи, „а они не знају. Они чак и не знају шта је читање.“ Кад би упорно размишљао о читању, било му је релативно лако да му не смета њихово ругање. Замолио је Линду да му поново да књигу.

Што су дечаци више показивали прстом на њега и певали ону песму, он је све упорније читао. Убрзо је све речи могао да прочита врло тачно. Чак и најдуже. Али шта оне значе? питао је Линду; но чак и кад је умела да му одговори, њему није било јасније. А најчешће није ни умела да му одговори.

„Шта су то хемикалије?“ питао би он.

„Па тако, то су магнезијумске соли, алкохол за Делте и Епсилоне (то им се даје да остану мали и заостали), калцијум карбонат за кости, и такве ствари.“

„Али како се праве хемикалије, Линда? Како се добијају?“

„Не знам. Добијају се из боца. Кад се боце испразне, шаљу се у складиште хемикалија на пуњење. Ваљда их праве у складишту хемикалија. Или их траже од фабрике. Не знам. Нисам се никад бавила хемијом. Мој је посао увек био само да се старам о ембрионима.“

Тако је било са свим осталим питањима. Линда никад није знала. Старци публа пружали су много прецизније одговоре.

„Семе људи и свих створења, семе земље, семе сунца и семе неба—све је то направио Авонавилона од Магле пораста. Свет има четири утробе; он је ставио семе у најнижу утробу. И семе је полако почело да клија...“

Једног дана (Џон је касније израчунао да је то морало бити убрзо по његовом дванаестом рођендану) он дође кући и на поду спаваће собе затече књигу коју никад раније није видео. Била је дебела и изгледала врло стара. Корице су били изгризли мишеви; неке стране су биле одвојене и изгужване. Он је подиже и погледа: књига се звала *Целокупна дела Вилијема Шекспира*.

Линда је лежала на кревету и сркала онај страшни смрдљиви мескал из шоље. „Донео ју је Попе“, рече она. Глас јој је био промукао и храпав и звучао је као туђ. „Била је у једном сандуку у Киви антилопе¹¹. Кажу да је тамо лежала стотинама година. Вероватно и јесте: мало сам је прелистала и видим да је сва у неким бесмислицама. Потиче из времена пре цивилизације. Ипак ће ти добро доћи да вежбаш читање.“ Она доврши своје пиће, спусти шољу на под поред кревета, окрете се на бок, штучну једном-двапут и заспа.

Он отвори књигу насумце.

У смрдљивоме зноју живети

Постеље масне, сладити се ту

*И парити у свињцу поганом.*¹²

Необичне речи су му се котрљале по глави, тутњале као грмљавина која говори; као бубњеви на летњим свечаностима, кад би бубњеви могли да проговоре; као мушкарци кад певају Песму кукурузу, тако лепу, тако лепу, да су сузе навирале на очи; као стари Митсима кад изговара басме над својим перјем, изрезбареним штаповима и комадима камена и кости—*kiathla tsilu silokwe silokwe silokwe. Kiai silu silu, tsithl*—али боље него Митсимино бајање, јер су садржавале више смисла, јер су говориле право њему; говориле дивно и само полуразумљиво; страшна и дивна басма о Линди која лежи и хрче, с празном шољом поред кревета; о Линди и Попеу.

¹¹ Индијанци племена Суњи деле се у неколико секти (Кива), од којих свака узима име животиње заштитнице и поседује заједничко састајалиште (подземну просторију, која се такође зове Кива); прим. прев.

¹² Хамлет, III, 4 (превод Ж. Симића и С. Пандуровића).

Све је више мрзео Попеа. Човек се може смешити, а опет бити нитков. „Бездушни, подли, развратни, немилосрдни нитков.“ Шта значе те речи? То му је само упола било јасно. Али њихова мађија је била јака; и даље му је тутњала у глави, и некако је изгледало да пре тога уопште није мрзео Попеа; није стварно мрзео, јер није био у стању да искаже колико га мрзи. Али сад је имао те речите речи сличне бубњевима, песми и басми. Те речи, и чудну, чудну причу из које су извађене (није могао да се снађе у њој, али била је дивна, дивна упркос томе)—те речи су му пружиле разлог да мрзи Попеа; учиниле су његову мржњу много стварнијом; чак су и Попеа учиниле стварнијим.

Једног дана, кад се вратио у кућу после игре, врата друге собе била су отворена, и он их виде како заједно леже у кревету, уснули—бела Линда, и Попе готово црн поред ње, с једном руком испод њених рамена, а другом црном на њеној дојци; једна витица његове дуге косе лежала јој је преко грла, као црна змија која покушава да је задави. Попеова мешина и шоља лежале су поред кревета. Линда је хркала.

Њему се учини да му је срце нестало и за собом оставило рупу. Он осети у себи празнину. Празнину, хладноћу, неку мучнину и вртоглавицу. Наслони се на зид да не би пао. „Бездушник, подлац, развратник“... Речи су му се непрестано враћале, као бубњевци, као мушкарци кад певају песму кукурузу, као басма. После хладноће он наједном осети врелину. Обрзи му плануше од навале крви, соба му се заљуља и смрачи пред очима. Он шкрипну зубима. „Убићу га, убићу га, убићу га.“ И одједном се појавише нове речи.

Кад буде пијан, засп'о у гневу,

У родоскврној сласти постеље.¹³

Басма је била на његовој страни, басма је објашњавала ствари и издавала наређења. Он се врати у велику собу. „Кад буде пијан, заспао...“ Нож за месо је лежао на поду поред огњишта. Он га подиже и пришуња се на прстима до врата. „Кад буде пијан, заспао пијан, заспао...“ Он претрча преко собе и убоде—јао, крв! убоде још једном, док се Попе тешко извлачио из сна, подиже руку да убоде још једном, али осети да му је зглоб ухваћен, стегнут и—јао, јао!—уврнут. Није се могао помаћи, био је ухваћен у замку, а Попеове мале црне очи, сасвим близу, буљиле су у његове. Он скрете поглед. На Попеовом левом рамену виделе су се две посекотине. „Јао, види колико је крви!“ запомагала је Линда. „Види колико је!“ Није подносила да види крв. Попе подиже другу руку. Он се укрути да прими ударац. Али рука га само ухвати испод браде и окрете му лице, тако да је поново морао да погледа Попеу у очи. Дуго, сатима и сатима. И одједном—није могао да се уздржи—он заплака. Попе прсну у смех. „Иди“, рече он оним другим, индијанским речима. „Иди, мој мали Ахаијута.“ Он побеже да сакрије сузе.

¹³ Хамлет, III, 3 (превод Ж. Симића и С. Пандуровића).

„Сад ти је петнаест година“, рече стари Митсима, индијанским речима. „Сад могу да те учим како се обрађује глина.“

Чучећи поред реке, они се заједно дадоше на посао.

„Пре свега“, рече Митсима узевши грудву наквашене глине, „направићемо мали месец.“ Старац спљошти грудву у округлу плочу, затим сави ивице; месец постаде плитка здела.

Полако и невешто, он поче да подржава старчеве веште покрете.

„Месец, зделу, а сад ћемо змију.“ Митсима уваља другу грудву глине у дуг савитљив ваљак, сави га у круг и притисну на ивицу зделе. „Сад још једну змију. И још једну. И још једну.“ Круг по круг, Митсима направи стране ћупа; ћуп је био узан, затим се ширио, и поново сужавао при грлићу. Митсима је стезао и тапкао, гладио и стругао дланом; и најзад је пред њим стајао ћуп, познатог облика ћупа за воду какав се употребљавао у Малпаису, само што је био бео, а не црн, и још мекан. До тог ћупа је стајао његов, искривљена пародија Митсиминог. Гледајући оба ћупа, морао је да се насмеје.

„Али следећи ће бити бољи“, рече он, и поче да кваси нов комад глине.

Моделирати, дати облик, осећати како му прсти добијају вештину и снагу—то му је пружало необично задовољство. „А, Б, Ц, витамин Д“, певушио је за себе, радећи, „рибље уље садржи витамине све“. Митсима је такође певушио—песму о лову на медведа. Радиле су цео дан, и целог дана га је испуњавала дубока занесена срећа.

„Кад дође зима“, рече Митсима, „научићу те како се прави лук.“

Дуго је стајао испред куће; и најзад се обред заврши. Врата се отворише; они изиђоше. Котлу је ишао први, испружене десне руке и чврсто стиснуте шаке, као да у њој држи какав скуп драгуљ. Киакиме га је следила, исто тако испружене руке са стегнутом шаком. Ходали су без речи; без речи су за њима ишли браћа и сестре, родбина и цела поворка старца.

Они изиђоше из публа, преко месе. На ивици литице застадоше, окренути ранојутарњем сунцу. Котлу отвори шаку. На длану му се белела гомилица кукурузног брашна; он дахну на њу, промрмља неколико речи, а онда је баци, шаку белог праха, према сунцу. Киакиме учини то исто. Уто искорачи Киакимин отац и, држећи молитвени штап окићен перјем, очита дугу молитву и баци штап за кукурузним брашном.

„Готово је“, гласно рече стари Митсима. „Сад су венчани.“

„Па“, рече Линда док су кретали натраг, „могу само да кажем да су од ситнице направили гужву. У цивилизованим земљама, кад младић хоће да има девојку, он просто... Куда си кренуо, Цоне?“

Он се не осврте на њен позив; трчао је све даље, даље, било куда, само да буде сам.

„Готово је.“ Речи старог Митсима одјекивале су му у глави. Готово, готово... Ћутке и врло издалека, али страсно, очајнички, безнадежно, он је волео Киакиме. А сад је било готово. Имао је шеснаест година.

У ноћи пуног месеца, у Киви антилопе, саопштиће се тајне, обавиће се и отрпети тајне радње. Сићи ће у киви као дечаци, а изићи из ње као мушкарци. Сви дечаци су се бојали, и у исто време били нестрпљиви. Најзад дође и тај дан. Сунце зађе, роди се месец. Он пође са осталима. На улазу у киву, мрачни, стајали су људи; у црвено осветљене дубине водиле су лествице. Први дечаци су већ силазили. Изненада један човек искорачи, дохвати га за мишицу и извуче га из реда. Он се отрже и поново се увуче на своје место између осталих. Овог пута човек га удари, повуче за кожу. „Није ово за тебе белокуси!“ „Није ово за кујиног сина“, рече други. Дечаци се насмејаше. „Одлази!“ Док се он још врзмао на ивици рупе, људи поново повикаше: „Одлази!“ Један од њих се саже, дохвати камен, баци га. „Одлази, одлази, одлази.“ Обасу га киша каменица. Кржавећи, он побеже у мрак. Из црвено осветљене киве чула се песма. И последњи дечаци беху сишли низ лествице. Био је сасвим сам.

Сасвим сам, изван публа, на голој равници месе. Стена је на месечини личила на побелелу кост. Испред стене, у равници, којоти су завијали на Месец. Маснице су га још болеле, посекотине и даље крвавиле; јецао је, али не од бола, него зато што је био сасвим сам, зато што су га истерали, самог, у овај костурни свет стена и месечине. На ивици провалије он седе. Месец је био иза њега; он загнури поглед у црну сенку месе, у црну сенку смрти. Само један корак, један мали скок... Он испружи десну руку на месечини. Из посекотине једна кап, тамна, готово безбојна у мртој светлости. Кап, кап, кап. Сутра, и сутра, и сутра...¹⁴

Био је открио време, бога и смрт.

„Усамљен, вечито усамљен“, говорио је младић.

Те речи изазваше тужан одјек у Бернардовој глави. Усамљен, усамљен... „И ја“, рече он, у изливу поверења. „Страшно усамљен.“

„Зар?“ Џон је изгледао изненађен. „Мислио сам да на Оној Страни... хоћу да кажем, Линда је увек говорила да тамо нико није сам.“

Бернард се збуни и поцрвене. „Видите“, промрмља он одвраћајући поглед, „ја се, чини ми се, мало разликујем од већине људи. Кад се човек изручи друкчији...“

„Да, то и јесте оно.“ Младић климну главом. „Кад је човек друкчији, суђено му је да живи усамљен. Како су одвратни. Знате ли ви да су ме искључили из свега. Кад су остале дечачке послали да преспавају у планини—знате, кад у сну треба да се

¹⁴ Макбет, V.

прикаже која ће бити ваша света животиња—нису ме пустили са осталима; нису хтели да ми саопште ни једну тајну. Али ја сам то ипак урадио сам“, додаде он. „Пет дана нисам ништа јео, а онда сам једне ноћи пошао сам горе у планину.“ Он показа прстом.

Бернард се осмехну покровитељски. „И јесте ли шта уснули?“ упита он.

Овај климну главом. „Али не смем да вам кажем шта.“ Неко време је ћутао; онда настави тихим гласом:

„Једном сам урадио нешто што нико други није: стајао сам наслоњен на стену у подне, у лето, раширених руку, као Исус на крсту.“

„Зашто, за име света?“

„Желео сам да сазнам како то изгледа бити разапет на крст. Висити на сунцу...“

„Али зашто“

„Зашто? Па ето...“ Оклевао је мало. „Зато што сам осећао да тако треба. Ако је Исус могао... Уз то, ако је човек нешто згрешио... И још: био сам тужан; то је други разлог.“

„Чудан неки лек против туге“, рече Бернард. Али, размисливши мало, он закључи да у томе ипак има неког смисла. Боље него узимати *сому*...

„После неког времена пао сам у несвест“, рече младић. „Пао сам на лице. Видите ли траг од посекотине?“ Он подиже густу жуту косу са чела. На десној слепоочници, бледа и збрчкана, појави се бразготина.

Бернард погледа, а онда хитро, мало уздрхтавши, скрете очи у страну. Обрада га је учинила не толико сажаљивим колико грожљивим. Сама помисао на болест или ране била му је не само стравична него чак одвратна. Као прљавштина, или нагрђеност, или старост. Он журно промени тему.

„Бисте ли волели да пођете с нама у Лондон?“ упита он, повлачећи први потез у офанзиву чију је стратегију потајно разрађивао још откако је у оној кућици схватио ко би то могао бити „отац“ младог дивљака. „Би ли вам се то допало?“

Младићево лице се озари. „Мислите ли ви то озбиљно?“

„Свакако; то јест ако добијем дозволу.“

„И Линда?“

„Па...“ Он заћута, обузет сумњом. Та одвратна сподоба! Не, немогућно. Сем ако, сем ако... Бернарду изненада сину да би управо њен одвратни изглед могао представљати огромно преимућство. „Па наравно!“ узвикну он, надокнађујући своје првобитно оклевање претерано гласном срдачношћу.

Младић дубоко уздахну. „Кад само помислим да ће се остварити—остварити оно о чему сам сањао целог живота. Сећате ли се Мирандиних речи?“

„Ко је то Миранда?“

Али младић, очигледно, није чуо питање.

„О дивоте!“ говорио је он; а очи су му блистале, лице сијало жарким руменилом.

„Колико су красна та створења! Како је леп људски род!“ Руменило, наједном, још јаче плану; мислио је о Ленини, анђелу у боца-зеленој вискози, сјајној од младости и кремова за кожу, благоклоног осмеха. Глас му задрхта.

„О врли нови свете“¹⁵, поче он, па изненада стаде; крв му се беше повукла из образа; био је блед као лист хартије.

„Јесте ли ви венчани с њом?“ упита он.

„Јесам ли шта?“

„Венчани. Па знате—заувек. Индијанским речима се то каже заувек; и не може се раскинути.“

Бернард није могао да се уздржи од смеха. „Форде, какво питање! Нисам.“

Џон се такође насмеја, али из другог разлога—он се смејао из непомућене радости.

„О, дивни нови свете“, понови он. „О врли нови свете који у себи имаш такве људе. Пођимо сместа.“

„Понекад се изражавате врло необично“, рече Бернард, посматрајући младића у чуду. „У сваком случају, зар не би било боље да сачекате док сами не видите нови свет?“

¹⁵ Бура, V, 1.

9. Поглавље

Ленина је сматрала да после овог дана чудаштва и ужаса има право на потпун и апсолутан одмор. Чим су се вратили у излетнички дом, она прогута шест таблета *come* од по пола грама, леже у кревет и за десет минута већ је била на путу за месечеву вечност. Биће јој потребно најмање осамнаест сати пре него што се врати у време.

У међувремену, Бернард је лежао замишљен и потпуно будан у мраку. Заспао је тек кад је поноћ увелико била прошла, али његова несаница није била бесплодна: био је сковао план.

Следећег јутра, тачно у десет, мелез у зеленој униформи изиђе из хеликоптера. Бернард га је чекао међу агавама.

„Госпођица Краун је узела *сома*-одмор“, објасни он. „Сигурно се неће вратити до пет. Дакле, имамо на располагању седам сати.“

Имао је времена да одлети за Санта Фе, обави све што је потребно, и врати се у Малпаис много раније него што се она пробуди.

„Хоће ли бити сасвим безбедна, овако сама овде?“

„Безбедна као у хеликоптеру“, увери га мелез.

Они се попеше у машину и сместа кретоше. У десет и тридесет четири атерирали су на кров поште у Санта Феу; у десет и тридесет седам Бернард је добио везу с кабинетом Управљача света у Вајтхолу; у десет и тридесет девет разговарао је са четвртим личним секретаром Његовог Фордства; у десет и четрдесет четири понављао је своју причу првом секретару, а у десет и четрдесет седам и по у ушима му одјекну дубоки звучни глас самог Мустафе Монда.

„Усудио сам се да помислим“, измуца Бернард, „да би Ваше Фордство могло сматрати ову ствар интересантном с научног становишта...“

„Јесте, ја и сматрам ову ствар интересантном с научног становишта“, рече дубоки глас. „Доведите та два примерка у Лондон кад се вратите.“

„Вашем Фордству је познато да ће ми бити потребна специјална дозвола...“

„Потребно наређење“, рече Мустафа Монад, „управо се шаље управнику резервата. Поћи ћете до њега. До виђења, господине Маркс.“

Затим тишина. Бернард спусти слушалицу и похита на кров.

„У управникову канцеларију“, рече он Гама-зеленом мелезу.

У десет и педесет четири Бернард се руковао са управником.

„Драго ми је, господине Маркс, драго ми је.“ Громки глас је био пун поштовања. „Управо смо добили специјално наређење...“

„Знам“, прекиде га Бернард. „Малочас сам разговарао телефоном с Његовим Фордством.“ Његов уморни тон наговештавао је да су му разговори с Његовим Фордством свакодневна навика. Он се спусти у столицу. „Молио бих вас да што пре предузмете потребне кораке. Што пре“, понови он с нагласком. Краљевски се забављао.

У једанаест и три минута имао је сва потребна документа у џепу.

„До виђења“, покровитељски рече управнику који га беше допратио до лифта. „До виђења.“

Он оде пешице до хотела, окупа се, оде на вибро-вакуум масажу и електролитично бријање, саслуша јутарње вести, забави се пола сата посматрајући телевизијски програм, и пошто је натенане ручао, у пола три одлете с мелезом за Малпаис.

Младић се заустави испред излетничког дома.

„Бернарде“, позва он. „Бернарде!“ Одговора није било.

Нечујан у мокасилама од јелење коже он устрча уза степенице и покуша да отвори врата. Била су закључана.

Отишли су! Отишли! Десило му се најстрашније што је могао замислити. Она му је рекла да дође овамо и посети их, а сад их више није било. Он седе на степенице и заплака.

Пола сата касније, паде му на памет да погледа кроз прозор. Прво што је угледао беше зелени кофер на чијем су поклопцу били уписани иницијали Л. К. У њему плану радост као ватра. Он подиже камен. Разбијено стакло зазвони на поду. Тренутак касније био је у соби. Отвори зелени кофер; и већ је удисао Ленинин парфем, пунио плућа суштином њеног бића. Срце му је дивље лупало; за тренутак је био на ивици несвестице. Затим, сагнут над драгоценом кутијом, он поче да додирује, да диже према светлости, да испитује. Патент-затварачи на Ленинином резервном шорцу од вискозног сомота били су, испрва, загонетка; затим, кад ју је решио, уживање. Зип! па опет зип! зип! био је опчињен. Њене зелене папуче биле су најлепша ствар коју је икад видео. Он размота један патент-комбине, поцрвене, и хитро га врати; али намирисану марамицу од ацетата пољуби, а мараму веза око врата. Отворивши кутијицу, он просу облак миришљавог пудера. Руке су му биле беле као од брашна. Он их обриса о груди, о рамена, о голе мишице. Диван мирис! Он затвори очи; протрља образ уз напудерисану руку. Глатка кожа уз образ, мошусни мирис праха у ноздрвама—њено опипљиво присуство. „Ленина“, прошапта он. „Ленина.“

Један звук га натера да се тргне, натера га да се постиђено окрене. Он натрпа своју крађевину у кофер и спусти поклопац; онда поново ослушну, погледа. Ни

знака живота, ни звука. А ипак је сасвим поуздано нешто чуо, нешто као уздах, нешто као шкрипут поднице. Он оде на прстима до врата и, обазриво их отворивши, нађе се пред широким одмориштем на степеништу. Он изиђе, гурну врата, провири.

Унутра је, на ниском кревету, откривена у ружичастој патент-пижами из једног дела, лежала Ленина, у дубоком сну и тако лепа усред својих коврца, тако дирљиво детињаста са својим ружичастим прстима на ногама и озбиљним уснулим лицем, тако пуна поверења и беспомоћности својих клонулих руку и опуштених ногу, да му се у очима појавише сузе.

Уз безброј потпуно излишних опрезности—јер Ленину с њеног *сома*-одмора не би пре одређеног времена дозвољавало ништа тише од револверског пуцња—он уђе у собу, клече на под поред кревета. Загледа се, склопи руке, усне му се покренуше. „Њене очи“, промрмља он.

*Њене очи, косу, образе, ход, глас;
Говориш о њеној руци, ах, тој руци
Према којој су све белине тек
Масило што пише ману сопствену,
И према чијем је меком додиру,
Најнежнијем чулу, лабуда паперје
Рапаво и тврдо...¹⁶*

Око ње прозуја мува; он је отера руком. „Мува“, подсети се он, „сме да слети...“

*...на чудесну белину,
Белину руку Ђулијете драге
И слат небеску краде јој с усана,
Кад, весталски чедне, поцрвене и
Када једна другу дотакну.
Ко да је грех и то већ...¹⁷*

Врло споро, неодлучним покретом човека који пружа руку да помилује преплашену и можда мало опасну птицу, он испружи руку. Она се заустави, дршћући, центиметар-два од оних клонулих прстију, на ивици додира. Да ли се усуђује?

Усуђује да оскрнави својом недостојном руком ту...¹⁸

¹⁶ Троил и Кресида, I, 1 (превод Ж. Симића и С. Пандуровића).

¹⁷ Ромео и Ђулијета, III, 3 (превод Б. Недића и В. Живојиновића).

...Не, не усуђује се.

Птица је превише опасна.

Рука му клону.

Како је лепа! Како је лепа!

Одједном ухвати себе у помисли да је довољно да само дохвати патент-затварач код њеног грла и да га повуче једним јединим потезом, дугим, снажни... Он затвори очи, протресе главу као пас који отреса уши излазећи из воде. Гнусне ли помисли! Било га је срамота пред собом.

Весталски чедне...

У ваздуху се чу зујање. Још једна мува која покушава да украде небеску сласт? Оса? Он погледа, не виде ништа. Зујање је постајало све гласније; сад је било јасно да долази споља, с оне стране затворених прозорских капака. Хеликоптер! Унезверен, он скочи на ноге и отрча у другу собу, искочи кроз отворени прозор, и хитајући стазом између високих агава, стиже на време да дочека Бернарда Маркса док је овај силазио из хеликоптера.

¹⁸ Ромео и Ђулијета, I, 5 (превод Б. Недића и В. Живојиновића).

10. Поглавље

Казаљке сваког од четири хиљаде електричних часовника у све четири хиљаде просторија центра у Блумзберију означавале су два и двадесет седам минута. „Ова кошница индустрије“, као што је директор волео да каже, била је у пуном зујању посла. Свако је био упослен, свака ствар у уредном покрету. Под микроскопима, бесно бијући репом, сперматозоиди су се уривали, главом напред, у женске оплодне ћелије; оплођене, ћелије су се шириле, делиле, или ако су већ биле бокановскизоване, пупиле и цепале се у читаве војске посебних ембриона. Из Сале за друштвено предодређивање, ескалатори су се уз потмулу буку спуштали у подрум, а тамо су, у гримизној тами, чварећи се на јастучету од трбушне марамице и кљукани сурогатом крви и хормона, фетуси расли и расли, или, отровани, заостајали и кржљали на путу у епсилонство.

Уз тихи мрмор и звекет, покретне полице су неприметно пузиле кроз седмице и сумиране еоне прошлости до оног места у соби за изручивање где су новоизручене бебе пуштале свој први крик ужаса и запрепашћења.

У подруму су прели генератори; лифтови су севали навише и наниже. На свих једанаест спратова јасала било је време храњењу. Из хиљаду и осам стотина боца, хиљаду и осам стотина брижљиво етикетиране деце истовремено је сисало своје пола литра пастеризоване спољне лучевине.

Изнад њих, на десет узастопних спратова спаваонице, дечаци и девојчице који су још били тог узраста да им је био потребан поподневни сан, били су упослени као и сви остали, иако тога нису били свесни: слушали су, несвесно, хипнопедијска предавања о хигијени и друштвености, о кадној свести и сексуалном животу детета које тек што је проходило. Још више изнад њих, биле су сале за игру где се, пошто је падала киша, девет стотина старије деце забављало с коцкицама и пластелином, и играло ћораве баке и еротских игара.

Бзз, бзз! зујала је кошница, вредно радосно. Весело се орила девојачка песма над епруветама, предодређивачи су звиждукали над својим послом, а какве су се тек дивне шале збијале над празним боцама! Али директорово лице, кад је ушао у салу за оплођавање са Хенријем Фостером, било је озбиљно, као од камена исклесано.

„Јавна осуда“, говорио је он. „У овој сали, јер је овде највећи процент радника из највиших каста. Рекао сам му да буде у пола три.“

„Он је врло добар на радном месту“, убаци Хенри с дволичном великодушношћу.

„Знам. Али то је управо разлог више за строгост. Његова интелектуална уздигнутост повлачи за собом и одговарајућу моралну одговорност. Што су нечије способности веће, већа је и опасност да друге заведе на погрешан пут. Боље да се један жртвује него да се многи искваре. Размотрите ствар објективно, господине Фостеру, и видећете да ниједан преступ није до те мере гнусан као што је неконформизам у понашању. Убиство ликвидира само јединку—а, на крају крајева, шта је јединка?“ Широки покретом он показа редове микроскопа, епрувете, инкубаторе. „У свако доба можемо да створимо нову, без икаквих компликација—колико год хоћемо. Неконформизам угрожава нешто више него живот једне једнике; он удара на само Друштво. Да, на само Друштво“, понови он. „А, ево и њега.“

Бернард беше ушао у салу и приближавао им се између редова оплођивача. Танка превлака надувеног самопоуздања једва је успела да скрије његову нервозу. Глас којим је рекао: „Добро јутро, господине директоре“, био је бесмислено гласан; а глас којим је, исправљајући грешку, рекао: „Рекли сте ми да дођем овамо на разговор с вама“, комично танак, пискутав.

„Да, господине Маркс“, злослутно рече директор. „Заиста сам вас позвао да ми се јавите овде. Ви сте се синоћ вратили са одмора, је ли тако?“

„Да“, одговори Бернард.

„Па-а“, понови директор, отегавши „а“ као змију. Затим наједном подиже глас и затруби: „Даме и господо!“

Песма девојака над епруветама, занесено звиждукање микроскопичара, одједном престадоше. Завлада дубока тишина; сви се окретоше.

„Даме и господо“, још једном понови директор, „опростите што вас овако прекидам у послу. На то ме нагони непријатна дужност. Безбедност и стабилност Друштва су у опасности. Да, у опасности, даме и господо. Овај човек“, он оптужујући упре прст у Бернарда, „овај човек који овде стоји пред вама, овај Алфа-плус за кога је много учињено, и од кога се, нормално, мора много и очекивати, овај ваш колега—или да предухитрим ствари па да кажем: ваш бивши колега?—подло је изневерио поверење на спорт и *сому*, својим скандалозно неконформистичким сексуалним животом, својим одбијањем да се придржава учења господина Форда и ван радног места понаша ‘као беба у боци’“, (на ово директор направи знак Т), „он се показао као непријатељ Друштва, као подривач, даме и господо, свег Реда и Стабилности, као завереник против саме Цивилизације. Из тог разлога ја сам за то да га отпустимо, да га уклонимо с дужности коју је обављао у овом Центру; ја сам за то да сместа затражим да буде премештен у неки Потцентар најнижег реда, и то, да би његова казна послужила Друштву у највећој могућној мери, у Потцентар најудаљенији од ма ког значајнијег Центра становништва. На Исланду ће господин Маркс имати најмање прилике да наведе друге на погрешан пут својим фордохулним примером.“ Директор застаде; затим се, упечатљиво скрстивши руке, окрете Бернарду. „Марксе“, рече он,

„можете ли нам изнети ма какав разлог због кога не би требало да извршим казну која вам је изречена?“

„Могу“, врло гласно одговори Бернард.

Мало пометен, али ипак величанственим тоном, директор рече: „Онда га изнесите.“

„Свакако. Само, он је у ходнику. Један тренутак.“ Бернард похита вратима и отвори их широм. „Уђите“, нареди он, и разлог уђе и приказа се.

Чу се опште „ах!“ мрмљање запрепашћења и ужаснутости; једна девојка врисну; попевши се на столицу да боље види, неко претури две епрувете пуне сперматозоида. Подбула, млохавог мяса које је висило са ње, необично и страховито чудовиште средовечности међу тим чврстим младалачким лицима, Линда уђе у салу, усана кокетно развучених и искривљених у безбојан осмех и њишући у ходу својим огромним куковима, покретом који је требало да буде заводљиво таласање. Поред ње је ишао Бернард.

„Ево га“, рече он показујући на директора.

„Зар сте мислили да га не бих препознала?“ увређено рече Линда; затим, окренувши се директору: „Наравно да сам те познала, Томи; препознала бих те свуда, међу хиљаду људи. Али можда си ти мене заборавио. Зар се не сећаш, Томи? Твоја Линда.“ Стајала је и гледала га, накривљене главе, смешећи се и даље, али осмехом који је, пред директоровим изразом скамењеног гађења, све више губио самопоуздање, који затрепери и најзад се угаси. „Зар се не сећаш, Томи?“ понови она дрхтавим гласом. Очи су јој биле пуне стрепње, пуне неизрецивог бола; умрљано и омлитавело лице се гротескно згрчи у гримасу крајње патње. „Томи!“ Она рашири руке. Неко се закикота.

„Шта треба да значи“, поче директор, „ова чудовишна...“

„Томи!“ Она потрча према њему док се ћебе вукло за њом, сави му руке око врата, сакри лице на његове груди.

Проломи се незадржив урлик смеха.

“...ова чудовишна лакрдија“, повика директор.

Црвен у лицу, он је покушавао да се ослободи њеног загрљаја. Она се држала очајничком снагом. „Али ја сам Линда, ја сам Линда.“ Глас јој се губио у општем смеху. „Ти си ми направио дете“, завришта она надјачавши галаму. Наједном се сви утишаше, преплашени; све очи почеше с nelaгодношћу да се скривају, не знајући куда да погледају. Директор пребледе, престаде да се отима и укочи се, руку на њеним зглобовима, буљећи у њу, пренеражен. „Јесте, дете—а ја сам његова мајка.“ Она избаци ту срамотну реч као изазов у озлојеђену тишину; затим, отргавши се од њега, постиђена, постиђена покри лице рукама и зајеца. „Нисам је крива, Томи. Ја сам увек радила Малтусове вежбе, зар нисам? Зар нисам? Увек...“

Не знам како... Кад би знао, Томи, како је страшно... Али он ми је ипак био утеха. Цоне“, позва она окренувши се вратима. „Цоне!“

Он сместа уђе, застаде за тренутак на вратима, осврте се, а затим, нечујан у мокасилама, хитрим корацима пређе преко сале, паде на колена пред директором и рече јасним гласом: „Оче!“

Ова реч (реч ‘отац’ није била толико страшна—јер је изражавала удаљеност за један степен од гнусног и морално ниског чина рађања деце—већ просто вулгарна, пре скатолошки него порнографски непристојан), ова смешно простачка реч прекиде напетост која је већ била постала неиздржљива. Одјекну смех, урнебесан, готово хистеричан, салва за салвом, као да никад неће престати. Директор—а овамо отац! *Оче!* Господе Форде! То је заиста било више него смешно. Вриска и грохот се појачаше, лица су изгледала као да ће се сваког тренутка распући, сузе су текле потоцима. У гужви се претури још шест епрувета сперматозоида. *Оче!*

Блед, избезумљена погледа, директор је буљио око себе у најстрашнијим мукама збуњености и понижења.

Оче! Смех, који је показивао знаке замирања букну још јаче. Он покри уши рукама и истрча из сале.

11. Поглавље

После сцене у сали за оплођавање, сва лондонска елита се помамила за оним дивним створом који је пао на колена пред директором Центра за инкубаторску производњу и систематску обраду—тачније, бившим директором, пошто је јадник сместа дао оставку и више ни носа није промолио у Центар—за оним створом који се бацио на колена и назвао га (анегдота је била готово превише добра да би била истинита) ‘оче’. Линда, насупрот њему, није изазвала никакву сензацију, никоме није било ни на крај памети да је види. Рећи да је неко мајка—то је већ престајало да буде шала: то је била скаредност. Сем тога, она и није била права дивљакиња, пошто је била изручена из боце и обрађена као и цео свет, тако да није ни могла имати чудних ћелија. Најзад—а ово је био далеко најјачи разлог због кога јадну Линду нису хтели да виде—требало је узети у обзир и њен изглед. Дебела, остарела, покварених зуба, нечистог тена и са онаквим телом (сачувај Форде!)—човек просто није могао да је гледа а да му не припадне мука, да му доиста не припадне мука. Стога је крем лондонског друштва био чврсто решен да *не види* Линду. А ни Линда, са своје стране, није имала ни најмању жељу да види њих. Повратак цивилизацији је за њу значио повратак *соми*, значио могућност да се лежи у кревету и узима одмор за одмором, а да се не мора враћати с главобољом или нападима повраћања, да се не мора осећати онако као што се увек осећала после *пејотла*, као да је урадила нешто до те мере стидно и антисоцијално да више никад неће смети да подигне главу. *Сома* није ударала ни на какве муке. Она је пружала стање савршеног задовољства, а ако би сутрашње јутро изгледало непријатно, оно је било такво не само по себи, него у поређењу с празником који приређује сома. Лек се састојао у томе да се празник учини непрекидним. Линда је незасито тражила све веће, све чешће дозе. Доктор Шо је из почетка одбијао, најзад јој је почео давати колико је хтела. Она је узимала и по двадесет грама дневно.

„Што ће је докусурити за месец-два“, повери се доктор Бернарду. „Једног дана ће јој се само парализовати центар за дисање, и готово. Уосталом, тако ће бити најбоље. Кад бисмо могли да подмлађујемо, разуме се да би била сасвим друга ствар. Али не можемо.“

На опште чуђење (јер је под дејством *соме* Линда на згодан начин била уклоњена с пута), Џон се бунио.

„Али зар јој не скраћујете живот тиме што јој дајете толико *соме*!?“

„У извесном смислу, скраћујемо“, признаде др Шо. „Али, с друге стране, ми га у ствари продужујемо.“ Младић се загледа у њега, не схватајући. „*Сома* може да одузме неколико година објективног времена“, настави доктор. „Али помислите

само колико бескрајно много субјективног времена добијате само под њеним дејством. Сваки *сома*-празник пружа делић онога што су наши преци називали вечношћу.“

Џон поче да схвата. „Вечност нам је била у очима и на уснама“¹⁹, промрмља он.

„Како?“

„Ништа.“

„Разуме се“, рече др Шо, „не може се допустити људима да беже у вечност ако треба да се ради. Али пошто она нема никаквог озбиљног посла...“

„Па ипак“, није попуштао Џон, „мислим да то није морално.“

Доктор слеже раменима. „Па сад, наравно, ако више волите да је све време слушате како вршти у лудилу...“

На крају је Џон био приморан да попусти. Линда је редовно добијала своју *сому*. Отада није више излазила из своје собице на тридесет седмом спрату стамбене зграде у којој је становао и Бернард; лежала је у кревету, а радио и телевизор су били непрестано укључени; славина за мирис пачули је била отворена таман толико да капље, таблете *соне* су биле надохвату руке—није се мицала одатле, па ипак није била у тој соби, све време је била далеко, бескрајно далеко, на одмору, на одмору у неком другом свету, где је музика из радија била лавиринт звучних боја, лавиринт који је пулсирао и непрестано мењао облике, као да му је удахнут живот, који је водио (каким све дивно неизбежним завијуцима) до блиставог центра апсолутне извесности, где су разигране слике телевизора биле извођачи у неком неописиво заносном тотално озвученом тактилу, где је пачули који је капао био више него мирис—био сунце, био милион сексофона, био Попе у њеном загрљају, само много више, неупоредиво више од тога, и бескрајно.

„Не, подмладити не можемо. Али врло ми је драго“, закључио је др Шо, „што ми се пружила ова прилика да видим пример сенилности код људског бића. Много вам хвала што сте ме позвали.“ Он срдачно стеже Бернардову руку.

Дакле, свима им је било само до Џона. А пошто се само преко Бернарда, одређеног за чувара, могло доћи до њега, Бернард осети да се први пут у животу с њим поступа не смо нормално него као са човеком изузетне важности. Више се није причало о алкохолу у његовом сурогату крви, више се нису збијале шале на рачун његовог физичког изгледа. Хенри Фостер се трудио на све могуће начине да се спријатељи с њим, Бенито Хувер му је поклони шест пакетића гуме за жвакање с додатком полних хормона, помоћник директора одељења за предодређивање дошао му је на ноге и готово просјачки измољакао позивницу за једну од Бернардових вечерњих забава. Што се тиче жена, било је довољно да само наговести могућност да ће их позвати, и могао је имати коју је год хтео.

¹⁹ Антоније и Клеопатра, I, 3.

„Бернард ме је позвао за среду на упознавање с дивљаком“, победнички објави Фани.

„Баш ми је драго“, рече Ленина. „Сад стварно мораш признати да си погрешила што се тиче Бернарда. Је л’ да је он врло симпатичан младић?“

Начелник одељења за флаширање, директор одељења за предодређивање, три заменика помоћника генералног директора за оплођивање, шеф катедре за тактилну кинематографију више школе за емоционалну технологију, опат Вестминстерске појаонице, надзорник бокановскизације—списак угледних личности које су долазиле на Бернардове забаве био је бескрајно дуг.

„А прошле недеље сам имао шест девојака“, поверавао се он Хелмхолцу Вотсону. „Једну у понедељак, две у уторак, још две у петак и једну у суботу. Да сам имао времена или жеље, било би их још најмање туче које би једва дочекале...“

„Ти ми завидиш“, рече он.

Хелмхолц одмахну главом. „Само сам мало тужан, то је све“, одговори он.

Бернард оде сав бесан. Никад, рече он у себи, никад више неће ни реч проговорити са Хелмхолцом.

Дани су пролазили. Успех је опијао Бернарда као пенушаво вино и тиме га потпуно помирио (као свака добра дрога) са светом у коме се дотле осећао нелагодно. Све дотле док га је признавао као важну личност, ред ствари био је Бернарду добар. Али иако га је успех помирио са светом, Бернард се ипак није одрекао повластице да критикује тај исти ред ствари. Сам чин критиковања појачавало је његово осећање сопствене важности, од њега се осећао већим. Сем тога, он је искрено веровао да неке ствари и јесу за критику. (У исто време, искрено је уживао у својој популарности и могућности да има сваку девојку коју би пожелео.) Пред онима који су му се сада, због дивљака, удварали, он беше почео да парадира својим заједљивим неконформизмом. Људи су га учтиво слушали, али су иза његових леђа махали главом. „Овај ће младић рђаво завршити“, говорили су, проричући му брзи крај са утолико више убеђења уколико су били спремни да, у прво време, и сами допринесу да он буде рђав. „Други пут неће имати другог дивљака да му помогне“, говорили су. Но, у међувремену је ту био први дивљак, и били су учтивии. А пошто су били учтивии, Бернард се осећао као цин—као цин, а истовремено и као ван себе од одушевљења, лак као перо.

„Лак као перо“, рече Бернард, показујући прстом увис.

Високо, високо изнад њих, налик на бисер у небу, балон метеоролошког завода ружичасто је блистао на сунцу.

“...да се поменутом дивљаку“, гласила су Бернардова упутства, „прикажу сви видови цивилизованог живота...“

Цивилизовани живот му је тренутно приказиван из птичје перспективе, перспективе с платформе куле на Черинг-Т. Водичи су му били шеф станице и

директор месног метеоролошког завода, али највише је говорио Бернард. Опијен успехом, он се понашао као да је, у најмању руку, Управљач света који је дошао у посету. „Лак као перо.“

Бомбајска зелена ракета сручи се с неба. Путници изиђоше. Из осам прозорчића на кабини посматрало их је осам истоветних дравидских близанаца у сивомаслинастој униформи—осам стјуарда.

„Хиљаду двеста педесет километара на сат“, рече шеф станице желећи да начини утисак. „Шта кажете на то, господине Дивљаче?“

Џон рече да му се допада. „Само“, додаде он, „Пак је могао да склопи појас око целе Земље за четрдесет минута.“²⁰

„Дивљак“, писао је Бернард у извештају Мустафи Монду, „показује изненађујуће мало интересовања или страха пред проналасцима цивилизованог света. Нема сумње да његово овакво реаговање делимично резултира из чињенице да му је о њима говорила жена по имену Линда, његова м...“

(Мустафа Монд се намршти. „Шта мисли та будала, да сам толико преосетљив да не могу да ту реч видим целу исписану?“)

„Делом због тога што је његово интересовање усредсређено на нешто што он назива ‘душа’ и дефинише као појаву независну од материјалног света, док, у ствари, као што сам покушао да му кажем...“

Управљач прескочи следеће реченице и управо је хтео да окрене страницу тражећи нешто интересантније и конкретније, кад му поглед паде на читав низ сасвим необичних реченица. „...мада морам признати“, читао је он, „да се слажем с Дивљачовим погледом на цивилизовани инфантилизам, који он сматра превише лаким, или, по његовим речима, недовољно скупим, стога бих желео да искористим ову прилику да скренем пажњу Вашег Фордства на чињеницу да...“

Гнев Мустафе Монда готово у истом тренутку уступи место весељу. Да ова креатура њему—*њему*—држи свечано предавање о друштвеном уређењу—па то је више него гротескно. Тај мора да је полудео. „Морао бих да му прочитам лекцију“, рече он у себи, затим забаци главу и гласно се насмеја. Читање лекције беше одложено за тренутак.

Налазили су се у малој фабрици електричних уређаја за хеликоптере, огранку Корпорације за производњу електричне опреме. На самом крову (јер Управљачево циркуларно писмо је имало чаробно дејство), сачекали су их технички директор и начелник Одсека за људски материјал.

У фабрику су сишли заједно.

²⁰ Сан летње ноћи, II (превод Св. Стефановића).

„Сваку фазу процеса производње“, објасни начелник Одсека за људски материјал, „обавља, уколико услови допуштају, једна иста група Бокановски.“

И заиста, хладно пресовање су обављале осамдесет три црне брахицефалне Делте, кратконосе, готово крње. На педесет шест четвороосовинских пробојаца радило је педесет шест Гама равних носева и риђе косе. У ливници је радило сто седам топлотно обрађених Епсилон Сенегалаца. Завртње су нарезивале тридесет три Делта девојке издужене главе, пепељасте косе, уских карлица и све високе метар и шездесет девет центиметара, с толеранцијом од двадесет милиметара. У одељењу за монтажу, динамо-машине су склапале две екипе Гама-плус кепеца. Два ниска радна стола стајала су један насупрот другом, између њих је клизио конвејер са товаром саставних делова, четрдесет седам плавокосих глава сучељавало се са четрдесет седам смеђих. Четрдесет седам прћастих носева са четрдесет седам кукастих, четрдесет седам увучених контролисало је осамнаест истоветних кестењастих девојака у Гама-зеленим радним оделима, паковало у сандуке тридесет четири кратконога Делта-минус левака, и товарило на камионе и камионете шездесет три Епсилон полуимбецила плавих очију, ланеноплаве косе и пегавих лица.

„О, врли нови свете...“ Неки зловни трик меморије наведе Дивљака да понови Мирандине речи. „О, врли нови свете који у себи имаш таквих људи.“

„Уверавам вас“, закључи начелник Одсека за људски материјал, док су напуштали фабрику, „да са радницима тако рећи и немамо проблема. Увек излазимо на...“

Али Дивљак се беше изненада отргао од својих пратилаца и почео да повраћа, иза грма ловора, као да је чврста земља била хеликоптер који је запао у разређен ваздух.

„Дивљак“, писао је Бернارد, „одбија *сому* и изгледа веома забринут због тога што је Линда, његова м..., стално узима. Примећено је да Дивљак често обилази своју м... и веома јој је привржен, упркос њеној сенилности и изванредно одбојном изгледу, што је интересантан пример који показује како обрада у раном детињству може да измени и чак изопачи природне импулсе (у овом случају импулс узмицања од мрског предмета).“

У Итону слетеше на кров зграде Великог колеца. На супротној страни школског дворишта, педесет два спрата Лаптонове куле блистала су на сунцу свом својом белином. Колеџ, с њихове леве стране, и Школска колективна појаоница, с десне, уздизали су своје поштовања достојне масе од бетонског гвожђа и вита-стакла. У средини квадратног дворишта стајала је чудна стара статуа господина Форда од хромираног челика.

Др Гефни, ректор, и госпођица Кит, управитељица, сачекаше их док су силазили из хеликоптера.

„Има ли овде много близанаца?“ упита Дивљак с прилично бојазни кад су кренули у обилазак.

„О, не“, одговори ректор. „Итон је резервисан само за децу из највиших каста. Једна оплодна ћелија—једна одрасла јединка. Разуме се, то отежава наставу, али пошто ће наши ученици у животу заузимати одговорне положаје и морати да се сналазе у изузетним ситуацијама, то се није могло избећи.“ Он уздахну.

Бернарду је, у међувремену, запала за око госпођица Кит. „Ако сте слободни једне вечери, понедељком, средом или петком“, рече он, и додаде, показавши палцем на Дивљака:

„Интересантан примерак. Врло чудан.“

Она се осмехну (заиста диван осмех, помисли он); да, хвала, биће јој врло мило да присуствује некој његовој забави.

Ректор отвори врата.

После пет минута у тој Алфа-двоструко плус учионици, Џон је био мало збуњен.

„Шта су то основи релативитета?“ дошапну он Бернарду. Бернард покуша да објасни, а онда се предомисли и предложи да пођу у неку другу учионицу.

Иза једних врата у ходнику који је водио до Бета-минус географског кабинета чула се вика једног звучног сопрана: „Један, два, три, четири“, а затим, уморно и нестрпљиво: „На месту вољно.“

„Малтусове вежбе“, објасни управитељица. „Разуме се, већина наших девојака су штиркиње. И ја сама сам штиркиња.“ Она се осмехну Бернарду. „Али имамо неких осам стотина нестерилизовних и оне морају стално да вежбају.“

У Бета-минус географском кабинету Џон сазнаде да је резерват за дивљаке ‘област коју се, због неповољних климатских или геолошких услова, или несташице природног богатства, није исплатило цивилизовати’. Нешто шкљоцну, соба се замрачи, и одједном се на екрану изнад наставникове главе појавише *Пенитентес*²¹ из Акоме како падају ничице пред богородицом и лелечу, као што их је он слушао у пеублу, исповедајући своје грехе пред Исусом на крсту, пред Пуконгом представљеним у облику орла. Млади Итонци су се грохотом смејали. Лелечући и даље, *Пенитентес* устадоше, обнажише се до појаса и почеше се бичевати, ударац за ударцем, бичевима чији су каишеви били везани у чвор. Удвостручени смех надјача чак и њихово стењање које се чуло из појачала.

„Али зашто се смеју?“ упита Дивљак с болним запрепашћењем у гласу.

„Зашто?“ Ректор окрете према њему лице које је још било развучено у осмех. „Зашто? Па зато што је све ово крајње смешно.“

²¹ Покајници, испаштачи; прим. прев.

У тактилском сумраку, Бернард се усуди на потез који некада ни у потпуном мраку не би смео да изведе. Снажан у својој новостеченој важности, он обгрли управитељицу око струка који меко попусти, као жалосна врба. Управо се спремао да украде који пољубац, или да је евентуално, благо уштине, кад нешто шкљоцну и ролетне се дигоше.

„Сад бисмо могли да кренемо даље“, рече госпођица Кит и упути се вратима.

„А ово је“, рече ректор тренутак касније, „хипнопедијски центар.“

На полицама дуж три зида сале стајало је поређано на стотине апарата за синтетичку музику, по један за сваку спаваоницу; у преградама дуж четвртог стајали су ваљци хартије на које су биле снимљене разне хипнопедијске лекције.

„Овде су убацн ваљак“, објасни Бернард, прекинувши др Гефнија, „притисне овај прекидач...“

„Није тај, онај други“, исправи га озловољени ректор.

„Јесте, овај други. Ваљак се одмотава: селенска ћелија претвара светлосне импулсе у звучни и ...“

„И ето“, закључи др Гефни.

„Да ли читају Шекспира?“ упита Дивљак док су, идући према лабораторији за биохемију, пролазили поред библиотеке.

„Разуме се да не читају“, поцрвеневши рече управитељица.

„У нашој библиотеци“, рече др Гефни, „налазе се само приручници. Ако је младима потребна забава, наћи ће је у тактилу. Ми их учимо да избегавају сваку забаву која претпоставља усамљеност.“

Пет аутобуса дечака и девојчица, распеваних или у немом загрљају, прође поред њих по застакљеном друму.

„Управо се враћају“, објасни др Гефни док је Бернард шапатом заказивао састанак са управитељицом за исто вече, „из крематоријума у Слоу. Привикавање на смрт почиње кад наврше осамнаест месеци. Свака беба проводи два преподнева у седмици у Умиралишту за самртнике. Тамо се држе најлепше играчке, а кад неко умре, дели им се сладолед од чоколаде. Тако науче да приме смрт као нормалан догађај.“

„Као и сваки други физиолошки процес“, стручно убаци управитељица.

Хотел Савој, у осам. Све је било договорено.

На повратку у Лондон, зауставише се код фабрике ТВ корпорације у Бренфорду.

„Нећете се љутити да ме мало сачекате?“ упита Бернард. „Идем само да телефонирам.“

Дивљак остаде да чека и посматра. Прва дневна смена је управо напуштала посао. Мноштво радника нижих каста стајало је у реду на станици једношинске железнице—седам или осам стотина Гама, Делта и Епсилона, жена и мушкараца, а међу њима једва да је било туце типова лица или телесне грађе. Свакоме од њих је станични службеник издавао уз карту и по једну картонску кутијицу. Дуга гусеница људи и жена полако је милела напред.

„Шта има у оним“, (он се сети Млетачког трговца), „оним ковчежићима?“ упита Дивљак Бернарда кад му се овај придружио.

„Дневно следовање *соне*“, одговори Берnard прилично неразговорно, јер је у том тренутку жвакао једну гуму из Хуверовог поклона. „Издаје им се после рада. Четири таблете од по пола грама. Суботом шест.“

Он пријатељски ухвати Џона под руку; упутише се хеликоптеру.

Ленина уђе у свлачионицу певајући.

„Нешто ми данас изгледаш задовољна“, рече Фани.

„Па и *јесам*“, одговори она. Зип! „Телефонирао ми је Берnard пре пола сата.“ Зип, зип! Она искорачи из свог шорца. „Искрснуо му је један непредвиђени састанак.“ Зип! „Моли ме да вечерас изведем Дивљака у тактил. Морам да пожурим.“ Она похита у купатило.

„Она баш има среће“, рече Фани за себе, посматрајући је.

У оној примедби није било зависти; доброћудна Фани је само констатовала чињеницу. Ленина је заиста имала среће; утолико што је, поред Берnard, и њој припао замашан део Дивљакове огромне славе, утолико што је њена безначајна личност одражавала највећу сензацију дана. Зар није имала позив од секретарице Кола фордовских сестара да одржи предавање о својим доживљајима? Зар није била позвана на годишњу вечеру клуба Афродитеум? Зар се већ није појавила у тактило-филмским новостима—видљива, чујна и опипљива безбројним милионима становника целе планете?

Пажња коју су јој указивале чувене личности није била ништа мање ласкава. Други секретар регионалног Управљача света био ју је позвао на вечеру и доручак. Један викенд је провела с Његовим Фордством Врховним Судијом, други с Кентерберијским архипојцем²². Директор Корпорације за унутрашње и спољне лучевине стално ју је зивкао телефоном, а заменик гувернера Европске банке водио ју је у Довил.

„Дивно је, разуме се. Само, ипак“, повери се она једном приликом Фани, „ипак се осећам као да сам нешто стекла изигравши туђе поверење. Јер, наравно, прво што их интересује то је како изгледа имати се с Дивљаком, а ја морам да им кажем

²² У данашњој Енглеској: Кентерберијски архиепископ—највиши црквени великодостојанственик после владара; прим. прев.

да не знам.“ Она затресе главом. „Јасно, већина мушкараца ми не верује. Али да знаш да је истина. Волела бих да није“, додаде она тужно и уздахну.

„Страшно је згодан, је л’ да?“

„Па зар се ти њему не свиђаш?“ упита Фани.

„Понекад ми се чини да му се свиђам, а понекад опет не. Он се стално труди да ме избегне; излази из собе кад ја уђем; неће ни да ме додирне; неће чак ни да ме погледа. Само понекад кад се изненада окренем, ухватим га како ме прождире очима, и онда—уосталом, знаш већ како мушкарци изгледају кад им се допаднеш.“

Да, Фани је знала.

„Ништа не схватам“, рече Ленина.

Није могла да схвати, и није била само збуњена него и узнемирена.

„Знаш, Фани, зато што се он мени свиђа.“

Свиђа, и то све више и више. Па, сад је прилика, помисли она, тапкајући се иза ушију прстима овлаженим парфемом. Тап, тап, тап—и те каква прилика. Њено расположење нађе одушка у песми.

Дражи док не кажем; важи,

Воли док ме не заболи,

Док не паднем сва у кому,

Љуби, мази у екстази:

Љубав прија, и ти и ја

Волимо је као сому.

Оргуље за мирис свирале су дивни, освежавајући Капричо траве—треперави арпеђо мајчине душице и лавандуле, рузмарина, босиљка, мирте, козлаца, низ смелих модулација које су додиривале нотне кључеве зачина, све до амбре, а онда лагани повратак, преко сандаловог дрвета, камфора, кедра и свежег сена (с повременим благим дисхармоничним тоновима—ћувом говеђег печења, благим воњем свињске балеге), једноставним ароматским линијама основне теме. Последњи одјек мајчине душице полако замре, зачу се аплауз, светла се упалише. У апарату за синтетичку музику поче да се одвија ролна. Сад је салу испуњавала пријатно чежњива свирка трија за хипервиолину, супервиолончело и сурогат обое. Тридесет-четрдесет тактова—а онда, на инструменталној позадини, поче да ћурличе глас више него људски, час грлен, час потмуо, час шупаљ као флаута, час набијен чежњивим гармоничким линијама, он пређе без напора целу скалу од рекордног дубоког баса Гаспарда Фостера, који се налазио на ивици чујности за људско уво, до највишег Це, које је (1770. године, у Дуждевој палати у Парми, на Моцартово запрепашћење) једном извела Лукреција Ајугари, једина од свих певачица у историји.

Утонули у своје пнеуматичне фотеље, Линда и Дивљак су њушили и слушали. Затим дође ред на очи и кожу.

Светлост у сали се угаси, у тами се само блистала, као да се сама одржавају у ваздуху, ватреноцрвена тродимензионална слова. ТРИ НЕДЕЉЕ У ХЕЛИКОПТЕРУ. ТОТАЛНО СУПЕРОЗВУЧЕН (УКЉУЧУЈУЋИ И СИНТЕТИТИЧКИ ГОВОР) СТЕРЕОСКОПСКИ ТАКТИЛНИ ФИЛМ У БОЈИ. УЗ ПРАТЊУ ОРГУЉА ЗА МИРИС.

„Ухвати ове металне ручице на наслону фотеље“, прошапутала Ленина. „Иначе нећеш осетити тактилне ефекте.“

Дивљак учини као што му је било речено.

Она ватрена слова беху у међувремену ишчезла, десет секунди владао је потпуни мрак, онда се одједном, блештави и неупоредиво масивнији него што би изгледали у природи, много стварнији од стварности, појавише на стереоскопским сликама, чврсто загрљени, огроман црнац и златокоса брахицефална Бета-плус девојка.

Дивљак поскочи. Шта то осећа на уснама? Он подиже руку до уста, надражај престаде; поново спусти руке на металне ручице; надражај се поново јави. Из оргуља за мирис, у међувремену се ширио мирис чистог мошуса. Гласом као да издише, суперголубица са звучне траке загука „Оо-оох“, а бас, дубљи од афричког, са свега тридесет две вибрације у секунди, одговори: „Аа-аах“, „Оох-ах и ООх-ах“, стереоскопске усне се поново спојише и ерогене зоне на лицима шест хиљада гледалаца у алхамбри поново заголица готово неиздржљива галванска сласт. „Оох...“

Заплет филма био је необично једноставан. Неколико минута после првих оох и аах (пошто је двоје протагониста отпевало дует и извело љубавну сцену на том чувеном медвеђем крзну чија се свака длака—помоћник директора одељења за предодређивање био је потпуно у праву—могла осетити посебице и сасвим јасно), црнац доживи несрећан случај у хеликоптеру и падне на главу. Буп! какав потрес у сваком челу! Из публике се зачу хор јаука.

Удар у главу потпуно поништи црнчеву обраду. Код њега се појави искључива и манијачка страст према Бета-плавуши. Она га одбија. Он наваљује. Следе отимања, гоњења, напад на супарника и, најзад, сензационално киднаповање. Црнац отме Бета-плавушу усред пространог неба и три недеље је држи у хеликоптеру који лебди у ваздуху, сам с њом, противно свим друштвеним нормама. Најзад, после читавог низа авантура и после многих ваздушних акробација, тројица лепих младића Алфа успеју да је спасу. Црнац буде послат у Центар за поновну обраду одраслих, и филм се заврши срећно и долично, с тим што Бета-плавуша постаје љубавница све тројице спасилаца. Радња се за тренутак прекиде да све четворо отпевају синтетички квартет, уз пуну пратњу супероркестра и мирис гарденија из оргуља за мирис. Затим се медвеђе крзно појави по последњи пут и, уз крешендо

сексофона, последњи стереоскопски пољубац се истопи у затамњењу, последњи електрични трнци замреше на уснама публике као мољац на умору кад дрхти, све слабије, све спорије и на крају се сасвим, сасвим умири.

Али за Ленину мољац није сасвим умро. Чак и кад су се светла поново упалила, док су полако тапкали у гомили ка лифтовима, сабласни одјек тог пољупца још јој је треперио на уснама, још је повлачио танке дрхтаве црте зебње и задовољства по кожи. Образи су јој били зажарени, очи блиставе као роса, дисање немирно и дубоко. Она дохвати Дивљакову руку и притисну је, млитаву, уза свој бок. Он је погледа за тренутак, блед, измучен, обузет жељом и постиђен због ње. Није био достојан Ленине, није... Очи им се за тренутак среташе. Какво су благо њене очи обећавале! Краљевску награду у темпераменту. Он брзо скрете поглед, ослободи своју заточену руку. Нејасно се прибојавао да она не престане да буде нешто чега би се он осећао недостојним.

„Мислим да овакве ствари не би требало гледати“, рече он, хитајући да с Ленине пребаца на спољне околности кривицу за свако прошло или будуће несавршенство.

„Какве ствари, Џоне?“

„Као овај одвратни филм.“

„Одвратни?“ Ленина се истински зачуди. „Ја мислим да је баш добар.“

„Низак је“, рече он увређено, „сраман.“

Она одмахну главом. „Не схватам те.“ Зашто је тако чудан? Зашто се толико труди да поквари ствари?

У таксикопетру једва да ју је и погледао. Везан неизреченим заклетвама, покоран законима који су одавно престали да важе, седео је ћутећи, окренут у страну. Понекад би му се цело тело затресло до изненадног нервозног трзаја, као да неки прст повлачи жицу затегнуту до кидања.

Таксикоптер се спусти на кров зграде у којој је био Ленинин стан. „Најзад“, ликујући помисли она излазећи из кабине. Најзад—иако је управо *сада* био толико чудан. Заставши испод сијалице, она зашкиљи у своје ручно огледало. Најзад. Да, нос јој се заиста мало сија. Она истресе мало пудера из пуфне. Она протрља сјајно место на носу, мислећи при том: „Страшно је згодан. Он бар не мора да се стиди као Бернард. Па ипак... Свако други би то давно урадио. Е, па, најзад ће се и то средити.“ Онај делић лица у округлом огледалцету одједном јој се насмеши.

„Лаку ноћ“, рече пригушени глас поред ње. Ленина се нагло окрете. Он је стајао на улазу у такси, разрогачених очију, укочена погледа, очигледно је тако гледао све време док је она пудерисала нос, и чекао—али шта? Или оклевао, покушавајући да донесе одлуку, и све време мислио, мислио—није могла да схвати какве све чудновате мисли. „Лаку ноћ, Ленина“, понови он и покуша да се осмехне, али на лицу му се само појави нека необична гримаса.

„Али Цоне... мислила сам да ћеш... хоћу да кажем, зар нећеш да...?“

Он затвори врата и саже се да нешто каже возачу. Такси узлете у ваздух.

Гледајући кроз прозорчић на поду, Дивљак је видео Лениново лице окренуто навише, бледо у плавичастој светлости сијалица. Уста су била отворена, дозивала га је. Њена силуета, скраћена у перспективи, брзо је нестајала, квадрат крова који се смањивао изгледао је као да тоне у мрак.

Пет минута касније био је у својој соби. Извадивши из скровишта књигу коју су мишеви били нагризли, он поче да преврће умрљане и изгужване листове с побожном пажњом и заустави се на *Отелу*. Отело је, сети се он, сличан јунаку филма *Три недеље у хеликоптеру*—и он је црнац.

Бришући очи, Ленина се упути преко крова до лифта. Спуштајући се на XXVII спрат она извади своју бочицу *соне*. Један грам ће бити мало, закључи она, њена бољка је била јача од те порције. Али ако узме два грама, ризикује да се сутрадан ујутру не пробуди на време. Она, најзад, начини компромис и на савијени леви длан истресе три таблете од по пола грама.

12. Поглавље

Бернард је морао да виче кроз закључана врата; Дивљак није хтео да отвори.

„Али сви су већ доле, чекају те.“

„Нека чекају“, чу се иза врата пригушени глас.

„Доне, па знаш добро“, (како је тешко деловати убедљиво кад се мора викати на сав глас!), „да сам их позвао само зато да се упознају с тобом.“

„Требало је прво да питаш мене да ли ја хоћу да се упознам с њима.“

„Доне, па раније си увек долазио.“

„Баш зато више нећу.“

„Мени за љубав“, умиљавао се Бернард из свег гласа. „Зар нећеш бар мени за љубав?“

„Нећу.“

„Озбиљно?“

„Озбиљно.“

„Али шта сада да радим?“ зајеча Бернард.

„Иди до ђавола!“ дрекну раздражени глас изнутра.

„Али вечерас долази Кентерберијски архипојац.“ Бернард је био на ивици суза.

„*Ai yaa tákwa!*“ Једино је језиком племена Суњи Дивљак могао потпуно да изрази оно што мисли о архипојцу. „*Háni!*“ додаде он као да се накнадно сетио, а затим (с каквим крвожедним подсмехом!): „*Sons éso tse-ná.*“

И плуну на под, као што би учинио Попе.

На крају је Бернард био принуђен да одступи, оборене главе, сав погружен, и обавести нестрпљиви скуп да се Дивљак те вечери неће појавити. Мушкарци примише вест с негодовањем. Сви су били бесни што су морали да се понашају љубазно према том безначајном бићу јеретичких погледа. Што су у хијерархији били виши, то им је огорчење било дубље.

„Да ме тако повуче за нос“, непрестано је понављао Архипојац, „мене!“

Што се тиче жена, оне су сматрале, негодујући, да их је овамо довукао под лажним изговором—и подвалио им, тај бедник у чију су боцу погрешно насули алкохола—та креатура грађена као Гама-минус. То је била срамота, то су и

говориле, све гласније и гласније. Управитељица из Итона је била нарочито саркастична.

Једино Ленина није рекла ништа. Бледа, плавих очију замагљених неуобичајеном тугом, она је седела у углу, одвојена од друштва око себе осећањем у коме они нису могли да учествују. На забаву је дошла са чудним осећањем зебње и ликовања у исто време. „За који минут“, беше рекла у себи док је улазила у собу, „видећу га, разговараћу с њим, рећи ћу му“, (јер она је овамо дошла с готовом одлуком), „да ми се свиђа—више него ико. А он ће на то можда рећи...“

Шта ће рећи? Крв јој удари у образе.

„Зашто је оно вече после представе био тако чудан? Тако необичан. А ипак сам сасвим сигурна да се и ја њему свиђам. Сигурна сам...“

Управо у том тренутку Бернард је дошао са својим саопштењем; Дивљак неће доћи на забаву.

Ленина одједном осети све оно што се нормално искуси на почетку куле сурогатом дубоких осећања—страшну празнину, зебњу без даха, мучнину. Учини јој се да јој је срце стало.

„Можда зато што му се не свиђам“, рече она у себи. И одједном ова претпоставка постаде утврђена чињеница: Џон није хтео да дође зато што му се она не свиђа. Зато што му се она не свиђа...

„Знаете, ово је *стварно* превише“, говорила је управитељица Итона директору Предузећа за крематоријуме и рекулперацију фосфора. „Кад само помислим да сам чак...“

„Јесте“, чу се глас Фани Краун, „оно за алкохол је чиста истина. Једна моја пријатељица познавала је једну девојку која је у то време радила у депоу ембриона. Она је рекла мојој пријатељици, а пријатељица је рекла мени...“

„Штета, штета“, рече Хенри Фостер, саучествујући у Архипојчевом негодовању. „Вероватно ће вас интересовати да чујете да га наш бивши директор замало није преместио на Исланд.“

Пробушен сваком изговореном речи, чврсто надувани балон Бернардове срећне самоуверености издушивао је на хиљаду рана. Блед, смушен, понизан и нервозан, он се вртео око својих гостију, муцао неповезане речи извињавања, уверавајући их да ће идући пут Дивљак свакако доћи, молећи их да седну и поједу сендвич с каротином, мало паштете с витамином, да попију чашу лажног шампањца. Они су јели, али њега су игнорисали; пили и сипали му увреде у лице, или разговарали о њему, гласно и упадљиво, као да га и нема.

„А сад, пријатељи моји“ рече Кентерберијски архипојац оним свечаним звучним гласом којим је водио свечану службу на прославама Фордовдана, „а сада, пријатељи моји, мислим да је време...“ Он устаде, спусти своју чашу, очисти руком

са свог прслука од пурпурне вискозне тканине мрвице богатог обеда и пође вратима.

Бернард полете као стрела да га задржи.

„Зар баш морате, Архипојче?... Још је рано. Ја сам се надао да ћете...”

Да, чему се он све није надао кад му је Ленина у поверењу рекла да ће Кентерберијски архипојац доћи ако му се упути позивница. „Знаш, он је у ствари јако симпатичан.“ И показала је Бернарду мали златни патент-затварач у облику слова Т; добила га је од Архипојца за успомену на викенд који је с њим провела у Појаоници дијецезе. У част Кентерберијског архипојца и г. Дивљака, објавио је Бернард свој тријумф на свакој позивници. Али Дивљак је од свих вечери изабрао баш ово да се закључа у своју собу, да му виче „*Háni!*“ и чак (срећа што Бернард није разумео језик племена Суњи) „*Sons éso tse-ná!*“ Оно што је требало да буде врхунски домет у целој Бернардовој каријери, испало је тренутак његовог најдубљег понижења.

„Ја сам се толико надао...” понављао је он муцајући, упревши очи пуне молбе и смушености у великог достојанственика.

„Млади мој пријатељу“, рече Архипојац тоном гласне и свечане строгости. Завладала је општа тишина. „Даћу вам један мали савет.“ Он запрети прстом Бернарду. „Пре него што буде прекасно. Али, али користан савет.“ (Глас му постаде загробан.) „Поправите своје понашање, младићу, поправите своје понашање.“ Он начини знак Т над Бернардом и окрете се. „Ленина, дете моје“, позва он измењеним гласом, „пођите са мном.“

Послушно, али без осмеха (потпуно несвесна указане почести) и без видљиве радости, Ленина крете за њим и изиђе из собе. Остали гости су их следили у размацама које је налагало поштовање. Последњи залупи врата. Бернард остаде сасвим сам.

Пробушен, потпуно издуван, он паде у фотељу и, покривши лице рукама, заплака. Неколико тренутака касније предомисли се и узе четири таблете *some*.

Горе у својој соби Дивљак је читао ‘*Ромеа и Ђулијету*’.

Ленина и Архипојац изиђоше на кров Појаонице. „Пожурите млади мој пријатељу—хоћу рећи, Ленина“, повика нестрпљиво Архипојац са улаза у лифт. Ленина, која се за тренутак беше зауставила да погледа Месец, спусти поглед и похита преко крова да му се придружи.

Научна расправа коју је Мустафа Монд управо био прочитао носила је наслов ‘*Нова теорија биологије*’. Он је неко време седео, чела набрана у размишљању, затим узе перо и написа преко прве стране: ‘Ауторов математички третман појма сврхе нов и веома инвентиван, али јеретичан, у односу на садашње друштвено уређење опасан и потенцијално субверзиван. *Не одобрава се за штампу.*’ Он подвуче последње речи. ‘Аутора држати под специјалним надзором. Може се

указати потреба за његовим премештањем у Станицу за поморску биологију на Св. Јелени.’ Штета, помисли он потписујући се. Маестрално дело. Али кад се једном почну допуштати објашњења која узимају сврху као основну премису—онда, Форда ми, ко зна куда то може да одведе. Такве идеје могу лако да потру дејство обрађивања међу нестабилнијим духовима виших каста—да им униште веру у срећу као Највише Добро и наведу их да уместо тога поверују како је циљ негде даље, негде ван садашње сфере људског дохвата, да циљ живота није у одржавању стања лагодности него у неком јачању и пречишћавању свести, у неком проширењу знања. Што врло лако, размишљао је Управљач, може да буде истина. Али недопустива у садашњим условима. Он поново узе перо и испод речи *Не одобрава се за штампу* повуче још једну црту, дебљу и црњу од прве, онда уздахну. Како би било лепо, помисли, кад се не би морало мислити о срећи!

Затворених очију, лица које је пламтело у заносу, Џон је декламовао празнини:

О, нек се учи луч од ње да сја!

Мислиш на лицу ноћ је носи та

Ко алем-камен скуп Циганка каква

На уху свом. За сваки дан оваква

Лепота није, нит за свет: за једне

*Раскошна одвећ, скупа изванредно за друге...*²³

На Ленининим грудима сијало је златно Т. Архипојац га несташно дохвати и несташно поче да вуче, да вуче. „Најбоље ће бити“, одједном рече Ленина, прекинувши дугу тишину, „да ја узмем два-три грама *соче*.“

Бернард је у то време већ заспао дубоким сном и смешио се свом приватном рају снова. Смешио се, смешио. Али сваких тридесет секунди, неумољиво, казаљка за минуте на електричном сату изнад његове главе скочила би унапред уз једва чујан тик, тик, тик, тик... И дође јутро. Бернард се поново нађе у блату времена и простора. До Центра се одвезао таксијем, у најмрачнијем расположењу. Пијанство од успеха беше изветрило; поново се нађе трезан у себи самом; а супротно од привременог балона у току последњих неколико недеља, његово старо ја је изгледало теже од околне атмосфере, теже него икад раније.

Према овако издуваном Бернарду Дивљак, преко сваког очекивања, испољи већу пријазност.

„Сад сте ближи оном расположењу у коме сте били у Малпаису“, рече он кад му је Бернард испричао своју жалосну причу. „Сећате ли се нашег првог разговора? Испред кућице. Сад изгледате као што сте изгледали тада.“

„Зато што сам поново несрећан; ето зашто.“

²³ Ромео и Ћулијета, I, 5 (превод Б. Недића и В. Живојиновића).

„Ја лично бих радије био несрећан него овако лажно срећан као што сте ви.“

„Е, ово ми се допада“, јетко рече Бернард. „Тим пре што сте ви криви за све ово. Нисте дошли на забаву и зато су се сад сви окренули против мене.“ Знао је да је његова оптужба неправична до апсурда; он признаде у себи—касније, чак и наглас—да је истина оно што му је Дивљак рекао у одговору: да пријатељи који се за такву ситницу претварају у непријатеље и прогониоце нису никакви пријатељи. Но упркос том сазнању и тим признањима, упркос томе што су му подршка и симпатија његовог пријатеља остали једина утеха, Бернард перверзно настави да гаји, упоредо са сасвим искреним пријатељским осећањима, потајну мржњу према Дивљаку, да смишља кампању ситних освета уперених против њега. Гајити мржњу према Архипојцу било је бескорисно; шефу Одељења за флаширање или помоћнику Директора одељења за предодређивање било је немогућно светити се. Као жртва, Дивљак је за Бернарда поседовао огромно преимућство над осталима стога што му је био при руци. Једна од главних функција пријатеља јесте да издржи (у блажем и симболичном облику) казне које бисмо желели, али не можемо, да извршимо над нашим непријатељима.

Бернардов други жртвопријатељ био је Хелмхолц. Кад је, поражен, отишао и поново га замолио за пријатељство које се, у свом сјају, није трудио да одржи, Хелмхолц му га је пружио; и то га пружио без прекора, без речи примедбе, као да је заборавио да су се икад свађали. Дирнут, Бернард се истовремено осетио понижен овом великодушношћу—великодушношћу утолико изузетнијом и стога дубље понижавајућом што није дуговала ништа *соми*, него самом карактеру Хелмхолцовом. Заборавио је и опростио Хелмхолц, онакав какав је био сваког дана, а не Хелмхолц какав постаје под дејством пола грама соме. Бернард је осетио одговарајућу захвалност (била је велика утеха поново имати пријатеља), а и одговарајућу одбојност (било би задовољство осветити се на неки начин Хелмхолцу за његову доброту).

Приликом првог сусрета после заваде, Бернард отвори срце, исприча му све о својој злој срећи и прихвати утеху. Тек неколико дана касније он сазнаде, са изненађењем и дубоким стидом, да није једини који има тешкоћа. Хелмхолц беше такође дошао у сукоб с влашћу.

„Све због неких стихова“, објасни он. „Држао сам мој редовни курс за трећу годину, виши курс емоционалне технологије. Дванаест предавања, од којих је седмо о стиховима. Тачније, ‘О употреби стихова у моралној пропаганди и реклами’. Предавања увек илуструјем мноштвом практичних примера. Овог пута сам им дао нешто што сам сâм написао. Све саме глупости, разуме се; али нисам могао да одолим.“ Он се насмеја. „Интересовало ме је да видим реаговање. Поред тога“, додаде он озбиљним тоном, „хтео сам да спроведем малчице пропаганде; да их наведем да осете оно што сам је осећао док сам писао те стихове. Форде!“ Он се поново насмеја. „Каква се дрека дигла! На крају ме је позвао декан и запретио да ће ме сместа отпустити. Сад сам обележен.“

„А о чему су говорили ти стихови?“

„О самоћи.“

Бернардове обрве пођоше навише.

„Ако хоћеш, изрецитоваћу ти их.“ И Хелмхолц поче:

*„Састанак одбора одржан јуче,
Маљице целе, а добош разбијен.
Поноћ у граду, време се вуче,
У вакууму будилник навијен.
Стегнута лица, склопљена уста,
Заустављене све су машине;
Некад пуни света, сада пусти,
Тргови посташе царство тишине.
Ђутања сва се сада веселе,
Плачу (које тихо, које гласно),
Говоре нешто—али шта желе
Никако није ми јасно.
У одсуству, рецимо, Цени,
Одсуству Егерије шкртице,
Одсуству њихових груди, рамена,
Усана и, овај, тртице,
Присуство расте, у тишини,
Ал’ чије? питам, и којег
Апсурда који, ево, чини
Да нешто што не постоји
У празне ноћи ипак се усели
Опипљивије и јаче но оно
Са чим се паримо у собама белим —
Ал’ зашто је ружно и гадости склоно?“*

Ето, то сам им навео као пример; а они су ме пријавили декану.“

„Нимало се не чудим“, рече Бернард. „Ти стихови директно нападају све оно што су они научили у сну. Имај у виду да су им упозорења против самоће поновљена најмање двеста педесет хиљада пута.“

„Знам. Али хтео сам да видим како ће деловати.“

Хелмхолц се само насмеја. „Чини ми се“, рече он, поћутавши мало, „да тек почињем да проналазим нешто о чему вреди писати. Као да тек почињем да користим ону моћ коју осећам у себи—ону додатну, скривену моћ. Чини ми се да се то сада буди у мени.“ Бернаруду се учини да је његов пријатељ дубоко срећан упркос свим својим недаћама.

Хелмхолц и Дивљак се сместа спријатељише. И то тако срдечно да Бернارد осети оштар убод љубоморе. У току свих тих недеља он није доспео до такве присности с Дивљаком какву је Хелмхолц успоставио за тренутак. Посматрајући их, слушајући њихов разговор, он је понекад хватао себе у осећању да жали што их је саставио.

Стидео се своје љубоморе и трудио се да је угуши наизменичним напорима воље и дозама *соме*. Али напори воље нису увек доносили успех; а у размацима између *сома*-одмора неизбежно се враћало свакодневно стање. Одвратно осећање му се упорно враћало.

При трећем сусрету с Дивљаком, Хелмхолц изрецитова своје стихове о самоћи.

„Како вам се допада?“ упита кад је завршио.

Дивљак одмахну главом. „Чујте ви ово“, беше његов одговор; он откључа фиоку у којој је чувао књигу коју су мишеви изгризли, отвори је и поче да чита:

Нека она птица најгласнијег поја

С јединог дрвета Арабије целе

Буде тужни гласник, труба невесела...

Хелмхолц је слушао са све јачим узбуђења. На речи „јединог дрвета Арабије целе“ он се трже; на „дречави весниче“, осмехну се од изненадног задовољства; на „свака птица тиранског крила“, крв му јурну у образе; али на „посмртну музику“ побледе и задрхта од неке потпуно нове емоције. Дивљак је читао и даље:

И тако трава преплави својину,

Јер испод ‘ја’ се нешто друго крило;

Ни два ни један сад већ није било

Двоструко име природе једине.

Разум сам собом помућен поста

И виде поделу где се опет спаја...

„Форда слаavimo, оргије правимо!“ рече Бернارد, прекидајући читање гласним, непријатним смехом. „Па то је, просто-напросто, химна с Мисе солидарности.“ Светио се својој двојници пријатеља што више воле један другог него њега.

Приликом следећа два-три сусрета он је често понављао овај мали чин освете. Систем је био једноставан и, пошто је и Хелмхолца и Дивљака страшно погађало разбијање и каљање омиљеног поетског кристала, необично ефикасан. Најзад му Хелмхолц запрети да ће га ударцем ноге у стражњицу избацити из собе ако се још једном усуди да их прекине. Па ипак је, за дивно чудо, следећи инцидент, најсрамнији од свих, био Хелмхолцово дело.

Дивљак је читао ‘Ромеа и Ђулијету’ наглас—читао (пошто је себе стално видео као Ромеа а Ленину као Ђулијету) гласом дрхтавим од јаког узбуђења. Хелмхолца је сцена првог сусрета двоје заљубљених збунила и заинтересовала. Сцена у воћњаку одушевила га је својом поетичношћу; али изражена осећања су му била смешна. Тако се секирати око тога хоће ли човек имати девојку или не—било му је прилично смешно. Али, ако се рашчлани сваки вербални детаљ, каква дивна манипулација емоцијама!

„У поређењу са овим старцем“, рече он, „наши најбољи стручњаци за пропаганду испадају просто смешни.“ Дивљак се победнички осмехну и настави да чита. Текло је, мање-више, добро, све док у последњој сцени трећег чина Капулет и његова жена нису почели гонити Ђулијету да се уда за Париса. Хелмхолц се врпољио у току целе те сцене; али кад, у патетичној имитацији Дивљаковој, Ђулијета завапи:

*Зар самилости међу облацима
нема да види понор јада мог?
О слатка мајко, не отурај мене:
бар један месец, једну недељу
одложи брак мој; или ако не,
припреми брачну постељу за мене
у гробу мрачном где но Тибалт спи...²⁴*

Кад Ђулијета изговори ово, Хелмхолц прште у необуздан грохот.

Отац и мајка (каква гротескна вулгарност!) који гоне своју кћер да има неког кога неће! И та глупача која не говори да се има с неким другим кога (бар у том тренутку) више воли! У свом скаредном бесмислу ситуација је била неодољиво смешна. Пође му за руком, уз херојски напор, да задржи све већи притисак свог осећања за смешно; али ‘слатка мајко’ (у Дивљаковом гласу дрхтавом од бола) и помињање Тибалта, мртваг а очигледно некремираног, како расипа сав свој фосфор у гробу мрачном—то је било и сувише за њега. Смејао се и смејао док га је Дивљак, блед од увреде и беса, гледао преко своје књиге коју, најзад, видевши да

²⁴ Ромео и Ђулијета, III, 5 (превод Б. Недића и В. Живојиновића).

смех не престаје, гневно затвори, после чега устаде и, покретом човека који склања бисер од свиња, закључа је у фиоку.

„Па ипак“, рече Хелмхолц кад је, повративши довољно даха да се може извинити, смирио Дивљака толико да је овај пристао да саслуша његово објашњење, „ја добро знам да су овакве смешне, сумануте ситуације потребне; ни о чему другом се не може писати заиста добро. Зашто је тај стари био тако добар пропагандиста? Зато што је имао толико безумних, лудачки болних ситуација због којих се може узбуђивати. Треба бити повређен и узнемирен; иначе се не може смислити ниједна стварно добра, рендгенски продорна реченица. Али оно са очевима и мајкама!“ Он одмахну главом. „Ја ипак не могу да останем озбиљан кад се тако шта помене. И ко се још може узбудити због тога хоће ли неко имати девојку или не?“ (Дивљак се трже; али Хелмхолц, који је замишљено гледао у под, не виде ништа.) „Не“, закључи он са уздахом, „то не иде. Потребне су нам неке друге врсте лудила и жестине. Али какве? Какве? Где се могу наћи?“ Он заћута; а затим рече, одмахујући главом: „Не знам. Не знам.“

13. Поглавље

Из сумрака у складишту ембриона изрони силуета Хенрија Фостера.

„Хоћеш ли са мном вечерас у тактил?“

Ленина без речи одмахну главом.

„Идеш с неким другим?“ Интересовало га је ко се од његовог друштва тренутно има с ким. „С Бенитом?“ упита он.

Она поново одмахну главом.

Хенри примети умор у пурпурним очима, бледило испод превлаке лупуса, тугу у угловима гримизних усана без осмеха. „Шта ти је, да ниси болесна?“ упита он са извесном стрепњом, бојећи се да није, можда, у питању нека од шачице још неискорењених заразних болести.

Ленина још једном одмахну главом.

„Било како било, требало би да одеш доктору“, рече Хенри. „Код лекара треба свакодневно ићи—никаква ти болест онда неће прићи“, додаде срдачно и потапша је по рамену, поткрепљујући хипнопедијску изреку. „Можда ти је потребна вештачка трудноћа“, набаци он. „Или једна интензивна кура СДО. Кажем интензивна, јер овај стандардни сурогат дубоких осећања није увек...“

„За име Форда“, рече Ленина, прекидајући своје упорно ћутање, „прекини!“ И окрете се својим занемареним ембрионима.

Како да не, кура СДО! Да се слатко исмеје, кад јој не би било до плача. Као да и без тога не пати од својих личних ДО! Пунећи шприц, она дубоко уздахну. „Доне“, промрмља она за себе, „Доне...“ Затим: „Форде! јесам ли овоме дала инјекцију против спаваће болести или нисам?“ Просто није могла да се сети. Најзад реши да не преузима ризик дајући му другу дозу и помаче се уз текућу траку до следеће боце.

Двадесет две године, осам месеци и четири дана после тог тренутка, младом и перспективном Алфа-минус гувернеру у Мванза-Мванзи беше суђено да умре од спаваће болести—први случај за више од пола века. Уздахнувши, Ленина настави свој посао.

Један сат касније, у свлационици, Фани је енергично протестовала. „Па то је крајње глупо, допустити себи да дођеш у такво стање, крајње глупо“, понови она. „И то због чега? Због мушкарца—једног мушкарца.“

„Али ја хоћу баш њега.“

„Као да на свету нема на милионе других.“

„Али ја нећу друге.“

„Откуд знаш ако ниси пробала?“

„Пробала сам.“

„Али колико?“ упита Фани, презриво слегнувши раменима. „Једног, двојицу?“

„На тучета. Али није помогло“, одврати Ленина одмахнувши главом.

„Па шта ћеш, треба бити упоран“, поучним тоном рече Фани. Но било је очигледно да јој је вера у сопствене рецепте била пољуљана. „Упорност и стрпљење често су били кључеви многих успеха.“

„А у међувремену...“

„Не мисли на њега.“

„То не зависи од мене.“

„Онда узимај *сому*.“

„То и радим.“

„Па онда продужи.“

„Али у међувремену ми се и даље свиђа. Увек ће ми се свиђати.“

„Е, ако је тако“, одлучно рече Фани, „зашто не узмеш ти њега? Хтео он то или не.“

„Али кад би ти знала колико је *чудан!*“

„Разлог више да не попустиш.“

„Лако је то рећи.“

„Ништа ти њега не слушај. Пређи на дело.“ Фанин глас је био као труба; у том тренутку као да је држала предавање Бета-минус тинејџеркама у Колу фордовских сестара. „Дабоме, пређи на дело—и то сместа. Не часи ни часа.“

„Онда узми пола грама *соне*; ништа ти друго и не треба. Ја сад идем да се окупам.“ Она одмаршира вукући пешкир.

Звонце зазвони, и Дивљак, који је нестрпљиво ишчекивао да Хелмхолц дође (пошто се најзад решио да исприча Хелмхолцу о Ленини, није могао понети да ма и за тренутак одложи своје поверавање) скочи и отрча до врата.

„Предосећао сам да сте то ви, Хелмхолце“, повика он отварајући.

На прагу је, у морнарском оделу од белог свиленог ацетата и белој капи, мангупски накривљеној на лево уво, стајала Ленина.

„Ох!“ рече Дивљак, као да га је неко ударио из све снаге.

Ленини је било довољно пола грама да заборави на свој страх и збуњеност. „Здраво, Џоне“, рече она осмехнувши се, и уђе поред њега у собу. Он аутоматски затвори врата и пође за њом. Ленина седе. Завлада дуго ћутање.

„Изгледа да ти није превише мило што ме видиш, Џоне“, рече она на крају.

„Да ми није мило?“ Дивљак је прекорно погледа, онда одједном паде на колена пред њом, узне Ленинину руку и побожно је пољуби. „Да ми није мило? О, кад бисте само знали“, прошапта он и, усудивши се да подигне поглед до њеног лица, настави: „Дивотна Ленина, врхунац ви сте, заиста, дивоте, а вредни сте и највећег блага на свету.“ Она му се осмехну заводнички нежно. „Ви сте савршени“, (нагињала се према њему растворених усана), „савршени, неупоредиви сте и створени“, (све ближе и ближе), „од оног што је најбоље у сваког створења.“²⁵ Још ближе. Дивљак одједном скочи на ноге. „И зато“, рече скривајући поглед, „зато сам хтео да прво учиним нешто... мислим, да докажем да сам вас достојан. То, додуше, никад нећу моћи да будем потпуно. Но у сваком случају, да докажем да вас нисам сасвим недостојан. Хтео сам да учиним нешто...“

„А зашто мислиш да треба...“ поче Ленина, али не доврши реченицу. У гласу јој се осети раздраженост. Кад се неко нагиње, све ближе и ближе, растворених усана—и одједном се нађе, док се трапави во диже на ноге, нагнут над празнину—е па, ту несумњиво, има разлога да се буде раздражљив, макар и с пола грама *some* у крвотоку.

„У Малпаису“, сметено је мрмљао Дивљак, „треба јој донети кугуарову кожу—мислим, ко хоће да се жени. Или вучју.“

Ленина готово прасну: „Али у Енглеској нема кугуара.“

„Чак и да их има“, додаде Дивљак са изненадним презиром и мржњом, „убијали би их из хеликоптера, вероватно, отровним гасовима, или већ тако нечим. Ја не бих тако, Ленина.“ Он се испрси, осмели се да је погледа, и сусрете очи пуне љутитог неразумевања. Збуњен, он настави, све сметеније: „Све ћу учинити. Све што ми кажете. Има послова болних—знате већ. Али тежина њихова истиче задовољство што га дају.“²⁶ Тако је и са мном. Мислим, ако кажете, ја ћу и подове чистити.“

„Али нема потребе“, зграну се Ленина. „Код нас постоје усисивачи.“

„Не, разуме се да није потребно. Али нека понижења се подносе племенито.“²⁷ Ја бих хтео да нешто поднесем племенито. Зар не схватате?“

„Али ако већ постоје усисивачи...“

„То нема никакве везе.“

²⁵ Бура, III, 1 (по преводу др М. Богдановића).

²⁶ Бура, II, 1.

²⁷ Бура, III, 1.

„И Епсилон-полуимбецили који њима чисте“, настави она, „онда стварно, зашто?“

„Зашто? Па ради вас, ради вас. Колико да покажем да...“

„Али, за име Форда, какве везе имају усисивачи са кугуарима...“

„Да покажем колико...“

„Или кугуари с тим што ти је мило што *ме* видиш...“ Обузимало ју је све веће огорчење.

„Колико вас волим, Ленина“, изрече он готово очајнички.

Као зрак унутрашње плиме покренутог усхићења, Ленини крв јурну у лице. „Заиста, Џоне?“

„Али нисам хтео да кажем“, повика Дивљак, кршећи руке као да му је бол достигао врхунац. „Све док не... Слушајте, Ленина, у Малпаису, младић и девојка се венчавају.“

„Шта раде?“ Раздраженост јој се поново увуче у глас. Шта му је сад?

„Заувек. Закуну се да ће до смрти живети заједно.“

„Одвратно!“ искрено се ужасну Ленина.

„Преживети спољну лепоту, духом који се обнавља брже но што крв стари.“²⁸

„Шта?“

„Тако је и код Шекспира. Ако развежеш чвор њене невиности пре но што сви свети обреди потпуним и светим...“²⁹

„Џоне, молим те као Форда, не говори глупости. Не разумем ни речи. Прво усисивачи, сад опет чворови. Полудећу од тога.“ Она скочи на ноге и, као да се плашила да ће јој побећи физички као што је побегао и духом, ухвати га за зглоб на руци. „Одговори ти мени на ово: да ли ти се заиста свиђам или не?“

За тренутак наступи тишина, затим он рече врло тихо: „Волим те више него ишта на свету.“

„Па добро, зашто онда не кажеш?“ повика она, а огорчење јој је било толико дубоко да она забодe своје оштре нокте у кожу на његовом зглобу. „Уместо што ми ту причаш о чворовима, и усисивачима, и кугуарима, и што ме већ недељама тераш у очајање.“

Она пусти његову руку и љутито је одгурну.

„Да ми се толико не свиђаш“, рече она, „била бих бесна на тебе.“

²⁸ Троил и Кресида, III, 2.

²⁹ Бура, IV, 1.

И одједном му се њене руке нађоше око врата, он осети мекоту њених усана на својима. Тако дивно меке, тако топле и електричне да му неизбежно дођоше у памет загрљаји из *Три недеље у хеликоптеру*. Оох! оох! стереофонска плавуша и аах! надстварни црнац. Ужас, ужас, ужас... он покуша да се ослободи, али Ленина га загрли још јаче.

„Зашто ми ниси рекао?“ прошапутала она, забацујући главу да га погледа. Поглед јој је био нежно прекоран.

„Ни најмрачнија пећина, најзгодније место“, (поетски је грмео глас савести), „најјача напаст злого духа нашег, моју част у пожуду претворити неће.³⁰ Никад, никад!“ закључи он.

„Луди мали!“ говорила је она. „Толико сам те желела. А ако си и ти желео мене, зашто ниси...?“

„Али, Ленина...“ побуни се он, и кад она сместа склони руке с њега и устукну за корак, он помисли за тренутак да је схватила немушти знак који јој је дао. Али кад она откопча свој опасач за фишеклије од белог вештачког лака и пажљиво га обеси преко наслона столице, он поче да сумња.

„Ленина!“ поплашено понови он.

Она подиже руку до висине грла и учини дуг вертикалан покрет; њена бела морнарска блуза расцепи се одозго до доле; сумња се згусну у превише, превише чврсту извесност³¹.

„Ленина шта то радиш?“

Зип, зип! Њен одговор је био нем. Она искорачи из својих морнарских панталона широких при дну ногавица. Њен патент-комбине био је бледоружичаст као шкољка. Архипојчево златно Т висило јој је на грудима.

„Јер ове брадавице које кроз шипке прозорске пробијају мушке очи...“³² Речи које су певале, грмеле, зачаравале, учинише је двоструко опаснијом, двоструко заводљивијом. Нежне, нежне, али толико продорне! Пробијају и буше разум, поткопавају одлуку. „Најјаче заклетве само су слама на ватру у крви. Уздржи, уздржи се, јер иначе...“³³

Зип! Ружичаста округлина се раздвоји као равно пресечена јабука. Она махну рукама, подиже десно стопало, затим лево: патент-комбине је лежао беживотан и као издуван на поду.

³⁰ Бура, IV, 1.

³¹ Алузија на Хамлета („Ово превише, превише чврсто месо...“); прим. прев.

³² Тимон Атињанин, IV, 3.

³³ Бура, IV, 1.

Још у чарапама и ципелама, и мангупски накривљеној округлој капи, она пође према њему. „Драги. Драги! Да си само раније рекао!“ Она пружи руке.

Али уместо да и сам испружи руке и каже „Драга!“ Дивљак престрављено устукну, машући рукама према њој, као да тера неку наметљиву и опасну животињу. Четири корака натрашке и он се нађе прикљештен уза зид.

„Срећо!“ рече Ленина, стави му руке на рамена и припи се уз њега. „Воли док ме не заболи.“ И она је знала стихове напамет, знала речи које су певале, биле мађија и одјекивале као ударање у бубњеве: „Док не паднем“, она затвори очи, а глас јој се спусти до сањивог мрмора, „док не паднем сва у кому. Љуби, мази у екстази...“

Дивљак је шчепа за зглобове, стрже јој руке са својих рамена, одгурну је грубо на дужину руке.

„Јао, боли ме, боли... ох!“ Она одједном ућута. Од страха беше заборавила бол. Отворивши очи, видела је његово лице—не, не *његово*, него лице округлог незнанца, бледо, изобличено, уздрхтало од неког нездравог, необјашњивог беса. Престрављена, она прошапута, „Шта ти је, Џоне?“ Он не одговори; оне лудачке очи није скидао с њеног лица. Руке које су јој држале зглобове дрхтале су. Он је дисао дубоко и испрекидано. Она одједном зачу тих до нечујности, али стравичан шкргут његових зуба. „Шта ти је?“ готово завришта она.

Као да га је њен крик пробудио, он је дохвати за рамена и продрмуса. „Дрољо!“ повика он. „Дрољо! Бестидна блуднице!“³⁴

„Јао, немој, не-мој“, побуни се она гласом који је због дрмусања био гротескно дрхтав.

„Дрољо!“

„Мо-олим те!“

„Бесрамна дрољо!“

„Бо-оље грам не-его...“ поче она.

Дивљак је одгурну тако снажно да се она затетура и паде. „Одлази“, повика он, претећи се исправивши над њом, „губи ми се са очију док те нисам убио!“ Он стеже песнице.

Ленина подиже руку да заштити лице. „Немој, Џоне, молим те немој...“

„Пожури, брже!“

Не склањајући руку испред лица и пратећи заплашеним оком сваки његов покрет, она устаде. И још погнута, још заклањајући главу, залете се према купатилу.

³⁴ Отело, IV, 2.

Звук оног жестоког ударца који је убрзао њен одлазак одјекнуо је као пуцањ из пиштоља.

„Јао!“

Ленина полете напред.

Безбедна, закључана у купатилу, имала је времена да натенане разгледа своје повреде. Леђима окренута огледалу, она изви главу. Гледајући преко левог рамена, видела је отисак отвореног длана како се, јасан и гримизан, истиче на седефастој пути. Она нежно протрља масницу.

Напољу, у другој соби, Дивљак је корачао горе-доле, марширао, марширао уз бубњеве и магијске речи. „Царић то ради, она мала, златна мува пред мојим очима се пари...“³⁵ Речи су му грмеле у ушима терајући га у лудило. „А ни твор, ни ухрањени пастув се са више похоте плахе не одају њој. Они су ниже појаса кентаури а горе жене. Само до појаса припада боговима, а ниже њега све ђавоље је, ту је пакао, ту тама, сумпорна јама, огањ, жар и смрад, фуј, фуј, пих, пих! Дај ми унцију мошуса, добри апотекару, да намиришем машту.“³⁶

„Доне!“ осмели се тихи умиљати глас из купатила.

„О корове! Што си тако мило лепа и слатка мирисом да чуло тобом заболи. Је л’ за то створен лепи лик и ова дивна књига, да се на њој напише ‘курва’? Гле, месец жмури, небо стиска нос...“³⁷

Али њен парфем је још лебдео око њега, сако му је био бео од пудера којим је одисало њено кадифасто тело. „Бестидна блуднице, бестидна блуднице, бестидна блуднице.“ Неумољиви ритам је ударао сам од себе. „Бестидна...“

„Доне, могу ли да добијем своје ствари?“

Он покупи панталоне звонастих ногавица, блузу, патент-комбине.

„Отвори!“ нареди он, ударајући ногом у врата.

„Нећу.“ Глас је био уплашен и изазован.

„Па како онда хоћеш да ти их дам?“

„Гурни их кроз вентилатор изнад врата.“

Он поступи по њеном предлогу и врати се свом немирном корачању по соби. „Бестидна блуднице, бестидна блуднице. Ђаволска похота дебелом тртицом и кромпирастим прстом...“³⁸

„Доне.“

³⁵ Краљ Лир, IV, 6 (превод Ж. Симића и С. Пандуровића).

³⁶ Краљ Лир, IV, 6 (превод Ж. Симића и С. Пандуровића).

³⁷ Краљ Лир, IV, 6 (превод Ж. Симића и С. Пандуровића).

³⁸ Отело, IV, 2 (превод С. Стефановића).

„Шта је?“ грубо упита он.

„Хоћеш да му даш мој Малтусов опасач?“

Ленина је седела и слушала кораке у другој соби, питајући се, док је слушала, колико би он још могао да овако гази горе-доле, хоће ли морати да сачека док он не изиђе из стана, или да ли би било боље сачекати још мало док му лудило не попусти, па онда отворити врата купатила и излетети напоље.

Ова њен мучна размишљања прекиде звоњење телефона у другој соби. Корачање наједном престаде. Она чу Дивљаков глас како разговара с тишином.

„Хало.“

.....

„Да.“

.....

„Јесте, уколико се не издајем за другога.“

.....

„Јесте, зар ме нисте чули? Дивљак на телефону.“

„Шта? Ко је болестан? Разуме се да ме интересује.“

.....

„А је ли озбиљно? Је ли јој стварно зло? Идем сместа...“

.....

„Није више у свом стану? Куда је однесена?“

.....

„За име бога? Која је адреса?“

.....

„Парк Лејн број три—је ли тако? Три? Хвала.“

Ленина чу шкљоцање слушалице враћене на место, затим ужурбане кораке. Нека врата се залупише. Затим тишина. Је ли стварно отишао?

Уз бескрајне мере опрезности она одшкрину врата за четврт инча, погледа кроз отвор, охрабри се видевши празнину, одшкрину још мало и протури главу, најзад уђе у собу на прстима, заустави се неколико секунди, док јој је срце снажно ударало, ослушкујући, ослушкујући, онда се залете до улазних врата, отвори, клизну кроз њих, залупи, јурну. Осетила се безбедном тек кад се нашла у лифту и већ спуштала низ његов бунар.

14. Поглавље

Умирилиште у Парк Лејну било је шездесетоспратна кула обложена бледожутим плочицама боје јагорчевине. Док је Дивљак излазио из свог таксикоптера, конвој шарених ваздушних мртвачких кола подиже се зујећи с крова и стрелимице одлете на запад, до крематоријума у Слоу. На излазу из лифта шеф портира му даде обавештења која је тражио и он се спусти у одељење 81 (одељење за галопирајућу сенилност, како му је објаснио портир) на седамнаестом спрату.

Соба је била пространа, светла од сунца и жутих зидова, имала је двадесет кревета, свих двадесет заузето. Линда је умирала у друштву—у друштву, и са свим савременим удобностима. Ваздух су непрекидно оживљавале веселе синтетичке мелодије. Код ногу сваког кревета, окренут према лицу опруженог самртника, налазио се телевизор, укључен, као отворена славина, од јутра до вечери. Мирис који је преовлађивао у соби аутоматски се мењао сваких четврт сата. „Ми се трудимо“, објасни болничарка која га је на вратима узела у своје руке „ми се трудимо да створимо у сваком погледу пријатну атмосферу—нешто између првокласног хотела и тактилоскопске сале, ако схватате шта хоћу да кажем.“

„Где је она?“ упита Дивљак, не обраћајући ни најмању пажњу на ова учтива објашњења.

Болничарка се увреди. „Ала се ви журите“, рече она.

„Има ли наде?“ упита он.

„Мислите, да остане жива?“ (Он потврдно климну главом.) „Не, разуме се да нема. Кога пошаљу нама, тај...“ Изненађена изразом дубоке туге на његовом бледом лицу, она се прекиде. „Шта вам је?“ упита она. Није била навикнута на овакве појаве код посетилаца. (Посетилаца, уосталом, није ни било много, нити их је имало зашто бити.) „Да нисте болесни?“

Он одмахну главом. „То је моја мајка“, рече једва чујно.

Болничарка баци један запрепашћен, ужаснут поглед на њега, затим хитро скрете очи. Од грла до слепоочница, сва је била у зажареном црвенилу.

„Одведите ме до ње“, рече Дивљак, трудећи се да говори обичним гласом.

Још црвена од стида, она га поведе кроз одељење. За њима су се окретала лица још свежа и неувела (јер сенилност је галопира тако брзо да није имала времена да донесе старост образима—доносила ју је само срцу и мозгу). Њихов пролазак пратиле су безизразне, нерадознале очи другог детињства. Гледајући све то, Дивљак задрхта.

Линда је лежала на последњем кревету у другом низу, до самог зида. Подупрта јастуцима, посматрала је полуфинале јужноамеричког шампионата у тенису на Римановим површинама, који се играо у тихој и смањеној репродукцији на екрану телевизора смештеног у дну кревета. Преко свог квадрата осветљеног стакла фигурице су бешумно летеле овамо-онамо, као рибе у акваријуму—тихи али растрчани становници другог света.

Линда је посматрала екран, смешећи се неодређено и с неразумевањем. Њено бледо, надувено лице имало је израз имбецилне среће. Капци би јој се сваки час склопили, па је на тренутке изгледало да дрема. Онда би се мало тргла и пробудила—пробудила у стварност акваријумског извођења тениских шампиона, 'воли док ме не заболи' које је изводио Супервокс џубокс, топлоталаса врбене који је допирао из вентилатора над њеном главом, пробудила би се у стварност тих ствари, или, радије, у сан чији су оне биле предивни саставни делови, измењене и улешане *сомом* у њеној крви, и још једном осмехну својим искривљеним и безбојним осмехом детињастог задовољства.

„Е па, ја морам да идем“, рече болничарка. „Моја група деце долази за који минут. Поред тога ту је и број три.“ Она показа прстом низ собу. „Та тек што није отишла. Ви седите, као код своје куће.“ Она се удаљи брзим кораком.

Дивљак седе крај кревета.

„Линда“, прошапта он узевши је за руку.

Чувши своје име, она се окрете. Мутне очи јој синусе препознавањем. Она му стеже руку, осмехну се, усне јој се покренуше, онда јој, сасвим изненада, глава клону. Спавала је. Он је седео и посматрао је—тражећи кроз изморено месо, тражећи и налазећи оно младо, блиставо лице које се надносило над његово детињство у Малпаису, сећајући се (он затвори очи) њеног гласа, њених покрета, свих догађаја из њиховог заједничког живота. „Пре и после јела...“ Како је лепо умела да пева! И оне дечје песмице, како су биле чаробно чудне и тајанствене!

А, Б, Ц, витамин Д,

Рибље уље садржи витамине све.

Осети како му иза капака навиру вреле сузе док се присећао речи и Линдиног гласа који их је изговарао. А затим часова читања, беба је у боци, мачка је на прагу и Основних упутстава за Бета-раднике у складишту ембриона. И других вечери поред ватре, или, лети, на крову њихове кућице, кад му је причала оне приче о Другој Страни, ван резервата, оној дивној, дивној Другој Страни чију је представу, као слику раја доброте и лепоте, и даље чувао целу и нетакнуту, неукалану додиром са стварношћу овог стварног Лондона, ових стварно цивилизованих људи и жена.

Изненадна бука пијукавих гласова натера Дивљака да отвори очи, на брзину обрише сузе и осврне се. У собу је куљао бескрајни поток савршено истоветних

осмогодишњих близанаца. Улазили су, близанац за близанцем, близанац за близанцем—прави кошмар. Њихова лица, њихово поновљено лице—јер свима су били истоветна—буљило је, прћасто, све у ноздрвама, и бледим исколаченим очима. Униформа им је била сивомаслинасте боје. Сва уста су била разјапљена. Уђоше цичећи и брбљајући. За трен ока поврвеше собом као црви. Куљали су између кревета, пентрали се преко њих, подвлачили се испод, зверали у телевизор, бекељили се на пацијенте.

Линда их је запрепастила и у доброј мери узнемирила. Једна група се гурала око њеног кревета, буљећи у њу с преплашеном и тупавом радозналошћу животиња изненада суочених с непознатим.

„Еј, види, види!“ Говорили су тихим, застрашеним гласом, „Шта јој је? Што је тако дебела?“

Лице као што је њено нису видели никад—никад нису видели лице које није било младолико и глатке коже, тело које је престало да буде витко и усправно. Све ове шездесетогодишње жене на умору изгледале су као девојчице, готово као деца. Са своје четрдесет и четири године, Линда је, насупрот њима, деловала као чудовиште млитаве и изобличене сенилности.

„Јао што је страшна!“ чуше се прошаптане примедбе. „Погледај јој само зубе!“

Одједном испод кревета искрсну један од прћастих близанаца, између Џонове столице и зида, и забуљи се у Линдино уснуло лице.

„Је л' те...“ поче он, али његова реченица се превремено заврши у вриску. Дивљак га беше дограбио за оковратник, подигао у висину столице и уз оштар ударац га отерао, док је овај урлао.

Дечакови крици привукоше главну болничарку: она му похита у помоћ.

„Шта сте му то урадили?“ заглами она. „Не допуштам да тучете децу.“

„Онда их не пуштајте да се приближе овом кревету.“ Дивљаков глас је подрхтавао од негодовања. „Каква уопште посла ова жгебад имају овде? Срамота!“

„Срамота? Шта је вама? Па ово је део њихове обраде: привикавање на смрт. А ви добро слушајте шта ћу рећи“, ратоборно га упозори она, „ако и даље будете ометали обраду ове деце, позваћу вратаре и избацити вас напоље.“

Дивљак устаде и пође неколико корачаја према њој. Његови покрети и израз лица су били толико пуни претње да болничарка преплашен устукну. Он се обузда уз огроман напор, окрете се без речи и поново седе крај кревета.

Умирена, али с помало писквим и несигурним достојанством у гласу, болничарка рече, „Ја сам вас упозорила, а ви пазите шта радите.“ Она ипак одведе превише радознале близанце и укључи их у игру тражења патент-затварача, коју је једна њена колегиница била организовала на другом крају собе.

„Иди ти слободно сад на један раствор кафеина“, рече она овој другој. Власт јој поврати самопоуздање: одмах се осећала боље. „Овамо, децо!“ позва она.

Линда се беше с муком промешкољила, отворила очи за тренутак, мутно погледала око себе, па поново пала у сан. Седећи поред ње, Дивљак се упорно трудио да поврати своје малопређашње расположење. „А, Б, Ц, витамин Д“, понови он у себи, као да су те речи враџбина која може да оживи мртву прошлост. Али враџбина је остала без дејства. Лепе успомене су тврдоглаво одбијале да се јаве; једино му ускрснуше зла сећања на љубомору, ругобу и понижења. Попе с поточићем крви из посекотине на рамену, одвратно уснула Линда и муве које зује над проливеним мескалом поред кревета, дечаци како извикују оне ружне речи кад она прође... Ах, не, не! Он затвори очи, одмахну главом, свом снагом одбијајући ова сећања. „А, Б, Ц, витамин Д...“ Покуша да се сети како јој је седео у крилу а она га загрлила и певала му, дуго, љуљускајући га, уљуљкујући га у сан. А, Б, Ц, витамин Д, витамин Д, витамин Д...

Свирка из Супервокс џубокса беше достигла јецави крешендо; наједном врбена уступи место, у систему за циркулацију мириса, јаком мирису пачулија. Линда се промешкољи, пробуди, збуњено загледа неколико тренутака у полуфиналисте, а онда, подигавши главу, помириса једном-двапут новонамирисани ваздух и одједном се насмеши, осмехом детињске екстазе.

„Попе!“ промрмља она и затвори очи. „Јао, што то волим, што волим...“ Она уздахну, опусти се и поново утону у јастуке.

„Линда!“ Дивљаков глас је преклињао. „Зар ме не познајеш?“ Трудио се свом снагом, учинио све што је могао; зашто му не допушта да заборави? Он стеже њену млитаву руку, готово очајничком снагом, као да би је присилио да се врати из тог сна о ниским задовољствима, из тих ружних и ниских успомена—врати у стварност: у стравичну садашњицу, ужасну стварност—али узвишену, али значајну, али очајнички важну управо због неумитног приближавања оног што их је толико плашило. „Зар ме не познајеш, Линда?“

Он осети благи стисак њене руке у одговор на свој. Сузе му навреше на очи. Он се наже над њу и пољуби је.

Усне јој се покренуше: „Попе!“ поново прошапта она, а њему се учини да му је неко пљуснуо у лице пуну кофу ђубрета.

У њему одједном ускипе мржња. По други пут сузбијен, његов бол беше пронашао другу одушку, претворио се у очајнички бес.

„Али ја сам Џон!“ повика он. „Ја сам Џон!“ И онако јадан и гневан, он је дохвати за рамена и протресе.

Линдини капци затрепташе и затворише се, она га виде, познаде—„Доне“—али стварно лице, стварне и грубе руке, сместила је у свет маште—међу своје унутрашње личне замене за пачули и суперџубокс, међу преображене успомене и

чудно испремештана осећања која су представљала васиону њеног сна. Препознала га је као Џона, свог сина, али он јој се чини уљезом у тај рајски Малпаис где је проводила свој *сома*-празник с Попеом. Он се љути што се њој Попе свиђа, дрмуса је зато што је Попе с њом у кревету—као да је то нешто лоше, као да сав цивилизовани свет не ради то исто. „Свако припада...“ Глас јој је одједном замре у готово нечујном испрекиданом крклању: уста јој се отворише: она учини очајнички напор да напуни плућа ваздухом. Но изгледало је као да је заборавила да дише. Покушала да узвикне—али не чу се ништа, једино је ужас у разрогаченим очима откривао њену патњу. Руке јој полетеше ка грлу, загребаше празни ваздух—ваздух који она више није могла уздисати, ваздух који, за њу, беше престао да постоји.

Дивљак је био на ногама, нагнут над њом. „Шта ти је, Линда? Шта ти је?“ Његов глас је преклињао, он као да је молио за умирење.

Поглед који она управи на њега био је пун неизрецивог ужаса—ужаса и, како му се учини, прекора. Она покуша да се усправи у кревету, али не успе и паде натраг на јастуке. Лице јој је било стравично изобличено, усне модре.

Дивљак се окрете и потрча ка другом крају собе.

„Брзо! брзо!“ повика он. „Брзо!“

Стојећи у кругу деце која су се играла скривалице са патент-затварачем, главна болничарка се окрете. Прво, тренутачно запрепашћење, готово истог секунда уступи место негодовању. „Не вичите! Видите да су ту деца“, рече она, намрштивши се. „Покварићете дејство обраде... Ма, шта то радите?“ Он се беше пробио кроз обруч деце. „Пазите!“

Једно дете је дречало.

„Брзо, брзо!“ Он је шчепа за рукав, повуче за собом. „Брзо. Нешто се десило. Убио сам је.“

Кад су стигли до дна собе, Линда је већ била мртва.

Дивљак је за тренутак стајао без речи, скамењен, затим паде на колена поред кревета и, покривши лице рукама, неуздужано зајеца.

Болничарка је стајала неодлучно, погледајући час клечећу прилику (какво скандалозно понашање) час (јадна деца) близанце који су, прекинувши тражење патент-затварача, буљили, забезекнути, с другог краја собе, буљили свим својим очима и ноздрвама у неприличну сцену која се одигравала крај кревета број 20. Да му се обрати? Да га опомене на пристојност? Да га подсети где се налази? Какве фаталне последице овакво његово понашање може да има по обраду ових сиротих невинашаца! Тако нарушити дејство обраде, привикавања на смрт, овом одвратном дреком—као да је смрт нешто страшно, као да је ичији живот толико важан! А деци би то могло да улије крајње опасне представе о смрти, могло би довести до потпуног негативног, антисоцијалног реаговања.

Она коракну напред, дотаче га по рамену. „Знате ли ви за ред?“ рече тихим, љутитим гласом. Али уто се осврну и виде да је шест близанаца већ било на ногама и приближавало им се. Круг се распадао. Још један тренутак и... Не, ризик је био и сувише велики, постојала је опасност да цела група застане у обради за шест или седам месеци. Она похита натраг својим угроженим питомцима.

„Ко хоће чоколад-штанглице?“ упита она гласно и весело.

„Ја!“ повика у хору цела група Бокановски. Кревет бр. 20 био је потпуно заборављен.

„Ох, боже, боже, боже...“ понављао је Дивљак у себи. У хаосу бола и кајања који му је испуњавао главу, то је била једина артикулисана реч. „Боже!“ прошапутао је он наглас. „Боже...“

„Шта *прича* овај?“ рече неки глас из непосредне близине, јасан и оштар кроз извијање суперџубокса.

Дивљак се нагло трже и, скинувши руке с лица, осврну се. Пет сивомаслинастих близанаца, сваки са остатком дуге штанглице у десној руци, потпуно једнаких лица различито умрљаних растопљеном чоколадом, стајало је поређано и прћоносо зверало у њега.

Сусревши његов поглед, сви се истовремено осмехнуше. Један од њих показа на Линду остатком своје штанглице.

„Је ли мртва?“ упита он.

Дивљак их је, за тренутак, посматрао без речи. Онда се без речи диже, без речи полако оде до врата.

„Је ли мртва?“ упита неуморно радознали близанац, каскајући поред њега.

Дивљак га погледа и, још увек ћутећи, одгурну у страну. Близанац паде на под и сместа заурла. Дивљак се и не окрете.

15. Поглавље

Помоћно особље у Умирилишту за самртнике у Парк Лејну састојало се од сто шездесет две Делта, подељене у две групе Бокановски: једну од осамдесет четири риђокосе близнакиње и другу од седамдесет шест црномањастих доликоцефалних близанаца. У шест, по завршетку радног времена, ове две групе су се окупљале у предворју болнице; ту им је заменик подеконома издавао следовање *соне*.

Излазећи из лифта, Дивљак се нађе усред њих. Али његове мисли су биле на другом месту—са смрћу, с његовим болом, и његовим кајањем; механички, несвестан шта чини, он се поче пробијати кроз гомилу.

„Не гурај се! Куд си навалио?“

Из мноштва појединачних грла чула су се само два гласа: један пиштав, други роктав. Безброј пута поновљена, као у низу огледала, два лица—једно: ћосав и пегав пун месец са наранчастим ореолом, друго: мршава птицолика маска обрасла стрњиком дводневне браде—почеше се љутито окретати према њему. Њихове речи и оштри ударци њихових лактова по ребрима продреше кроз његову обамрлост. Он поново постаде свестан спољне стварности, погледа наоколо, познаде оно што је видео—познаде, са ужасном и гађењем—уз осећај да пропада у празнину, делиријум својих дана и ноћи који се стално понављао, кошмар истоветности руље у којој се нико не може разликовати и која је све плавила. Близанци, близанци... Близанци су врвели као црви по тајанству смрти, Линдине смрти, каљајући се. Нови црви, али већи, потпуно одрасли, они су, ево, врвели по његовом болу, по његовом кајању. Он се заустави и, ужаснута и згранута погледа, загледа се у сивомаслинасту гомилу око себе, гомилу у којој је стајао надвишавајући је за читаву главу. „Колико је овде прекрасних створења!“ Речи песме су му се ругале. „Како је диван људски род! О врли нови свете...“

„Издавање *соне* почиње!“ повика један глас. „У ред, молим. Пожурите!“

Два послужитеља беху изнела сто и столицу у предворје. Глас је припадао једном кочоперном младом Алфи, који беше ушао носећи црну металну касету. Мрмор задовољства прође кроз гомилу близанаца. Они потпуно заборавише Дивљака. Пажња им је сад била усредсређена на црну касету коју је младић у међувремену ставио на сто и управо је откључавао. Затим подиже поклопац.

„Оо-ох!“ истовремено изустише свих сто шездесет и двоје, као да посматрају ватромет.

Младић извади прегршт кутијица с пилулама. „Почињемо“, рече он гласом који није трпео приговора. „Један по један, и без гурања.“

Један по један, и без гурања, близанци кретоше према столу. Прво два мушкарца, затим једна девојка, затим још један мушкарац, затим још три девојке, затим...

Дивљак је и даље стајао и гледао. „О врли нови свете, о врли нови свете...“ Речи које су му се одмотавале у глави као да су промениле мелодију. Ругале су му се у његовом јаду и кајању, ругале му се, и то каквим ужасним тоном циничког подсмеха! Паклено се церекајући, оне су непрестано подвлачиле злу ругобу, одурну нискост кошмара. Затим наједном затрубише позив на оружје. „О врли нови свете!“ Миранда је објављивала могућност лепоте, могућност да се чак и море претвори у нешто племенито и лепо. „О врли нови свете!“ То је био изазов, заповест.

„Без гурања!“ љутито повика заменик подеконома, и залупи поклопац касете. „Прекинућу издавање ако не буде реда.“

Делте загнуђаше, мало се ускомешаше, и умирише се. Претња је деловала. Бити лишен *some*—каква застрашујућа помисао!

„Е, сад је већ боље“, рече младић и поново отвори своју касету.

Линда је била роб, Линда је умрла, требало би макар да остали живе у слободи, свет треба чинити лепим. То је накнада, то је обавеза.

И Дивљаку наједном јасно сину шта треба да уради, као да се раскрили прозорски капак, као да су се размакле завесе.

„Може“, рече заменик подеконома.

Искорачи још једна сивомаслинаста девојка.

„Стој!“ повика Дивљак јасно и звонко. „Стој!“

Он се прогура до стола; Делте су га запрепашћено посматрале.

„Форде!“ једва изусти заменик подеконома. „Па то је Дивљак.“

Он се престрави.

„Слушајте, молим вас“, узвикну Дивљак. „Подарите ми ваш слух“³⁹. Никад пре тога није говорио пред светом, било му је тешко да изрази шта је хтео. „Не узимајте ову грозоту. То је отров, то је отров.“

„Господине Дивљаче, молим вас“, рече заменик подеконома уз помирљив смешак, „будите добри и пустите ме да...“

„Отров за тело и душу.“

³⁹ Јулије Цезар

„Тако је, само будите ипак добри и допустите ми да наставим издавање. Бићете тако љубазни.“ Нежно, опрезно, као да милује ноторно злу животињу, он потапша Дивљака по руци... „Само да ја...“

„Никад!“ узвикну Дивљак.

„Чујте, то ипак...“

„Баците све то, сав тај отров.“

Речи „Баците све то“ продреше кроз слојеве несхватања, до саме сржи свести окупљених Делта. Из гомиле се зачу гневно мрмљање.

„Долазим да вам донесем слободу“, рече Дивљак, поново се окренувши близанцима. „Долазим да...“

Заменик подеконома није чуо ништа више; беше се искрао из предворја и тражио један број у телефонском именику.

„Није у свом стану“, закључи Бернارد. „Није у мом, није ни у твојем. Није у Афродитеуму, није ни у Центру, ни у Вишој технолошкој. Куда ли се то изгубио?“

Хелмхолц слеже раменима. Њих двојица су се вратили с посла очекујући да затекну Дивљака на једном од њихова два уобичајена састајалишта, а од њега не беше ни трага ни гласа. То им је ометало планове, пошто су имали намеру да скокну до Бијарица у Хелмхолцовом спорткоперу четвороседу. Ако се ускоро не појави, закасниће на вечеру.

„Да му дамо још пет минута“, рече Хелмхолц, „па ако се дотле не појави...“

Прекиде га телефон. Он подиже слушалицу. „Хало. Да, ја сам.“ Затим, после дугог слушања, опсова, „Форд те згазио! Ево ме одмах.“

„Шта се десило?“ упита Бернارد.

„Јавио ми се један познаник из болнице у Парк Лејну“, рече Хелмхолц. „Код њих је Дивљак. Изгледа да је полудео. У сваком случају, хитно је. Хоћеш ли са мном?“

Они заједно похиташе ходником до лифта.

„Па зар ви волите да будете робови?“ говорио је Дивљак кад они уђоше. Лице му се било заруменело, очи сијале од страсти и негодовања. „Зар волите да будете бебе? Да, да, бебе. Које брбљају и повраћају“, Како вам драго. додаде он; бес због њихове животињске глупости гонио га је да баца увреде у лица оних које је дошао да спасе. Увреде су се одбијале од дебелог оклопа глупости који их је штито; гледали су га безизразно, с тупом и мргодном озлојеђеношћу у очима. „Јесте, повраћају!“ повика он. Бол и кајање, саучешће и осећање дужности—све је то сад било заборављено и, тако рећи, расплинато у жестокој свеобухватној мржњи према овим чудовиштима нижим од људи. „Зар не желите да будете слободни, да будете људи? Зар вам није јасно ни то шта значи човештво и слобода?“ Бес му је давао речитост, речи су текле лако, куљале. „Зар вам није јасно?“ повика он, али не

доби одговор на своја питања. „Ако је тако, у реду“, настави он мрско. „Показаћу вам; наметнућу вам слободу, хтели ви то или не.“ И отворивши прозор који је гледао на унутрашње двориште Умиралишта, он поче у прегрштима да избацује кутијице с таблетама *come*.

Сивомаслинаста гомила за тренутак остаде нема, скамењена од запрепашћења и ужаса, посматрајући овај призор светогрђа.

„Па он је луд“, прошапта Бернард, посматрајући сцену широко разрогаченим очима. „Убиће га. Уби...“ Из гомиле се одједном разлеже страховити урлик; заталасана масовним кретањем, она претећи срну на Дивљака. „Нека му је Форд на помоћи!“ рече Бернард и скрену поглед.

„Помози сам себи па ће ти и Форд помоћи.“ Са смехом, са смехом истинског ликована, Хелмхолц Вотсон се проби кроз гомилу. „Слободни, слободни!“ викао је Дивљак и једном руком наставио да избацује *сому* кроз прозор, док је другом руком ударао по истоветним лицима својих нападача. „Слободни!“ Одједном поред њега искрсну Хелмхолц—„Стари добри Хелмхолц!“—који је такође ударао—„Најзад људи!“—а у међувремену такође избацивао пуне прегршти отрова кроз отворен прозор. „Јесте, људи!“ И више не остаде нимало отрова. Он подиже металну касету и показа им њену црну празнину. „Слободни сте!“

Урлајући, Делте навалише са удвострученим бесом.

Оклевајући на ивици битке, Бернард рече: „Готови су“, и, подстакнут изненадним импулсом, потрча да им помогне, затим се предомисли и стаде, затим, постиђен, поново коракну напред, онда се поново предомисли, и стајао је у агонији понижења и неодлучности—мислећи да ће она *двојица* погинути ако им не помогне, а да ће погинути он *сам* ако им прискочи у помоћ—кад (Форду нека је хвала), буљави и свињолики у гас-маскама, утрчаше полицајци.

Бернард им полете у сусрет. Он замаха рукама; то је представљало акцију, радио је нешто. Он неколико пута повика „У помоћ!“ све гласније и гласније, да би себи створио илузију да је од користи. „У помоћ! У помоћ! У ПОМОЋ!“

Полицајци га одгурнуше с пута и наставише свој посао. Три полицајца која су на леђима носила апарате за распршивање почеше да испумпавају густе облаке *come*. Друга двојица се забавише око апарата за синтетичку музику. Носећи пиштоље за воду напуњене јаким успављујућим средствима, четири друга полицајца су се пробијала кроз гомилу и сад су методично обарала, млаз по млаз, најраспаљеније борце.

„Брзо, брзо!“ дрекну Бернард. „Убиће их ако не пожурите. Убиће... Јаој!“ Изнервиран његовим торокањем, један полицајац га зали млазом из свог пиштоља. Секунд или два, Бернард се несигурно клатио на ногама које као да су одједном изгубиле кости, све жиле, све мишиће, као да су постале пихтије и, најзад, чак ни пихтије—вода, он се скљока на под као празна врећа.

Одједном из апарата за синтетичку музику проговори неки глас. Глас Разума, глас Доброг Расположења. У апарату се одвијала звучна трака са Говором број 2 против узбуне (средње јачине). Из дна непостојеће душе, глас рече: „Пријатељи, пријатељи!“ тако дирљиво, с призвуком тако бескрајно благог прекора да се, иза гас-маски, чак и очи полицајаца за тренутак замаглише од суза; „Чему све ово? Зашто нисте сви срећни и добри, сви заједно? Срећни и добри“, понови глас. „Мирни, мирни.“ Глас задрхта, спусти се до шапата, и за тренутак замукну. „Ја толико желим да будете срећни“, чежњиво и предано поче он. „Толико желим да будете добри. Молим вас, молим вас будите добри и...“

Два минута касније, глас и испарења *some* беху већ постигли своје. Сузних очију, Делте су се грлиле и љубиле—по пола туцета близанаца у свеопштем грљењу. Чак су и Хелмхолц и Дивљак били на ивици суза. Из економата је донесена нова залиха кутијица с пилулама; ужурбано се обави нова расподела и, уз звуке благослова пуног љубави које је глас расипао у меком баритону, близанци се растурише, слинећи као да ће им препући срце. „Збогом, моји драги, драги пријатељи, Форд нека вас чува! Збогом, моји драги, драги пријатељи, Форд нека вас чува. Збогом, моји драги, драги...“

Кад се и последња Делта изгуби, полицајац искључи апарат.

Анђеоски глас умуче.

„Хоћете ли да пођете мирно?“ упита полицајац водник, „или ћемо бити приморани да вас успавамо?“ Он претећи подиже свој пиштољ за воду.

„Поћи ћемо мирно, ништа се ви не брините“, одговори Дивљак, наизменично тапкајући марамицом посекотину на усни, огреботину на врату и ујед на левој руци.

Не скидајући марамицу с раскрвављеног носа, Хелмхолц потврдно климну главом.

Дошавши себи и поново на ногама, Бернард изабра тај тренутак да пође вратима што је неприметније могао.

„Ехеј, ви тамо!“ повика водник, а један полицајац са свињском маском похита преко предворја и положи руку на младићево раме.

Бернард се окрете са изразом негодовања и невиности. Бекство? То му ни на памет није пало. „Мада“, рече он воднику, „не иде ми у главу зашто мене треба да водите.“

„Ви сте пријатељ ухапшених, је ли тако?“

„Па овај...“ рече Бернард и застаде оклевајући. Не, то ипак није могао порећи. „Зашто не бих био?“ упита он.

„Е, онда хајдете“, рече водник, и пође испред њих према вратима, и полицијским колима која су чекала напољу.

16. Поглавље

Соба у коју их уведоше била је Управљачев радни кабинет.

„Његово Фордство ће стићи за који тренутак.“ Гама-батлер их препусти самима себи.

Хелмхолц се гласно насмеја.

„Као да нас је позвао на раствор кафеина а не на саслушање“, рече он и спусти се у најлуксузнију пнеуматичну фотељу коју је нашао. „Главу горе, Бернарде“, додаде он, спазивши поззелено и снужено лице свога пријатеља. Али Берnard се није дао развеселити; не одговоривши, чак и не погледавши Хелмхолца, он се одмаче и седе у најнеудобнију фотељу у соби, коју беше пажљиво изабрао неопређено се надајући да ће тиме некако ублажити гнев виших сила.

Дивљак је за то време немирно лутао по соби, разгледајући с неодређеном и површном радознаношћу књиге на полицама, ролне звучних трака и калемова трака за машину за читање, смештене у нумерисане преграде. На столу код прозора лежала је дебела књига укоричена у меки црни сурогат коже, у коју су била утиснута златна велика слова Т. Он је подиже и отвори. ГОСПОД ФОРД: МОЈ ЖИВОТ И ДЕЛО. Књига је била штампана у Детроиту, у издању Друштва за ширење Фордове науке. Он поче доконо да листа стране, читајући овде један пасус, тамо једну реченицу; и управо је дошао до закључка да га књига не занима, кад се врата отворише и Светски управљач за Западну Европу одсечним кораком уђе у собу.

Мустафа Монд се рукова са свом тројицом, али се обрати Дивљаку. „Значи, господине Дивљак, наша цивилизација вам се не допада баш превише“, рече он.

Дивљак га погледа. Он се беше спремио да лаже, да буде охол, да остане мргодан и нем; но умирен добрим расположењем и интелигенцијом Управљачева лица, он реши да каже истину, право у лице. „Не.“ И одмахну главом.

Бернард се трже, а на лицу му се појави ужаснут израз. Шта ће помислити Управљач? Бити обележен као пријатељ човека који каже да му се цивилизација не допада—који то каже отворено, и то баш Управљачу—па то је стравично. „Доне, шта ти то говориш“, поче он. Један поглед Мустафе Монда натера га у понизно ћутање.

„Разуме се“, настави Дивљак признајући, „има и врло лепих ствари. На пример, сва ова музика у ваздуху...“

„Инструмената хиљаду би понекад зазвучало ми око ушију, а некад опет гласови.“⁴⁰

Дивљаково лице се озари од изненадног задовољства. „Јесте ли га и ви читали?“ упита он. „Мислио сам да овде у Енглеској нико не зна за његове књиге.“

„Готово нико. Ја сам један од шачице људи који знају. Наиме, оне су забрањене. Али пошто ја овде правим закон, ја га исто тако могу и кршити. Некажњено, господине Маркс“, додаде он окренувши се Бернарду. „Што за вас, нажалост, не важи.“

Бернард утону у још безнадежнији јад.

„Али зашто су забрањене?“ упита Дивљак. Узбуђен што се упознао са човеком који је читао Шекспира, он за тренутак беше заборавио све остало.

Управљач слеже раменима. „Зато што су старе, то је главни разлог. Старе ствари нам овде нису потребне.“

„Чак и кад су лепе?“

„Онда нарочито. Лепота привлачи, а ми нећемо да људе привлаче старе ствари. Ми хоћемо да воле нове.“

„Али те нове су тако глупе и одвратне. Оне представе, на пример, где се виде само хеликоптери како лете и где се осећа кад се двоје љубе.“ Он направи гримасу. „Јарци и мајмуни!“ Једино је у Отеловим речима налазио прави израз за свој презир и мржњу.

„Баш fine животиње, питоме“, промрмља Управљач као узгредни коментар.

„Зашто им уместо тога не дате да виде *Отела*?“

„Па, рекао сам вам, то је стара ствар. Поред тога, не би га ни схватили.“

Да, то је било тачно. Он се сети како се Хелмхолц смејао *Ромеу и Ђулијети*. „Па добро“, рече он после кратке паузе, „онда нешто ново што би личило на *Отела*, а што би они могли да схвате.“

„То је оно што сви хоћемо да напишемо“, рече Хелмхолц, прекидајући дуго ћутање.

„И што никад нећете написати“, рече Управљач. „Јер ако би то заиста личило на *Отела*, нико га не би схватио, ма колико било ново. А ако би било ново, не би могло личити на *Отела*.“

„Зашто?“

⁴⁰ Бура, III, 2.

„Да, стварно, зашто?“ понови Хелмхолц. Он је такође заборављао на непријатну стварност ситуације. Зелен од стрепње и страха, само се Бернارد ње присећао; остали су га игнорисали.

„Зашто?“

„Зато што наш свет није исти као Отелов. Нема лимузина без челика—и нема трагедија без друштвене нестабилности.

А свет је сада стабилан. Народ је срећан; имају све што желе, а што немају, неће ни пожелети. Имућни су; безбедни су; никад не болују; не боје се смрти; живе у блаженом незнању о страсти и старости, не висе им о врату ни мајке ни очеви; немају ни жена, ни деце, ни љубавника, дакле никог према коме би галији јаке емоције; тако су обрађени да практично и не могу а да се не понашају онако како и треба да се понашају. А ако нешто зашкрипи, ту је увек *сома*. Коју ви бацате кроз прозор, господине Дивљаче, у име слободе. *Слободе!*“ Он се насмеја: „Тражите да Делте знају шта је слобода! А сад бисте још хтели да схвате и *Отела!* Молим вас!“

Дивљак је неко време ћутао. „Па ипак“, настави он тврдоглаво. „*Отело* је добар. *Отело* је бољи од оних кинотактилоскопа.“

„Сигурно“, сложи се Управљач. „Али то је цена којом плаћамо стабилност. Мора се бирати: или срећа, или оно што се звало велика уметност. Ми смо жртвовали велику уметност. Уместо ње имамо тактиле и оргуље за мирис.“

„Али они немају никаквог смисла.“

„Имају свој сопствени смисао; они представљају пријатна осећања за публику.“

„Али они су... они су прича луде.“

Управљач се насмеја. „Нисте баш учтиви према свом пријатељу, господину Вотсону. Једном од наших најистакнутијих инжењера емоционалне технологије...“

„Не, он је у праву“, мрачно рече Хелмхолц. „То и јесте безумље. Писати кад нема шта да се каже...“

„Тачно! Али за тако шта потребна је изванредна инвентивност. Ви правите лимузине од апсолутно минималне количине челика—уметничка дела практично ни од чега сем од голих чулних осећаја.“

Дивљак затресе главом. „То ми звучи просто језиво.“

„Разуме се. Права срећа увек изгледа прилично мршава ствар у поређењу с наткомпензацијама за беду. У стању задовољства нема ничег од оног сјаја кога има у мушкој борби против несреће, нимало сликовитости које има у рвању са искушењима, ни коначном паду проузрокованом страшћу или сумњом. Срећа никад није величанствена.“

„Вероватно и није“, рече Дивљак после кратке паузе. „Али мора ли баш доћи до гадости као што су они близанци?“ Он пређе дланом преко очију као да жели да избрише запамћену слику оних дугих низова истоветних кепеца за монтажним

столовима, оних стада близанаца у реду пред улазом у брентфордску станицу једношинске железнице, оних људских црва који су врвели око Линдине самртничке постеље, оног бескрајно поновљеног истог лица у свих његових нападача у болници. Он погледа завој на својој левој руци и уздрхта. „Језиво!“

„Да, али корисно! Видим да не волите наше групе Бокановски, али ја вас уверавам да су оне темељ на коме почива цела зграда. Оне су жироскоп који стабилизује ракетни авион државе на његовом неумитном путу.“ Дубоки глас је узбудљиво подрхтавао, рука која је гестикულიрала немо је изражавала сву величину и снагу незадрживе машине. Беседништво Мустафе Монда било је малтене на висини синтетичког.

„Није ми јасно“, рече Дивљак, „шта ће вам оне уопште—пошто из тих ваших боца можете да добијете што год хоћете. Кад сте већ код тога, зашто не учините да свако постане Алфа-двоструко плус?“

Мустафа Монд се насмеја. „Зато што не желимо да будемо заклани“, одговори он. „Ми верујемо у срећу и стабилност. Друштво које би се састајало од самих Алфа не би могло а да не буде нестабилно и несрећно. Замислите фабрику у којој би радиле само Алфе—наиме посебне јединке, доброг наслеђа, без социјалне кохезије, и обрађене тако да су способне (у границама могућности) да слободно одабирају и преузимају одговорност. Само замислите!“ понови он.

Дивљак покуша да замисли, али без много успеха.

„То би био апсурд! Човек изручен и обрађен као Алфа полудео би ако би морао да обавља посао Епсилон-полуимбецила—полудео, или поломио све око себе. Алфе се могу потпуно социјализовати—али само под условом да им се да посао предвиђен за Алфе. Епсилонске жртве може да поднесе само Епсилон, просто зато што то за њега и нису жртве, него линија најмањег отпора. Процес обраде представља полагање шина по којима он има да се креће. Он ту не може ништа—он је судбински предодређен. Чак и кад га изруче, он остаје у боци—невидљивој боци инфантилних и ембрионалних фиксација. Разуме се, свако од нас“, замишљено продужи Управљач, „одживи свој живот у боци. Додуше, ако смо којим случајем Алфе, наше боце су, релативно говорећи, огромне. Жестоко бисмо патили ако би нам се тај простор стеснио. У боце нижих каста не може се налити сурогат шампањца за више касте. То је теоретски очигледно, а испробано је и у пракси. Резултат кипарског експеримента био је у том погледу убедљив.“

„А какав је био тај експеримент“, упита Дивљак.

Мустафа Монд се осмехну. „Па, то би се сасвим лепо могло назвати експеримент поновног флаширања. Почело је 473. године Ф. Е. По наредби Управљача, с Кипра је исељено целокупно становништво, после чега је обављена реколонизација. У ту сврху послали су специјално припремљену серију од двадесет две хиљаде Алфа. Дата им је сва пољопривредна и индустријска опрема и препуштено им је да сами собом управљају. Резултат се потпуно поклопио с

теоријским предвиђањима. Земљу су лоше обрађивали, организовали су штрајкове у свим фабрикама; газили су законе; нису извршавали наређења; сви којима су пали у део послова нижих каста стално су сплеткарили да би дошли до посла виших, а они опет који су имали послове виших каста, бавили су се контрасплеткарењем да би по сваку цену остали на својим местима. За мање од шест година дошло је до првокласног грађанског рата. Кад је изгинуло деветнаест хиљада од првоодабране двадесет и две, преживели су једногласно упутили петицију Управљачу да поново преузму управљање над острвом. Што су ови и урадили. И ту је био крај једином друштву у историји састављеном од самих Алфа.“

Дивљак уздахну, дубоко.

„Идеалан однос у структури становништва“, рече Мустафа Монд, „заснива се на принципу леденог брега—осам деветина под водом, једна деветина изнад.“

„А ови под водом, јесу ли они срећни?“

„Срећнији него они изнад. Срећнији, на пример, него ови ваши пријатељи.“ Он показа руком Хелмхолца и Бернарда.

„И поред оног страшног рада?“

„Страшног? Они сами не сматрају га таквим. Напротив, они га воле. Послови су лаки, детињски једноставни. Седам и по сати лаког рада који не исцрпљује, а после тога следовање *соне*, плус игре, плус неограничено парење, плус тактилоскоп. Шта им више треба? Додуше“, додаде он, „могли би да захтевају краће радно време. Разуме се, ми бисмо им га могли дати. Технички би било сасвим једноставно свести радно време свих нижих каста на три или четири сата дневно. Само, да ли би они зато били срећнији? Не би. Покушало се и то, пре нешто више од једног и по века. За целу Ирску је одређено четворочасовно радно време. А резултат? Нереди и повећана потрошња *соне*; толико. Та додатна три и по сата слободног времена толико су била далеко од тога да буду извор среће и задовољства, да су људи узимали *сома*-одмор од њих. Биро за проналаске препун је планова за технолошке поступке којима се штеди у времену. Има их на хиљаде.“ Мустафа Монд начини један широк покрет руком. „А зашто их ми не спроводимо? За добро радника. Натоварити им сувише слободног времена била би чиста свирепост. Исто је и у пољопривреди. Ми бисмо могли да синтетички производимо све намирнице, до последње мрве. Али ми то не радимо. Више волимо да трећину становништва држимо у пољопривреди. За њихово добро—зато што на тај начин производња намирница траје дуже него фабричким путем. Уз то, морамо да водимо рачуна и о својој стабилности. Не желимо да мењамо ствари. Свака промена угрожава стабилност. То је још један разлог зашто тако шкрто примењујемо нове проналаске. Свако откриће у чистој науци је потенцијално субверзивно; чак се и наука понекад мора посматрати као евентуални непријатељ. Да, чак и наука.“

Наука? Дивљак набра обрве. Реч му је била позната. Али шта је тачно значила, то није знао. Шекспир и старци из публа нису никад помињали науку, а од Линде је чуо само бледе наговештаје: наука је нешто помоћу чега се праве хеликоптери, због чега се треба смејати ритуалној игри за кукуруз, што спречава боре и испадање зуба. Он напреже све своје снаге да би схватио смисао Управљачевих речи.

„Да“, говорио је Мустафа Монд, „то је још једна ставка која улази у цену коштања среће. Није само уметност неспојива са срећом него и наука. Наука је опасна. Морамо је држати на јаком ланцу, с добром брњицом.“

„Шта?“ запрепасти се Хелмхолц. „Али ми увек говоримо да је наука све. То је уобичајена хипнопедијска фраза.“

„Три пута недељно између тринаесте и седамнаесте године“, убаца Бернард.

„И сва ова научна пропаганда коју обављамо у Вишој школи...“

„Да, али о каквој је науци реч?“ саркастично упита Мустафа Монд. „Ви немате научног образовања, дакле не умете да то оцените. Ја сам у своје време био доста добар физичар. Претерано добар—таман толико добар да схватим да је сва наша наука само један ‘Народни кувар’, са ортодоксном теоријом кувања коју нико не сме да доводи у питање, и списком рецепата коме се ништа не сме додавати без одобрења главног куvara. Сад сам ја главни кувар. Али у младости сам био радознали паракувар. Био сам почео да кувам на свој начин. Неортодоксно, илегално. У ствари, да се бавим правом науком.“ Он ућута.

„И шта се десило?“ упита Хелмхолц Вотсон.

Управљач уздахну. „Замало оно што ће се десити вама двојици. За длаку ме нису послали на неко острво.“

Галванизован овим речима, Бернард се даде у бурну и недоличну активност. „Мене на острво?“ Он скочи на ноге, затрча се преко собе и стаде пред Управљача, несувисло машући рукама. „Зашто мене? Ја нисам ништа урадио. Они су. Кунем вам се да су то све они.“ Оптужујући, он показа прстом на Хелмхолца и Дивљака. „Молим вас, немојте ме слати на Исланд. Обећавам, радићу све што треба да радим. Пружите ми још једну прилику. Молим вас, пружите ми још једну прилику.“ Онда потекоше сузе. „Кад вам кажем, они су криви“, зајеца он. „Немојте на Исланд. Молим вас, Ваше Фордство, молим вас...“ И у крајњем понижењу он се баци на колена пред Управљачем. Мустафа Монд покуша да га подигне; али Бернард је био упоран и у свом унижавању; бујица речи је незадрживо навирала. На крају је Управљач морао да позвони свом четвртом секретару.

„Доведите три човека“, нареди он, „и однесите господина Маркса у спаваћу собу. Дајте му једну добру инхалацију *some*, онда га сместите у кревет и оставите га.“

Четврти секретар изиђе и врати се с тројицом слугу близанаца у зеленој униформи. Они одведоше Бернарда, који је и даље кукао и плакао.

„Рекао би човек да га воде на клање“, рече Управљач док су се врата затварала. „Међутим, да има и мрву памети схватио би да је његова казна у ствари награда. Биће послан на острво. Другим речима, на место где ће се упознати с најзанимљивијим људима и женама на свету. Са свима онима који су, из овог или оног разлога, постали превише индивидуалисти да би се могли уклопити у колективни живот. Са свима који су незадовољни ортодоксношћу, који имају своја лична, независна схватања. Једном речи, са свима који нешто значе. Ја вам, господине Вотсоне, готово завидим.“

Хелмхолц се насмеја. „Па зашто онда нисте и ви сами на неком острву?“

„Зато што сам се, најзад, приволео овоме“, одговори Управљач. „Дали су ми да бирам: да ме пошаљу на неко острво, где бих могао да наставим своју чисту науку, или да ме узму у Савет управљача, с перспективом да у догледно време постанем и сам Управљач. Ја сам изабрао ово, а одбацио науку.“ После краће паузе, он додаде: „Понекад зажалим за науком. Срећа је незгодан господар—нарочито туђа срећа. Много незгоднији него истина, сем ако човек није тако обрађен да је прима без поговора.“ Он уздахну, поново ућута, затим настави одсечнијим тоном. „Па, сад, служба је служба. Не може се увек оно што би човек хтео. Мене занима истина, привлачи ме наука. Али истина је претња, наука је јавна опасност. Исто је онолико опасна колико нам је била корисна. Дала нам је најстабилнију равнотежу у историји. У поређењу с нама, Кина је била безнадежно несигурна; чак ни примитивни системи матријархата нису били стабилнији од нашег. Понављам, захваљујући науци. Међутим, науци се не сме допустити да уништи све оно добро које је учинила. Зато ми тако брижљиво ограничавамо делокруг научног истраживања—зато ја, замало, нисам отишао на острво. Ми јој допуштамо да се бави само оним проблемима који су нам у датом тренутку хитни. Све остало научно истраживање се брижљиво спречава. Интересантно је читати“, настави он после кратке паузе, „шта су људи у доба Господа Форда писали о напретку науке. Њима се, изгледа, чинило да се тај процес може наставити до у бескрај, без обзира на све. Знање је било врхунско божанство, истина највеће добро; све остало је било другостепено и потчињено њима. Додуше, мишљења су већ тада почела да се мењају. И сам Форд је учинио много да се нагласак помери са истине и лепоте на удобност и срећу. То је захтевала масовна производња. Индустрија се развија нормално у условима опште среће, а не истине и лепоте. И, разуме се, кад год би масе освојиле политичку власт, срећа је постајала важнија од истине и лепоте. Но ипак, упркос свему овоме, научно истраживање је и даље било допуштено. И даље се говорило о истини и лепоти као да су то највећа земаљска блага. Све до самог Деветогодишњег рата. Е, онда су засвирали у друге дипле. Шта вреди истина, или лепота, или знање, кад вам свуда наоколо експлодирају антракс бомбе? Тада су први пут науци притегнуте узде—тек тада, после Деветогодишњег рата. У то време људи су били спремни да и свом апетиту ставе узде. Само да буде мира. И од тада

смо наставили да притежемо. Разуме се, истини то баш није користило, али користило је срећи. Ништа није бесплатно. За срећу се мора платити. Ви, господине Вотсоне, плаћате—плаћате зато што сте, ето, превише заинтересовани за лепоту. Ја сам био превише заинтересован за истину; платио сам и ја колико је коштало.“

„Али *ви* нисте отишли на острво“, рече Дивљак, прекидајући своје дуго ћутање.

Управљач се осмехну. „Тиме сам управо и платио. Тиме што сам изабрао службу срећи. Туђој, не мојој. Срећа је“, додаде он после краће паузе, „што на свету има толико острва. Не знам што бисмо без њих. Онда бисмо све вас, вероватно, трпали у гасне коморе. Узгред, господине Вотсоне, да ли вам се свиђа тропска клима? На пример Маркиска острва, или Самоа? Или бисте негде свежије?“

Хелмхолц устаде са своје пнеуматичне фотеље. „Волео бих крајње хладну климу“, одговори он. „Мислим да се боље пише ако је клима хладна. Рецимо, ако би било много ветра и олује...“

Управљач климну главом у знак одобравања. „Господине Вотсоне, ваш став ми се допада. Заиста ми се много допада. У оној мери у којој га званично не одобравам.“ Он се осмехну. „Шта велите за Фоклендска острва?“

„Одговара ми“, рече Хелмхолц. „А сад, ако немате ништа против, отишао бих да видим шта је са сиротим Бернардом.“

17. Поглавље

„Уметност, наука—ви сте, изгледа, скупо платили своју срећу“, рече Дивљак кад су остали сами. „Је ли вас стајало још нечега?“

„Јесте религије, наравно“, одговори Управљач. „У своје време је постојало нешто што се звало бог—још пре Деветогодишњег рата. Али ја се забрављам: ви вероватно и сами знате то за бога.“

„Па...“ Дивљак застаде. Желео је да каже нешто о самоћи, о ноћи, о меси бледој на месечини, о провалији, о рођењу у сеновиту таму, о смрти. Желео је да говори, али речи није било. Чак ни код Шекспира.

Управљач беше у међувремену прешао на други крај собе и откључавао је велики сеф смештен у зиду између двеју полица. Тешка врата се отворише. Бркајући по мраку у сефу, он рече: „То је тема која ме је одувек привлачила.“ Он извуче једну дебелу књигу у црним корицама. „На пример, ово сигурно нисте читали.“

Дивљак је узе у руке. *Свето писмо Старог и Новог завета*, прочита он наглас с насловне стране.

„Ни ово.“ Он му пружи још једну.

Виљем Џејмс: Врсте религиозних доживљаја.

„Имам их још много“, настави Мустафа Монд, поново седајући. „Читаву колекцију старих порнографских књига. Бога у сефу, а Форда на полицама.“ Насмејавши се, он показа своју званичну библиотеку—полице с књигама, преграде пуне калемова за машине за читање и звучних трака смотаних у котур.

„Али ако знате за бога, зашто им не кажете?“ с негодовањем упита Дивљак. „Зашто им не дате те књиге о богу?“

„Из истог разлога из кога им не дајемо *Отела*: старе су, говоре о богу од пре сто година. Не о садашњем богу.“

„Али бог се не мења.“

„Мењају се људи.“

„Какве то везе има?“

„И те како има везе“, рече Мустафа Монд. Он поново устаде и оде до сефа. „Једном је постојао један човек по имену Кардинал Њумен“, рече он. „Кардинал“, објасни он узгред, „то је било нешто налик на архипојца.“

“Ја, Пандолфо, кардинал лепог града Милана’. Читао сам о њима код Шекспира.“

„Свакако. Елем, као што рекох, једном је постојао један човек по имену Кардинал Њумен. А, ево и књиге.“ Он је извади. „Кад сам већ код тога, могао бих и ову да извадим. То је од једног другог, који се звао Мен де Биран. То је био филозоф, ако знате шта је то.“

„То је онај који сања о мањем броју ствари него што их има на небу и земљи“⁴¹, одговори сместа Дивљак.

„Управо то. Сад ћу вам прочитати нешто о чему он *јесте* сањао. У међувремену, чујте шта вели онај стари архипојац.“ Он отвори књигу на месту обележеном комадићем хартије и поче да чита: „Ми не припадамо себи више него што нам припадају ствари које су наша својина. Ми нисмо створили себе, стога не можемо ни бити изнад себе. Ми нисмо своји господари. Ми смо божја својина. Није ли наша срећа управо у таквом погледу на ствар? Је ли икаква срећа или утеха сматрати да припадамо *самима* себи? Тако, можда, мисле млади и људи од успеха. Њима се може учинити великом ствари то што је све, како они мисле, по њиховом—што не зависе ни од кога—што не морају мислити ни о чему ван непосредних потреба, што су слободни од тегобе коју представља стална захвалност, стална молитва, стално повезивање својих дела с вољом другог. Но, временом они, као и сви људи, дођу до закључка да независност није за човека—да је она неприродно стање ствари—да неко време може послужити, али да нас не може безбедно довести до краја...“ Мустафа Монд стаде, одложи прву књигу, узе другу и поче листати. „Ево, на пример, ово“, рече он и поново поче да чита својим дубоким гласом: „Човек стари, осећа у себи оно свеобухватно осећање слабости немира, нелагодности, које долази од накупљених година и, тако се осећајући, замишља да је само болестан, уљуљкујући своје зебње помишљу да је то узнемирујуће стање последица неког одређеног узрока од кога се он нада да ће оздравити, као од болести. Узалудних ли нада! Та болест, то је старост, а она и јесте страшна болест. Каже се да је страх од смрти и оног што долази после смрти то што нагони људе да се окрену вери у својим познијим годинама. Међутим, моје лично искуство дало ми је убеђење да је верско осећање, без обзира на сав онај страх и производе маште, склоно да се развија упоредо с нашим старењем, да се развија зато што, у оној мери у којој се страсти стишавају, а машта и осећајност постају све мање узбуђени и подложни узбуђењу, наш ум бива све мање ометен у свом раду, све мање замрачен представама, жељама и забавама које су га некад заносиле; тада се, као иза облака, појављује бог; наша душа осећа, види, окреће се према извору све светлости, окреће се природно и неизбежно; јер сада кад је све оно што је свету чула давало живот и драж почело да отиче од нас, сад кад постојање више није подупрто ни утисцима споља ни утисцима изнутра, ми

⁴¹ Алузија на Хамлетов одговор Хорацију (I, 5).

осећамо потребу да се ослонимо на нешто чега неће нестати, нешто што нас никад неће изиграти—неку стварност, неку апсолутну и вечиту истину. Да, неизбежно се окрећемо богу; јер ово осећање вере је по природи тако чисто, тако разгаљује душу која га доживљава, да нам надокнађује све остале губитке.“ Мустафа Монд заклопи књигу и завали се у фотељу. „Једна од безбројних ствари на небу и земљи о којима ови филозофи нису ни сањали јесте управо ово“, (он махну руком), „ми, модерни свет. ‘Од бога се може бити независтан само док је човек млад и док му све напредује; независност вас неће безбедно довести до краја.’ Е па, ми сад имамо и младост и напредак до самог краја. Шта из овога произилази? Очигледно то да можемо бити независни од бога. ‘Осећање вере надокнађује нам све губитке.’ Али ми немамо губитка које треба надокнадити; осећање вере је сувишно. Зашто да тражимо замену за младалачке жеље, кад младалачке жеље уопште не слабе? Замена за забаве, кад у свим тим лудоријама уживамо до саме смрти? Каква нам је потреба за одмором кад нам се и тело и душа трајно радују активности? За утехом, кад имамо *сому*? За ма чим непревртљивим, кад имамо друштвено уређење?“

„Ви, значи, мислите да бог не постоји.“

„Не, ја управо мислим да он врло вероватно постоји.“

„Па онда зашто...“

Мустафа Монд га заустави. „Али он се разним људима приказује на разне начине. У премодерним временима он се приказао онако како је описано у књигама. Данас...“

„Како се приказује данас?“ упита Дивљак.

„Па ето, приказује се својим одсуством, као да га уопште и нема.“

„То је ваша кривица.“

„Боље реците да је кривица до цивилизације. Бог је неспојив с машинама, медицинском науком и општом срећом. Човек се мора опредељивати или за једно или за друго. Наша цивилизација се определила за машине, медицинску науку и срећу. Зато и морам да ове књиге држим под кључем у сефу. За нас је њихова садржина скаредна. Људи би се саблазнили кад би...“

Дивљак га прекиде. „Али зар није *природно* осећати да постоји бог?“

„То је управо тако као кад бисте питали да ли је природно употребљавати патент-затварач на панталонама“, саркастично рече Управљач. „Подсећате ме на једног од тих старих учењака, неког Бредлија. Он је дефинисао филозофију као изналажење слабих разлога за оно у шта инстинктивно верујемо. Као да се у било шта верује инстинктивно! Човек верује у оно чему га уче да верује. Изналажење слабих разлога за оно у шта се верује из других слабих разлога—ето шта је филозофија. Људи верују у бога јер су научени да верују у бога.“

„Па ипак“, наваљивао је Дивљак, „ипак је природно веровати у бога кад је човек сам—сасвим сам, у ноћи, и размишља о смрти...“

„Али данас људи нису никад сами“, рече Мустафа Монд. „Ми их обрађујемо тако да не воле самоћу, а уређујемо им живот тако да им је готово и немогуће да буду сами.“

Дивљак потиштено климну главом. У Малпаису је патио зато што је био искључен из заједничких активности публа; у цивилизованом Лондону патио је зато што никако није могао побећи од заједничких активности, никако бити миран и сам.

„Сећате ли се онога из *Краља Лира*?“ упита он најзад. “Богови су праведни, а наши пријатни греси постају средства којима нас муче; зло и мрачно место куда те је довео коштало га је очију’, а Едмунд одговара—сећате се, рањен, на умору—‘Право си рекао, истина је. Точак је направио пун круг, и ево ме овде.’ Шта на то кажете? Зар не изгледа да постоји бог који управља стварима, кажњава, награђује?”

„Да ли изгледа?“ запита Управалач са своје стране. „Данас се можете упустити у колико хоћете пријатних греха с каквом штиркињом, нимало не ризикујући да вам љубавница вашег сина ископа очи. ‘Точак је направио пун круг, и ево ме овде.’ Али где би Едмунд био у данашње време? Седео би у пнеуматичној фотељи, с руком око девојачког паса, сисао жвакаћу гуму на бази полних хормона и посматрао тактилоскопску представу. Богови су праведни. Нема сумње. Али, у крајњој линији, њихов законик намећу људи који организују друштво. Провиђење игра како људи свирају.“

„Јесте ли сигурни?“ упита Дивљак. „Јесте ли сасвим сигурни да Едмунд у тој пнеуматичној фотељи није кажњен исто онако строго као и рањени Едмунд који искрвави до смрти? Богови су праведни. Нису ли они искористили његове пријатне грехе као средство којим ће га унизити?“

„Унизити? С какве то висине? Као грађанин који је срећан, који вредно ради и конзумира робу, он је савршен. Наравно, ако одаберете мерила различита од наших, онда бисте још и морали рећи да је унижен. Само што се човек мора придржавати једне исте гарнитуре постулата. Не може се играти електромагнетски голф по правилима центрифугалне лоре.“

„Вредност није у процени појединца само. Вредност је ствари и вредност по себи, без обзира на процењивача.“⁴²

„Ех, ех“, побуни се Мустафа Монд, „нисте ли отишли мало предалеко?“

„Кад бисте допустили себи да мислите на бога, не бисте допустили да вас пријатни греси унизе. Имали бисте разлог да стрпљиво подносите ствари, да budete храбри у свом делању. Видео сам то код Индијанаца.“

„Свакако“, рече Мустафа Монд. „Само што ми нисмо Индијанци. Цивилизован човек нема никакве потребе да подноси ишта што би било озбиљно непријатно. А

⁴² Троил и Кресида, II, 2 (по преводу Ж. Симића и С. Пандуровића)

што се тиче делања—не дао Форд да му тако шта дође у главу. Цело би се друштвено уређење уздрмало ако би људи почели да делају на своју руку.“

„А шта ћемо са самоодрицањем? Да имате бога, имали бисте и разлог за самоодрицање.“

„Да, само индустријска цивилизација је могућна једино ако нема самоодрицања. Тражи се самоповлађивање, ограничено једино захтевима хигијене и економике. Иначе долази до застоја у индустријском развоју.“

„Имали бисте разлог за невиност!“ рече Дивљак, лако црвенећи док је то изговарао.

„Али невиност значи страст, невиност значи неурастенију. А страст и неурастенија значе нестабилност. А нестабилност значи крај цивилизације. Нема трајне цивилизације без пријатних грехова у великим количинама.“

„Али бог је већ разлог постојања за све што је племенито, добро и херојско. Кад бисте имали бога...“

„Драги мој млади пријатељу“, рече Мустафа Монт, „цивилизација нема апсолутно никакве потребе за племенитошћу и хероизмом. То су симптоми политичке неспособности. У правилно организованом друштву као што је наше, никоме се не пружа прилика да се понесе племенито и херојски. Да би се указала таква прилика, ситуација мора да буде крајње нестабилна. Кад је рат, кад има опречних мишљења, кад се треба одупрети искушењима, бранити вољено биће или се борити за њега—онда, очигледно, племенитост и хероизам имају неког смисла. Али у данашње време нема ратова. Улажу се највећи напори да се спречи прејака љубав. Опречних мишљења нема; сви су тако обрађени да не могу а да не раде оно што треба. А оно што треба радити, у целини је тако пријатно, толико је слободе дато иживљавању природних импулса, да заиста и нема искушења којима се треба одупирати. А ако се баш неком злом срећом и деси што непријатно, молим: ту је увек *сома* која омогућује да се побегне из стварности. Увек је ту *сома* која смирује бес, која помирује с непријатељима, која даје стрпљивост и издржљивост. У прошлости се тако што могло постићи само уз огромне напоре и године интензивне моралне обуке. А данас—попијете две-три таблете од пола грама, и све се среди. Врлина је сада доступна свима. Бар половину морала увек имате уз се, у бочици. Хришћанство без суза—ето шта је *сома*.“

„Али сузе су потребне. Зар се не сећате Отелових речи? ‘Ако после сваке буре дође овако затишје, нек ветрови дувају док не пробуде и саму смрт.’ У пуеблу нам је један старац причао једну индијанску причу, о девојци из Матсакија. Младићи који су желели да је узму за жену морали су да једно цело јутро риљају у њеној башти. Изгледало је лако; само, било је мува и комараца, чаробних. Већина младића просто није могла да издржи убоде и пецање. Али онај који је могао—тај је добио девојку за жену.“

„Дивна прича! Али у цивилизованим земљама“, рече Управљач, „девојке можете имати а да не риљате за њих, а нема ни мува ни комараца. Њих смо потаманили још одавно, пре много векова.“

Дивљак климну главом, намрштивши се. „Потаманили. Да, то на вас и личи. Ви уклањате све што је непријатно, уместо да се научите како ћете га подносити. Је ли достојније ума трпети праћке и стреле судбе обесне ил’ се оружати против мора беде и отпором учинити им крај...⁴³ Али ви не радите ни једно ни друго. Нити трпите нити се одупирете. Ви просто укидате праћке и стреле. То је и сувише лако.“

Он одједном заћута, мислећи о својој мајци. У својој соби на тридесет седмом спрату, Линда је пловила морем распеване светлости и мирисних миловања—пливала и отпливала, ван времена, ван простора, ван тамнице својих успомена, својих навика, свог остарелог и надувеног тела. А Томи, бивши директор Центра за инкубаторску производњу и систематску обраду, Томи је и даље био на одмору—на одмору од понижења и патњи, у свету где се нису чуле оне речи, онај подругљиви смех, где се није видело оно одвратно лице оседеле косе, оне влажне и млитаве руке око врата, у предивном свету...

„Вама би требало“, настави Дивљак, „нешто што *кошта* суза, промене ради. Овде ништа не кошта колико треба.“

(„Дванаест и по милиона долара“, беше се побунио Хенри Фостер кад му је Дивљак рекао то исто. „Дванаест и по милиона долара—толико је коштао нови Центар. Ни цента мање.“)

„Излажућ што је смртно, несигруно, свему што срећа, смрт, опасност сме—а све за једну љуску од јајета.⁴⁴ Зар вам се не чини да ту има нечега?“ упита он, погледавши Мустафу Монда. „Без икакве везе с богом—мада би, разуме се, бог био разлог за тако шта. Зар вам се не чини да има нечег у животу изложеном сталној опасности?“

„Има много“, одговори Управљач. „Надбубрежне жлезде се морају повремено стимулирати.“

„Шта кажете?“ упита Дивљак, не схватајући.

„То је један од услова за савршено здравље. Зато смо увели обавезне куре СДО.“

„СДО?“

„Сурогат дубоких осећања. У редовним размацима, једном месечно. Цео организам се преплави адреналином. Потпуни физиолошки еквивалент страха и беса. Све лековито дејство убијања Дездемоне и смрти од Отелове руке, али без иједне непријатне последице.“

⁴³ Хамлет, III, 1 (превод Св. Стефановића)

⁴⁴ Хамлет, IV, 4 (превод Св. Стефановића).

„Али ја желим непријатне последице.“

„Ми не“, рече Управљач. „Ми више волимо удобност.“

„Али ја не волим. Ја хоћу бога, хоћу поезију, хоћу праву опасност, хоћу слободу, хоћу доброту. Хоћу грех.“

„Ви у ствари тражите право“, рече Мустафа Монд, „да будете несрећан.“

„Да и не говоримо о праву да остарите, поружните и постанете импотентни; право да имате сифилис и рак; право да немате довољно за јело; право да имате вашке; право да живите у сталном страху од свега што се може десити сутра; право да оболите од тифуса; право да будете мучени свим могућним неизрецивим боловима.“

Завлада дуга тишина.

„Тражим их сва“, рече најзад Дивљак.

Мустафа Монд слеже раменима. „Само изволите“, рече он.

18. Поглавље

Врата су била одшкринута; они уђоше.

„Џоне!“

Из купатила се зачуше непријатни и карактеристични звуци.

„Да ти се није шта десило?“ повика Хелмхолц.

Одговора није било. Непријатни звуци се поновише, двапут, затим тишина. Онда врата од купатила шкљоцнуше и отворише се; изиђе Дивљак, необично блед.

„Дакле, Џоне“, забринуту рече Хелмхолц, „заиста ми болесно изгледаш.“

„Јеси ли појео нешто покварено?“ упита Бернارد.

Дивљак климну главом. „Појео сам цивилизацију.“

„Шта?“

„Отровао сам се од ње; био сам укаљан. А поред тога“, додаде он, тишим гласом, „појео сам своје злодејство.“

„Добро, али шта си у ствари...? Мислим, малопре си...“

„Сад сам почишћен“, рече Дивљак. „Попио сам мало слачице размућене у топлој води.“

Два пријатеља га згрануто одмерише. „Хоћеш да кажеш да си намерно?“ упита Бернارد.

„Тако се прочишћавају Индијанци.“ Он седе и, уздахнувши, пређе руком преко чела. „Одморићу се неколико минута“, рече. „Прилично сам уморан.“

„То ме не чуди“, рече Хелмхолц. После краће паузе, он настави друкчијим тоном: „Дошли смо да се поздравимо. Сутра одлазимо.“

„Да, сутра одлазимо“, рече Бернارد, на чијем лицу Дивљак примети нов израз решености и помирења са судбином. „Узгред да ти кажем, Џоне“, настави он, нагнувши се у фотељи и положивши руку Дивљаку на колено, „хтео бих да ти кажем колико ми је жао због онога јуче.“ Он поцрвене. „Колико се стидим“, настави он, упркос несигурности која му се беше појавила у гласу, „колико стварно...“

Дивљак га пресече у пола реченице, дохвати га за руку и срдачно је стеже.

„Хелмхолц се дивно понео према мени“, закључи Бернارد свој монолог после краће паузе. „Да није било њега, ја бих...“

„Ех, ех“, побуни се Хелмхолц.

Наступи тишина. Упркос својој жалости—штавише, због ње, јер та жалост је била симптом њихове међусобне љубави—три младића су била срећна.

Најзад Дивљак рече:

„Био сам јутрос код Управљача.“

„Зашто?“

„Да га питам могу ли и ја на острво с вама.“

„И шта ти је рекао?“ жудно упита Хелмхолц.

Дивљак одмахну главом. „Није ми допустио.“

„Зашто?“

„Каже да хоће да настави експеримент. Само, проклет да сам“, додаде Дивљак са изненадним бесом, „проклет да сам ако допустим да и даље експериментишу са мном. Ни за љубав свих Управљача колико их има. Сутра и ја одлазим.“

„Али куда?“ упиташе га обојица углас.

Дивљак слеже раменима. „Свеједно куда. Баш ме брига. Само да будем сам.“

Од Гилдфорда, силазни ваздушни пут је ишао преко долине Веј до Годаминга, затим се, преко Молфорда и Витлија, продужавао до Хејлмира, и даље до Портсмута преко Питерсфилда. Приближно паралелно с њим, усходни пут је водио преко Ворплдена, Тонгема, Патнема, Елстеда и Грејшота. Између врха Хогз Бека и Хајндхеда, било је места где растојање између ових двеју линија није прелазило шест-седам километара. То је било премало за непажљиве летаче—нарочито ноћу, и ако би попили којих пола грама *some* више него што им је требало. Због тога је долазило до удеса. Озбиљних. Најзад је било решено да се усходна линија пребаци неколико километара на запад. Између Грејшота и Тонгема, четири напуштена ваздушна светионика обележавала су правац старог друма који је некад водио од Портсмута до Лондона. Небо изнад њих било је тихо и пусто. Сада су изнад Селборна, Бердена и Фарнема хеликоптери непрестано зујали и урлали.

За своје испосништво Дивљак беше одабрао стари светионик који је лежао на врху брда између Патнема и Елстеда. Грађевина је била од армираног бетона, одлично очувана—готово превише удобна, како је Дивљак помислио кад је први пут испитао терен, готово и сувише цивилизовано луксузна. Умирио је савест тиме што је као надокнаду за комфор себи обећао оштрију самодисциплину, потпунија и темељнија прочишћавања. Прве ноћи у испосништву намерно није спавао. Провео је сате клечећи и молећи се, час оном небу од кога је Клаудије тражио опроштај, час Авонавилони, на суњи језику, час Исусу и Пуконгу, час орлу, свом заштитнику. Повремено би раширио руке као да је на крсту и тако их држао кроз дуге минуте бола који је постепено растао док не би прешао у дрхтаву и

неиздржљиву агонију, држао их је тако у положају добровољног распећа, док је, кроз стиснуте зубе, понављао (а зној је цурио низ лице), „Опростите ми! Очисти ме! Помози ми да будем добар!“

Кад је освануло јутро, сматрао је да је стекао право да се настани у светионику, да се настани иако је на већини прозора стакло било цело, иако је поглед с платформе био тако леп. Јер сам разлог због кога је изабрао светионик беше готово сместа постао и разлог да оде некуд другде. Био је одлучио да тамо живи јер је поглед био тако леп; зато што је, с места одакле је посматрао, изгледало као да посматра отеловљење божанског бића. Али ко је он да га сваког дана, сваког сата мази тај призор лепоте? Ко је он да живи у видљивом присуству божјем? Није заслужио ништа боље но да живи у неком прљавом свињцу, некој слепој рупи у земљи. Укочен и још увек ломан после дуге ноћи испуњене болом, али из тог истог разлога смирен у души, он се попе на платформу своје куле и загледа се у блистави јутарњи свет где је поново стекао право да станује. На северу је видик заклањала дуга кречњачка ивица Хогз Бека, иза чијег источног краја су се уздизале куле седам облакодера који су сачињавали град Гилдфорд. Спазивши их, Дивљак искриви лице у гримасу, али временом се навикао на њих, јер ноћу су оне весело трепериле у геометријским сазвежђима, или, осветљене рефлекторима одозго до доле, свечано упирале своје светлеће прсте (покретом који је у целој Енглеској разумевао само Дивљак) према недокучивим тајнама неба.

У долини која је одвајала Хогз Бек од пешчаног брежуљка на коме је стајао светионик, Патнем је било скромно сеоце од девет спратова, са силосима, фармом живине и фабрицицом витамина Д. С друге стране светионика, према југу, земљиште се, у другим падинама обраслим вресом, простирало све до низа бара.

Иза њих, изнад шуме која ју је одвајала од овог предела, уздизала се четрнаестоспратна кула Елстеда. Нејасних обриса у магличастом енглеском ваздуху, Хајндхед и Селброн мамили су поглед у плаву романтичну даљину. Али Дивљака није само та даљина привукла светионику; ближа околина је била исто тако заводљива. Шума, широки потези вреса и жуте штипавице, групу шкотских јела, сјајне површине бора с брезама које су се надносиле над њих, с локвањима, с трстицима—све је било лепо и, оку навикнутом на безводну америчку пустињу, запрепашћујући плодно. А тек самоћа! Била је дана кад не би видео ни једно људско биће. Светионик је био свега четврт часа лета удаљен од куле Черинг-Т, али тешко да су и брда Малпаиса била ишта мање пуста од ове равнице у Сарију. Гомиле које су свакодневно кретале из Лондона одлазиле су само на електромагнетски голф или тенис. У Патнему није било веза; најближи терени с Римановом површином налазили су се у Гилдфорду. Око светионика су цвеће и предео били једина атракција и, стога, пошто није било разлога за долазак овамо, нико није ни долазио. Првих неколико дана Дивљак проживе сам и неузнемирен.

Највећи део новца који је, стигавши у Лондон, био примио за личне трошкове, Џон је потрошио на опрему. Пре него што је отишао из Лондона, купио је четири

Ћебета од вискозне вуне, конопца и канапа, ексера, лепка, нешто алата, шибица (иако је имао намеру да касније направи сврдло за добијање ватре), неколико лонаца и шерпи, два туцета кесица са семењем и десет килограма пшеничног брашна. „Не, *нећу* синтетички скроб и сурогат брашна од отпадака памука,“ инсистирао је приликом куповине, „без обзира што је хранљивије.“ Али кад је дошао до пангландуларних бисквита и витаминизованог сурогата говеђине, није му пошло за руком да одоли продавчевом убеђивању. Сада, док је посматрао конзерве, љуто је пребацио себи ту слабост. Одвратна цивилизована роба! Био је решен да то не једе, макар умирао од глади. „Показаћу ја њима“, мислио је кивно. Показаће, такође, и себи.

Он изброја свој новац. Надао се да ће са оно мало преосталих пара моћи да презими. На пролеће, већ, његова башта даће довољно плодова да га учини независним од спољног света. У међувремену, ту је дивљач. Видео је пуно зечева, а по барама су живеле барске птице. Он сместа поче да прави лук и стреле.

Недалеко од светионика расло је јасење, а нешто даље и читав честар дивно право лешниковог шибља, доброг за стреле. Он прво посече једну младицу јасена; одсече шест стопа танког стабла без грана, сљушти кору и поче да деље бело дрво, шушку по шушку, као што га је учио стари Митсима, све док није добио мотку своје висине, чврсту и нешто дебљу у средини, живу и еластичну на стањеним крајевима. У раду је осећао необично снажно задовољство. После оних седмица доколице проведених у Лондону, где је, кад му је шта било потребно, само притискао прекидач или окретао ручицу, радити нешто за шта се тражила вештина и стрпљење било је непомућено уживање.

Био је готово довршио дељање лука, кад се наједном трже, ухвативши себе како пева—*пева!* Било му је као да је, изненада налетевши на себе однекуд споља, ухватио себе на делу, затекао себе у преступу. Поцрвене као кривац. На крају крајева, није он дошао овамо да пева и ужива, него да избегне даље заражавање прљавштином цивилизованог живота; да се прочисти и постане добар; да активно исправи своје грешке. На своје запрепашћење, он схвати да је, занесен у дељање, заборавио заклетву да ће се стално сећати—сироте Линде; и своје убилачке грубости према њој, и оних одвратних близанаца који су врвели као ваши по тајанству њене смрти, вређајући својим присуством не само његов бол и кајање него и саме богове. Био се заклео да запамти, заклео да без престанка окајава своје грехе. А ево шта ради: весело пева над својим луком, пева, ништа мање него пева...

Он уђе у кулу светионика, отвори теглу слачице и пристави суд с водом на ватру.

Пола сата касније, три Делта-минус пољопривредна радника из једне од патнемских група Бокановски возила су се камионетом у Елстед: пролазећи врхом брежуљка, запањили се кад су спазили младића како стоји пред напуштеним светиоником, го до појаса, и шиба се канџијом од кожних каишева са чворовима. Леђа су му била попречно избраздана гримизом, а од једне маснице до друге

сливали су се танки поточићи крви. Возач камионета заустави кола уз ивицу друма и, отворених уста, заблену се, заједно са своја два друга, у неочекивани приказ. Почеше да броје ударце—један, два, три. После осмог, младић прекиде своје самокажњавање да отрчи до ивице шуме и тамо се жестоко исповраћа. Затим подиже канџију и поче се поново шибати. Девет, десет, једанаест, дванаест...

„Форд те згазио!“ прошапута возач. Његови близанци били су истог мишљења.

„Форде господе!“ рекоше они.

Три дана касније, као лешинари који се спуштају на мршу, наиђоше новинари.

Осушен и очврснут над тихом ватром од зеленог грања, лук је био готов. Дивљак је био заузет дељањем стрела. Тридесет лешникових прUTOва је било издељано и осушено, пажљиво зарезано и опремљено оштрим ексером на врху. Једне ноћи Дивљак беше напао патнемску фарму живине, и сад је имао довољно перја да опреми целу једну оружарницу. Тако га је, занетог у причвршћивање пера на стреле, затекао први новинар. Нечујан у пнеуматичним ципелама, он се прикраде Џону иза леђа.

„Добар дан, господине Дивљаче“, рече он. „Ја сам новинар *Радио-новости*.“

Дивљак се трже као да га је змија ујела и скочи на ноге разбацујући на све стране стреле, пера, теглу лепка и четку.

„Извините, молим вас“, рече новинар са искреним жаљењем. „Нисам имао намеру...“ он се дотаче свог шешира—алуминијумског цилиндра у коме је носио радио-пријемник и предајник. „Опростите што га не скидам“, рече он. „Мало је тежак. Дакле, као што рекох, ја сам новинар *Радио*...“

„Шта хоћете?“ натмури се Дивљак. Новинар узврати својим најшармантнијим осмехом.

„Па, разуме се, наше читаоце би живо интересовало...“

Он накриви главу, осмех му постаде просто кокетан.

„Само неколико речи, господине Дивљаче.“ И он брзо, низом ритуалних покрета, одви две жице спојене с портабл батеријом прикопчаном око појаса; забодје их, истовремено, у рупице на ивицама свог алуминијумског шешира; притисну другу опругу, на ивици обода—и, као чупавац из кутије, искочи микрофон и заклати му се на петнаест центиметара од носа; навуче слушалице на уши; притисну прекидач на левој страни шешира—и изнутра се зачу тихо осине зујање; окрете дугме удесно—и у зујање упаде стетоскопско завијање и пуцкетање, штупање и изненадно пијукање. „Хало“, рече он микрофону, „хало, хало...“ У шеширу му одједном зазвони звонце. „Јеси ли ти, Едзел? Овде Примо Мелон. Јесам, нашао сам га. Господин Дивљак ће сад узети микрофон и рећи неколико речи. Зар не, господине Дивљаче? Он погледа Дивљака уз још један од својих неодољивих осмеха. „Једноставно реците нашим читаоцима зашто сте дошли овамо. Због чега сте напустили Лондон (не прекидај, Едзел!) тако изненада. И,

разуме се, о канџији.“ (Дивљак се трже. Откуд знају за канџију?) „Необично нам је много стало да сазнамо нешто о томе. И нешто о цивилизацији. Знате већ. Моје мишљење о цивилизованим девојкама; нешто у том смислу. Само неколико речи, свега пар речи...“

Дивљак га послуша запрепашћујући дословно. Он изговори само пет речи—пет речи, оних истих које је упутио Бернаруду на рачун Кентерберијског архипојца. *Háni! Sons éso tse-ná!* И дохвативши новинара за рамена, он га окрете (показа му да је младић био заобљен колико треба) нанишани и, свом снагом и прецизношћу фудбалског аса, изведе један савршен ударац.

Осам минута касније, на лондонским улицама су се продавале *Радио-новости*. ТАЈАНСТВЕНИ ДИВЉАК ШУТНУО РЕПОРТЕРА РАДИО-НОВОСТИ У ТРТИЧНУ КОСТ, гласио је наслов на првој страни. СЕНЗАЦИЈА У САРИЈУ.

„Сензација чак и у Лондону“⁴⁵—помисли новинар кад је ово прочитао, по повратку у Лондон. Штавише врло болна. Он опрезно седе за сто с ручком.

Необесхрабрани упозорењем у виду маснице на тртичној кости свог колеге, четири новинара која су представљала њујоршки *Тајмс*, франкфуртски *Четвородимензионални континуум*, *Гласник фордовске науке* и *Делта* дневник, појавише се истог поподнева код светионика и наиђоше на све суровији пријем.

Из безбедне даљине, и још трљајући задњицу, новинар *Гласника фордовске науке* довикну: „Бесловесни створе! Боље узимај *сому!*“

„Губи се одавде!“ Дивљак запрети песницом.

Новинар се повуче неколико корака, па се поново окрете. „Зло постаје нестварност ако узмеш који грам.“

„*Kohakwa iyathtokyai!*“ У Дивљаковом гласу зазвуча и претња и поруга.

„Бол постаје варка.“

„Ма немој?“ рече Дивљак и, дохвативши дебелу лешникову грану, закорачи према њему.

Новинар *Гласника фордовске науке* јурну према своме хеликоптеру.

После тога су Дивљака неко време оставили на миру. Неколико хеликоптера било се појавило и радознало се вртело око куле. Он одапе стрелу на најдрскији, који се беше спустио најниже. Она проби под кабине; чу се оштар врисак и машина узлете као ракета, са свим убрзањем које јој је супербатерија могла дати. Остали су се од тада држали на пристојном растојању. Не обраћајући пажњу на њихову досадну зуку (у машини је видео себе као просца Девојке из Матсакија, хладног и истрајног међу крилатом гамади), Дивљак је копао на месту које је био

⁴⁵ Непреводива игра речи: на енглеском „*sensation*“ значи и „*сензација*“ и „*осећај*“; прим. прев.

одредио за башту; небо изнад њега је, понекад, по неколико сати узастопце било празно и, изузев ћурликања шева, тихо.

Време је било спарно, у ваздуху се осећало невреме. Копао је цело јутро и сад се одмарао, испружен на поду. Одједном, помисао на Ленину постаде њена истинска присутност, гола и опипљива; говорила је „Душо“ и „Загрли ме!“—само у чарапама и ципелама, намирисана. Бестидна блудница! Али јао, јао, њене руке око његовог врата, таласања њених груди, њена уста! „Вечност нам је била у очима и на уснама“, „Ленина... Не, не, не, не!“ Он скочи на ноге и онако полунаг истрча из куће. На ивици пустаре расло је беличасто жбуње смреке. Он се баци на њега—загрли не оно глатко тело својих жеља него нарамак зелених иглица. Оштре, оне га избодоше на хиљаду места. Он покуша да се сети сироте Линде, пресечена даха и онемеле, њених руку које су грабиле ваздух и неизрецивог ужаса у њеним очима. Сироте Линде за коју се закleo да ће се сећати. Присуство Ленине коју је обећао да ће заборавити. Тело му је, чак и кроз убоде смрекових иглица, било свесно ње, неизбежно стварне. „Душо, душо... А ако си и ти мене желео, зашто онда ниси...“

Канџија је висила на ексеру поред врата, спремна за случај да се појави новинари. Избезумљен, Дивљак утрча у кућу, зграби је, завитла. Каиши пуни чворова загризоше му у месо.

„Блуднице! Блуднице!“ узвикивао је при сваком ударцу као да је то Ленину (а како је помамно желео, и несвестан своје жеље, да то буде Ленина), белу, топлу, намирисану, покварену Ленину, овако бичевао. „Блуднице!“ Затим, очајнички: „Ох, Линда, опрости ми. Опрости ми, боже. Ја сам рђав. Ја сам грешан. Ја сам... Не, не блуднице, блуднице!“

Са своје пажљиво саграђене чеке у шуми, три стотине метара одатле, Дарвин Бонапарте, највећи стручњак тактилографске корпорације за снимање крупне дивљачи, посматрао је ток догађаја. Стрпљење и вештина беху уродили плодом. Провео је три дана седећи у дупљи вештачког храста, три ноћи пузећи потрбушке кроз врес, сакривајући микрофоне у жбунове штисавице, закопавајући жице у меки сивкасти песак. Седамдесет два часа крајње неудобности. Али сада је куцнуо велики тренутак—највећи, стиже да помисли Дарвин Бонапарте, крећући се међу својим инструментима, највећи откако је снимио онај чувени свеурлајући стероскопски тактилни филм о свадби горила. „Изврсно!“ рече он у себи кад Дивљак поче своју запрепашћујућу представу. „Изврсно!“ Телескопске камере су биле брижљиво нанишањене—нису напуштале своју покретну мету; он укључи јачу струју да ухвати у гроплану бесомучно и изобличено лице (дивно!); пребаци, за пола минута, на успорено снимање (изванредно комичан ефект!), слушајући у међувремену прасак удараца, стењање, дивље махните речи које је регистровала тонска трака по ивици филма; испроба ефект благог појачања (да, тако је, несумњиво, боље!); одушеви се се чувши у тренутној паузи продорни шевин ћурлик; пожелеле да се Дивљак окрене да би могао ухватити гроплан крви на

његовим леђима—и готово истог тренутка (каква неочекивана срећа!) предусретљиви момак се заиста и окрете и сниматељ ухвати савршени гроплан.

„Дакле, ово је било величанствено!“ рече он у себи кад је посао био готов. „Заиста величанствено!“ Он отре чело. Кад у студију убаце тактилне ефекте, филм ће бити изванредан. Готово, помисли Дарвин Бонапарте, готово као *Љубавни живот главате уљарке*—а то, Форда ми, није мало!

Дванаест дана касније, Дивљак из Сарија беше пуштен у дистрибуцију и могао се видети, чути и осетити у сваком бољем тактилографу у Западној Европи.

Дејство Бонапартиног филма било је тренутно и масовно. Сутрадан по подне по његовом првом приказивњу, Џонову рустикалну самоћу одједном наруши долазак, ваздушним путем, непрегледног роја хеликоптера.

Он је у то време риљао у башти—риљао и у глави, тегобно преврћући материју својих мисли. Смрт—и он убоде ашовом једанпут, па опет, и опет. А све наше јучерашњице осветлиле су лудамa пут у прашну смрт.⁴⁶ У речима је одзвањала нека грмљавина која је убеђивала. Он подиже још један ашов земље. Зашто је Линда умрла? Зашто се допустило да мало-помало постане све мање људско биће и најзад... Он уздрхта. Бог који љуби стрвину.⁴⁷ Он стави ногу на ашов и бесно га зари у тврду земљу. Што су муве дечацима несташним, то боговима ми смо; убијају нас забаве ради. Поново грмљавина; речи које се објавише као истините—чак некако истинитије од истине. А ипак их тај исти Глостер преблагим боговима назива.⁴⁸ Сем тога, најбољи одмор ти је сан, сан који често сам изазиваш; а ипак ужас те хвата од смрти која није друго. Није друго до спавање. Спавање.⁴⁹ Спавати. Можда сањати. Ашов запе; он се саже да га подигне. Јер у том спавању смрти какви би снови...?⁵⁰

Зука изнад главе беше прерасла у урлање; он се одједном нађе у сенци; нешто је било између сунца и њега. Он се трже и диже поглед са свог риљања, са својих мисли; диже поглед збуњен и ошамућен, док му је свест и даље лутала по оном свету истинитих истина, још била усредсређена на смрт и божанство; подиже поглед и виде, тик над собом, рој машина које су лебделе. Долазили су као скакавци, непокретно лебдели, спуштали се на вресовину свуда око њега. А из трбуха тих џиновских скакаваца излазили су мушкарци у белом вискозном фланелу, жене (јер било је врућина) у пижамама од ацетат-шантунга или шорцевима од памучног сомота и мајицама без рукава, до пола раздрљеним—из сваког по један пар. Кроз неколико минута већ их је било неколико десетина и

⁴⁶ Макбет, V.

⁴⁷ Хамлет, II, 2 (превод Св. Стефановића).

⁴⁸ Краљ Лир, IV, 1.

⁴⁹ Мера за меру, III, 1.

⁵⁰ Хамлет, II, 1.

стајали су у широком кругу око светионика, буљећи, смејући се, шкљоцајући фотографским апаратима, бацајући (као мајмуну) кикирики, пакетиће жвакаће гуме на бази полних хормона, пангландуларне десертне бисквите. А њихов број—јер сад је река хеликоптера непрекидно притицала преко Хогз Бека—сваког тренутка се повећавао. Као у каквој мори, десетине постадоше двадесетине, двадесетине стотине.

Дивљак се беше повукао у заклон и сад је, у положају притешњене животиње, стајао леђима уз зид светионика и кружио погледом од лица до лица, ужаснут и онемео, као суманут.

Из ове обамрлости врати га у непосредну стварност удар по образу; удар добро нанишањеног пакетића жвакаће гуме на бази полних хормона. Бол од кога се он трже—и пробуди, пробуди и наљути жестоко.

„Губите се!“ повика он.

Мајмун је проговорио; одјекну експлозија смеха и пљеска. „Браво Дивљак! Алал вера!“ Кроз општу дреку он разабра крике „Канцију, канцију, канцију!“

Послушавши ту реч, он скиде сноп чворноватих каишева са ексера иза врата и завитла њиме у правцу мучитеља.

Одјекну подсмешљив пљесак.

Претећи, он закорачи ка њима. Једна жена цикну од страха. Строј се заталаса на најдиректније угроженом месту, затим се умири, учврсти. Свест да су знатно надмоћнији дала је овим знатижељницима храброст коју Дивљак од њих није очекивао.

„Оставите ме на миру!“ У његовом гневу осећала се готово молбена нота.

„Узмите мало бадема с магнезијумским солима!“ повика човек који би, да је Дивљак кренуо напред, био први нападнут. „Добри су, да знате“, додаде он уз прилично узнемирен осмех којим је настојао да одобровољи. „Магнезијумске соли продужавају младост.“

Дивљак не обрати пажњу на ову понуду. „Шта хоћете ви од мене?“ упита он, прелазећи погледом с једног насмејаног лица на друго. „Шта хоћете од мене?“

„Канцију“, одговори мешавина стотине гласова. „Ону тачку с канцијом. Да видимо тачку са канцијама.“

На то једна група с краја реда завика једногласно, у спором, тешком ритму: „Хоћемо канци-ју. Хоће-мо канцију.“

Остали сместа прихватише и фраза се поче понављати, папагајски, понављати и понављати, све гласније и гласније; и најзад, кад се поновила седми или осми пут, нико није изговарао ништа друго. „Хоће-мо канци-ју.“

Сви су викали углас; и, овако опијени буком, једнодушношћу, осећањем задовољства због ритма, могли су, како је изгледало, да наставе сатима и сатима—

готово до у бескрај. Али негде око двадесет петог пута радња се неочекивано прекиде. Преко Хогз Бека беше стигао још један хеликоптер. Залобдео непомичан изнад гомиле, а онда се спустио неколико јарди од Дивљака, у слободан простор између светионика и поређаних знатижељника. Брујање елиса за тренутак надјача вику; затим, кад је додирнуо земљу и кад се мотори угасише, „Хоће-мо канџију; хоће-мо канџи-ју“ се поново разлеже са оном истом гласном, упорном монотонијом.

Врата хеликоптера се отворише; први изиђе плавокос младић румена лица, а за њим девојка у зеленом шорцу од памучног самота, белој кошуљи и цокејској капи.

Видевши девојку, Дивљак се трже, побледе.

Девојка застаде и осмехну му се—несигурним, молећивим, готово понизним осмехом. Секунди су пролазили. Усне јој се покретоше, говорила је нешто; али глас јој се није чуо од гласно понављаног рефрена радозналица.

„Хоће-мо канџи-ју! Хоће-мо канџи-ју!“

Девојка се обема рукама ухвати за леву страну груди, а на њеном лицу, сјајном као бресква и луткасто лепом појави се, у чудном нескладу, израз немира и чежње. Њене плаве очи као да су се шириле, постајале сјајније; одједном јој се низ образе скотрљаше две сузе. Она поново проговори нечујно; онда, брзим, нестрпљивим покретом пружи руке према Дивљаку, закорачи ка њему.

„Хоће-мо канџи-ју! Хоће-мо. . .“

И одједном добише што су тражили.

„Блуднице!“ Дивљак јурну на њу као махнит. „Твору!“ Шибало ју је, као лудак, својом канџијом од танких каишева.

Престрављена, она се беше окренула да побегне, спотакла се и пала у врес. „Хенри, Хенри!“ повика она. Али њен пратилац румена лица се већ беше стрмоглавце уклонио са опасног места и сакрио иза хеликоптера.

Уз врисак одушевљења, ред се распаде; сви се дадоше у трк према том магнетском центру атракције. Бол је опчињавао својим ужасом.

„Пеци се, похото, пеци!“⁵¹ Избезумљен, Дивљак поново распали канџијом.

Око њега се жудно окупи маса, гурајући се и отимајући као крдо свиња око валова.

„Проклето месо!“ Дивљак зашкргута зубима. Овог пута канџија се спусти на његова рамена. „Убиј га, убиј га!“

Омађијани ужасом и болом; покренути унутрашњом навиком заједничког учествовања у свему, жељом за једнодушношћу и заједничким учешћем које им је

⁵¹ Троил и Кресида, III, 2.

обрада тако неискорењиво усадила, они почеше да подражавају његове безумне покрете, ударајући једни друге кад би Дивљак распалио по свом бунтовном месу, или по оном пуначком отеловљењу бесрамности које се увијало у вресу под његовим ногама.

„Убиј га, убиј га, убиј га...“ настави да урла Дивљак.

Онда неко изненада поче да пева „Форда слаavimo, оргије правимо“, и зачас сви прихватише рефрен и заиграше уз песму. Оргије правимо, около-наоколо, около-наоколо, ударајући један по другоме у шестоосминском такту. Оргије правимо...

Кад је последњи хеликоптер узлетео, већ је била прошла поноћ. Ошамућен *сомом*, исцрпљен дугим махнитањем чула, Дивљак је лежао у вресу и спавао. Кад се пробудио, сунце је већ било високо одскочило. Он остаде да лежи још који тренутак, трепћући на светлости смушено као сова; затим се наједном сети—свега.

„Ох, Боже! Боже!“ Он покри очи рукама.

Те вечери, рој хеликоптера који је дозујао преко Хогз Бека сачињавао је облак десет километара дуг. Опис синоћне оргије заједничког причешћа био се појавио у свим новинама.

„Дивљаче!“ позваше прве придошлице силазећи из својих апарата. „Господине Дивљаче!“

Одговора није било.

Врата светионика била су одшкринута. Они их отворише широм и уђоше у полутаму од спуштених капака. Кроз засвођен пролаз на супротном крају собе видело се дно степеништа за горње спратове. Испод самог венца лука клатиле су се две ноге.

„Господине Дивљаче!“

Споро, врло споро, као две неужурбане игле на компасу, ноге се покретоше удесно; север, североисток, исток, југоисток, југ, југозапад; онда се зауставише и после неколико секунди окретоше, исто онако неужурбано, улево. Југ-југозапад, југ, југоисток, исток...